

Kirjasto opiskelijoiden ja opettajien palveluksessa

Lukemisen ja kirjoittamisen asema ja kirjaston palvelut
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa

Pekka Uotila, Tapio Salmela ja Henni Laitala

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

Pekka Uotila, Tapio Salmela ja Henni Laitala

Kirjasto opiskelijoiden ja opettajien palveluksessa

Lukemisen ja kirjoittamisen asema ja
kirjaston palvelut Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulussa

XAMK KEHITTÄÄ 211

KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULU

MIKKELI 2023

© Tekijät ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Kuvat: Pihla Liukkonen

Taitto ja paino: Grano Oy

ISBN: 978-952-344-537-6 (nid.)

ISBN: 978-952-344-519-2 (PDF)

ISSN: 2489-2467 (nid.)

ISSN: 2489-3102 (verkko)

julkaisut@xamk.fi

TIIVISTELMÄ

Tässä raportissa käsitellään ammattikorkeakoulun opettajien ja opiskelijoiden näkemyksiä lukemisesta ja kirjoittamisesta ammattikorkeakoulussa. Raportin tarkoituksena on pohtia, miten näitä näkemyksiä voi hyödyntää ammattikorkeakoulun kirjaston ja julkaisupalveluiden kehittämiseen. Raportti perustuu Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa tehtyihin ryhmähaastatteluihin.

Ammattikorkeakouluopettajille lukeminen liittyy oman alan tiedon jakamiseen opiskelijoille, ja he pyrkivät ohjaamaan opiskelijat tärkeän tiedon äärelle. Opiskelijoiden kyky lukea pitkiä tekstejä huolestuttaa opettajia, joten nämä suodattavat ja tiivistävät aineistoja opiskelijoilleen. Opiskelijat tunnistavat opettajien tavan toimia ja ymmärtävät, että vaikka opettajan opetusmateriaalin hallinta saattaa riittää hyväksyttävään suoritukseen, alkuperäisiin lähteisiin perehtymällä pääsee syvemmälle.

Lukeminen ja kirjoittaminen ovat muuttuneet teknologian kehittyessä. Kirjastot eivät enää ole ensisijaisia tiedonhankintapaikkoja, vaan opiskelijat ja opettajat etsivät tietoa usein Internetin eri lähteistä. Toiminta verkko-oppimisympäristössä vaatii paljon lukemista ja kirjoittamista.

Kirjoittaminen verkko-oppimisympäristössä, julkaiseminen ja pyrkimys avoimuuteen ovat tuoneet mukanaan korkeakoulun arkeen seikkoja, joissa on huomioitava entistä enemmän tekijyys, lähteiden luotettavuus ja julkisuus.

Korkeakoulun kehittämisspuheessa ja tavoitteissa opiskelijakeskeisyys ja vapaus valita opiskeltavaa ainesta vaikuttavat kirjaston palvelutehtävään. Lukeminen ja kirjoittaminen liittyvät tiiviisti verkko-oppimiseen ja sen mukaan tuomiin uusiin ilmiöihin.

Kirjaston tehtävät liittyvät yhä monimuotoisemmassa lukemisen ja kirjoittamisen ympäristössä selviytymiseen muun muassa lähdekritiikkiin, tekijänoikeuksiin ja julkaisemiseen liittyvissä kysymyksissä. Ammattikorkeakoulukirjastot voisivat profiloitua entistäkin selkeämmin korkeatasoisen ammatillisen tiedon asiantuntijoina ja edistäjinä.

Asiasanat: lukeminen, kirjoittaminen, opiskelu, ammattikorkeakoulut

Tämän julkaisun tarkistivat ja arvioivat FT Ari Haasio (Seamk) ja FT Miia Karttunen (Xamk).

ABSTRACT

This report explores the views of University of Applied Science teachers and students on reading and writing and considers how these views may be utilized to develop UAS library and publication services. The report is based on group interviews conducted at the South-Eastern Finland University of Applied Science - Xamk.

For UAS teachers, reading involves sharing knowledge with the students, and they try to guide or steer students to the right information and knowledge. Further, students' ability to read long texts concerns teachers. Therefore, they filter and summarize material for the students. However, students recognize this and understand that while knowing the teacher's study material may be enough to pass the course, reading the original sources provides a deeper understanding of the subject. Reading and writing have changed as technology has developed. Libraries are no longer the primary places to seek information, which students and teachers now do from different internet sources.

To act effectively in online learning environments requires solid literacy skills. Publishing, striving for openness, and writing in online learning environments have brought issues of authorship, source reliability, and publicity into daily consideration.

Within Universities of Applied Science, the student-focused approach and freedom to choose the subject studied, influence the daily duties of library services. Reading and writing are closely related to online learning and the new phenomena it is producing as it matures. Library duties involve surviving in an increasingly multifaceted environment of reading and writing with questions involving critical evaluation of sources, copyrights, and publishing. Therefore, UAS libraries should profile themselves even more clearly as experts and advocates of high-quality, open, professional information.

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	5
ABSTRACT	6
JOHDANTO	10
1 LUKEMINEN AMMATTIKORKEAKOULUOPINNOISSA	13
OPETTAJAN KOKEMUKSIA LUKEMISESTA	14
Tiedon välittämistä, opiskelijoiden ohjaamista ja kehittämistä.....	14
Opettajan kokemuksia lukemisen muutoksista opiskelussa.....	17
Mitä luetaan?	20
Miten opettajat ohjaavat opiskelijat tiedon äärelle?	24
Mitä opettajat kertovat opiskelijoiden taidoista lukea?	26
OPISKELIJOIDEN KOKEMUKSIA LUKEMISESTA	27
Opintojaksojen vaatimukset ja opettajan laatima oppimateriaali.....	27
Omaehtoinen lukeminen	28
Opintouran aikainen muutos.....	29
Ammattialojen erityispiirteet	30
Lukemiseen liittyvät ongelmat.....	31
Yhteenveto lukemisen kokemuksista	31
2 KIRJOITTAMINEN AMMATTIKORKEAKOULUOPINNOISSA	33
OPETTAJIEN KOKEMUKSIA KIRJOITTAMISESTA	34
Opettamiseen liittyvä kirjoittaminen	34
Verkko-oppimisympäristössä kirjoittaminen	35
Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotyöhön liittyvä kirjoittaminen	38
Opettajien näkemyksiä opiskelijoiden kirjoittamisesta.....	41
OPISKELIJOIDEN KOKEMUKSIA KIRJOITTAMISESTA	43
Muistiinpanoista raportteihin.....	43
Kirjoittaminen ammattiin kasvamisessa.....	45
Kirjoittaminen osaamisen arvioinnissa	46
Kirjoitusten jakaminen ja levittäminen osana opiskelua.....	47
Yhteenveto: Miten kirjoittamisen kokemukset liittyvät kirjastoon?	50

3 PEDAGOGISIA KÄYTÄNTÖJÄ	52
Xamkin pedagogisen kehittämisohjelman teemat lukemisen ja kirjoittamisen kannalta.....	53
Opiskelijakeskeisyys.....	53
Kokeilukulttuuri.....	54
Digitaalisuus.....	56
Työelämälähtöisyys	59
Yhteenveto kirjaston kannalta	60
4 KIRJASTON PALVELUT	62
Kokemuksia kirjastopalveluista	63
KEHITTÄMISEHDOTUKSIA	67
Ehdotuksia kirjastopalveluihin.....	67
Ehdotuksia julkaisupalveluihin.....	68
POHDINTA	72
NÄIN SELVITYS TEHTIIN	76
Tutkimuksen taustaa.....	76
Selvityksen rajoitteet ja edut.....	79
Analyysi ja raportointi.....	80
Kiitokset.....	81
LÄHTEET	82

JOHDANTO

Kirjastoissa on tapana tehdä kirjojen hankkimisen tueksi kokoelmapolitiikka. Lähtökohdiana tälle raportille oli pitkällinen pohdinta siitä, millaisen tiedon varaan Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (Xamk) kirjaston kokoelmapolitiikka pitäisi rakentaa. Matkan varrella kysymys kokoelmien kehittämisestä laajeni kysymykseksi, mikä on oikeastaan kirjaston tehtävä ja asema ammattikorkeakoulun opetuksessa ja opiskelussa.

Oletuksena on, että kirjaston tehtävä ja asema ammattikorkeakoulussa liittyy korkeatasoisen ammatillisen ja tieteellisen kirjallisuuden lukemiseen. Lukemisen avulla opitaan ja haetaan omaan alaan liittyvää tietoa. Toinen oletus on, että kirjoittaminen opiskelijan osaamisen näyttämässä, opiskelijan ja opettajan vuorovaikutuksessa ja opettajan työssä ovat yhteydessä lukemiseen ja laadukkaaseen ammatillisen ja tieteellisen kirjoittamisen käytäntöihin. Kolmas oletuksemme on, että jotakin ammattikorkeakoulun opetuksessa ja opiskelussa on muuttunut lukemisen ja kirjoittamisen suhteen. Lineaaristen, kirjoitettujen tekstien lisäksi opiskelussa ja opetuksessa käytetään monia medioita. Jos lukemisen ja kirjoittamisen käytännöt ammattikorkeakoulussa muuttuvat, miten kirjasto- ja julkaisupalveluidenkin on muututtava?

Lukemisella ja kirjoittamisella tarkoitamme ensisijaisesti toimintaa, aktiviteetteja, ei

luku- tai kirjoitustaitoa tai -taitoja. Nykysuomen sanakirjassa (1954) määritellään lukeminen edelleen tämän raportin tarpeisiin nähden osuvasti teosnaksiksi, jossa “varsinkin nähty kirjoitus tai muut merkit muutetaan miellesisällykseksi”. Pitkänen-Huhtaa (2000) mukaillen tarkastelemme lukemista ja kirjoittamista tilanteeseen sidottuna toimintana. Tässä tapauksessa tilanne ja sosiaalinen ympäristö, jossa luetaan ja kirjoitetaan, on ammattikorkeakoulu ja erityisesti Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Toki sivuamme myös luku- ja kirjoitustaitoja, mutta pääasiallisesti olemme kiinnostuneista lukemisen ja kirjoittamisen käytännöistä korkeakouluympäristössä.

Tässä raportissa koetamme hahmottaa lukemisen ja kirjoittamisen merkitystä ammattikorkeakoulun opetuksessa ja opiskelussa voidaksemme ymmärtää paremmin ammattikorkeakoulukirjaston ja ammattikorkeakoulun julkaisutoiminnan tehtäviä ja kehittää niitä. Ammattikorkeakoulu muuttuu monin tavoin, mutta viime vuosien aikana yksi näkyvimmistä muutoksista lienee verkko-opiskelun nopea kasvu.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun tutkintoon tähtäävän koulutuksen opintojaksosta noin neljännes oli vuonna 2019 verkkototeutuksia. Vuoden 2020 koronapandemian aikana verkossa opiskelu kasvoi selvästi. Vuonna 2019 Xamkin opetuksen

palveluiden tekemässä kyselyssä opiskelijoille viisi prosenttia vastaajista ilmoitti opiskelevansa ensisijaisesti verkossa. Keväällä 2023 verkossa ensisijaisesti opiskelevien osuus oli kasvanut kahteenkymmeneen prosenttiin.

Verkko-opiskelu on aina jossakin määrin jonkin median välityksellä tapahtuvaa. Lukutaitoon kohdistuu uusia vaatimuksia ja lukija joutuu arvioimaan itse entistä enemmän tiedon luotettavuutta. Vaikka verkko-opiskelu mahdollistaa monien eri medioiden käytön, perustuu suuri osa opiskelusta edelleen tekstien lukemiseen ja kirjoittamiseen.

Medioiden merkitys on lisääntynyt myös sellaisessa opetuksessa, joka ei ole kokonaan verkossa suoritettavaa. Kun opetuksen ryhmäkoot ovat kasvaneet ja lähiopetuksen määrä on vähentynyt, opiskelijat ja opettajat kohtaavat yhä useammin kirjoitettujen viestien välityksellä.

Opiskelu perustuu julkaisuihin, kuten tietokirjoihin ja tieteellisiin artikkeleihin. Suuresta osasta niistä asioista, joita ammattikorkeakouluissa opiskellaan, on kirjoitettu raportteja, kuvauksia, tiivistyksiä, ohjeita ja koosteita. Korkeakoulun toiminta rakentuu aina luotettavan, hyvin tuotetun ja avoimesti saatavilla olevan aikaisemman tiedon ja osaamisen varaan. Kaikkea ei tarvitse, mutta ei myöskään pidä keksiä alusta alkaen uudestaan.

Ammattikorkeakoulun vahvuus on käytännöllisyys ja vahvat työelämäyhteydet. Jokainen ammattikorkeakouluopiskelija on opintojensa aikana monin eri tavoin tekemisissä käytännön työelämän kanssa. Käytännön kokemukset tuottavat opiskelijalle hyvän kuvan eri ammattien todellisuudesta. Harjoittelu ja työelämäprojektit eivät kuiten-

kaan ole vain työelämään tutustumisjaksoja. Kokemus saa arvonsa siitä, että se osataan yhdistää oman alan dokumentoituun, ajankohtaiseen, luotettavasti julkaistuun uusimpaan tietoon, koko toimialan käytäntöihin ja toimialan kehitykseen. Nämä asiat saa nopeasti ja tehokkaasti selville lukemalla.

Lukeminen ei ole vain teorian oppimisen tai tietoperustan hankkimiseen liittyvä opiskelutaito. On vaikea kuvitella sellaista asiantuntijan ammattia, jossa asiantuntija ei päivittäisessä työssään joutuisi lukemaan ja kirjoittamaan. Lukeminen ja kirjoittaminen ovat osa arjen työskentelyä.

Suomessa kirjan asema opiskelussa on vankka. Peruskoulun ja lukion opetus perustuu suurelta osin kaupallisesti tuotettuihin oppikirjoihin. Sitä vastoin ammattikorkeakoulussa on monia aloja, joilla valmistettu oppimateriaalia ei ole. Opettajat tekevät paljon töitä luodessaan oppimiselle otollista ympäristöä. Teksteillä on oppimisympäristöissä edelleen – ja verkko-oppimisympäristöissä varsinkin – tärkeä asema.

Ammattikorkeakoulussa lukeminen ja kirjoittaminen ovat opiskelun ja opettamisen arkea. Ne ovat toimintoja ja taitoja, joita tarvitaan kaikessa opiskelussa. Suuri osa opiskelusta ja opettamisesta on lukemista ja kirjoittamista. Siihen nähden kirjoitetuista teksteistä, lukemisesta ja kirjoittamisesta puhutaan ammattikorkeakoulun opetusta kehitettäessä melko vähän.

Tekstien käyttöä ja lukemisen tottumuksia ammattikorkeakouluissa pitäisi ymmärtää paremmin. Kyse on opiskelijan kannalta yhdestä opiskelun eniten aikaa vievistä toiminnoista. Siksi meidän, jotka tuemme opettajia

ja opiskelijoita menestymään lukemisessa ja kirjoittamisessa, on hyvä tietää, mitä opettajat ja opiskelijat ajattelevat lukemisesta ja kirjoittamisesta sekä millaisessa tekstimaailmassa he elävät. Vain siten voimme kehittää kirjastoja ja muita oppimisympäristöjä entistä paremmiksi.

Raportti perustuu Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa tehtyihin ryhmähaastatteluihin ja muuhun ensisijaisesti Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulua koskevaan aineistoon. Raportti antaa yhden kuvakulman lukemisen ja kirjoittamisen merkityksestä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa, mutta ehkäpä muutkin korkeakoulut tunnistavat samankaltaisia ilmiöitä omassa ympäristössään? Raportti on tarkoitettu ammattikorkeakoulun opettajille ja ammattikorkeakoulun kehittämisen parissa toimiville sekä kirjastoissa ja julkaisupalveluissa työskenteleville.

Ryhmähaastattelut tätä selvitystä varten tehtiin vuosina 2018 ja 2019. Tilastotietoja on hyödynnetty pitemmältä aikaväliltä.

Raportti rakentuu opettajien ja opiskelijoiden kanssa käytyjen haastatteluteemojen ympärille. Ensimmäisessä osassa käsitellään lukemista, toisessa kirjoittamista, kolmannessa osassa pohditaan lukemista ja kirjoittamista suhteessa Xamkin pedagogiseen strategiaan ja neljännessä osassa keskitytään kirjaston palveluihin. Jokaisen luvun lopussa on yhteenveto, ja raportissa on aiheeseen liittyviä tietolaatikoita, joissa esitellään tilastoja tai muiden tutkimusten tuloksia.

Osassa yksi tarkastellaan ensiksi opettajien näkökulmasta lukemisen merkitystä, muutoksia lukemisessa sekä sitä, millaisia aineistoja käytetään, miten opiskelijoita ohjataan lukemisen äärelle ja mitä opettajat ajattele-

vat opiskelijoiden lukemisesta. Seuraavaksi vaihdetaan näkökulmaa opiskelijoiden näkemyksiin lukemisesta. Teemoina ovat opintojaksojen vaatimukset, omaehtoinen lukeminen, lukemisen merkityksen muutos opintojen aikana, eri ammattialojen erityispiirteet ja lukemiseen liittyvät ongelmat.

Osassa kaksi hahmotellaan aluksi opettajan työhön liittyvän kirjoittamisen muotoja, kirjoittamista verkko-oppimisympäristössä, kirjoittamista tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa ja opettajien näkemyksiä opiskelijoiden kirjoittamisesta. Opiskelijoiden kirjoittamiskokemuksissa teemoina ovat muistiinpanojen kirjoittaminen, kirjoittaminen osana ammattiin opiskelua, kirjoittamisen merkitys opiskelijan osaamisen esittämisessä ja kirjoitusten jakaminen ja välittäminen osana opiskelijayhteisön toimintaa.

Osassa kolme tarkastellaan haastatteluissa esille nousseita pedagogisia käytäntöjä suhteessa ammattikorkeakoulun pedagogiseen strategiaan. Tarkoituksena on kuvata, miten lukeminen ja kirjoittaminen korkeakoulun keskeisimpinä aktiviteetteina näkyvät strategian teemoissa. Miten lukemisen ja kirjoittamisen käytännöt liittyvät opiskelija-keskeisyyteen, kokeilukulttuuriin, digitaalisuuteen ja työelämälähtöisyyteen?

Osassa neljä keskitytään siihen, millaisiksi kirjastopalvelut koetaan ja millaisia ajatuksia kirjastopalveluiden ja julkaisemisen kehittämiseksi haastatteluissa nousi esille. Osan neljä jälkeen on raportin teesit ja pohdinta siitä, miten lukemisesta ja kirjoittamisesta keskustelu saattaa auttaa kirjastoja kehittymään. Raportin taustalla tehdyn selvityksen toteutuksesta, menetelmistä ja aineistoista kerrotaan viimeisessä alaluvussa pohdinnan jälkeen.

1 LUKEMINEN AMMATTIKORKEAKOULUOPINNOISSA

Lukeminen on opiskelun, oppimisen ja opettamisen ytimessä. Viime vuosikymmenen aikana ammattikorkeakoulukirjastoissa painettujen kirjojen lainaaminen on vähentynyt jyrkästi. Onko kyse siitä, että ammattikorkeakouluissa luetaan vähemmän? Onko lukemisen merkitys ammattikorkeakouluopinnoissa vähentynyt?

Tuskin. Edelleenkin luetaan paljon. Luultavasti se, mitä luetaan, on jotakin muuta kuin painettuja, kirjaston kokoelmista lainattavia kirjoja. Sähköisten materiaalien käyttö yleisyy, ja sellaista aineistoa on saatavilla paljon myös kirjaston kokoelmien ulkopuolella. Kun opiskellaan, tekstejä hankitaan monista eri kanavista ja kirjasto on vain yksi kanava monien joukossa.

Siksi kirjastojen ja kaikkien lukemisesta ja kirjoittamisesta kiinnostuneiden on pohdittava sitä, mikä oikeastaan on lukemisen asema työssä, opiskelussa ja vapaa-ajalla. Tässä ensimmäisessä raportin osassa kerromme, millaisia vastauksia saimme Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun opettajilta ja opiskelijoilta, kun kysyimme heidän näkemyksiään lukemisesta osana opettamista ja opiskelua.

OPETTAJAN KOKEMUKSIA LUKEMISESTA

Tiedon välittämistä, opiskelijoiden ohjaamista ja kehittämistä

“Musta tuntuu, että mun päätyö on, että mä koko ajan luen.”

OPETTAJA 1

Haastatteluissa opettajat olivat yksimielisiä lukemisen ja kirjoitettujen tekstien tärkeydestä omassa työssään. Lukemista on paljon, koska toimintaympäristö on muuttunut sellaiseksi, missä asioita hoidetaan kirjoittamalla ja lukemalla. Lähiopetusta on vähennetty, verkko-opetusta on lisätty ja ryhmäkokoja on kasvatettu. Opiskelijat työskentelevät yhä enemmän itsenäisesti. Se merkitsee usein sitä, että opiskelija hankkii tietoja lukemalla ja kertoo oppimastaan kirjoittamalla. Tästä puolestaan seuraa se, että opettajakin lukee ja kirjoittaa entistä enemmän.

Opettajan ammatillisen lukemisen voi tiivistää haastattelujen perusteella kolmeksi osa-alueeksi: tiedon välittämiseksi, opiskelijoiden ohjaamiseksi ja itsensä kehittämiseksi.

Opettajat ovat oman alansa uusimman **osaamisen ja tiedon välittäjiä**. Opettajuus nähdään muuttuneen tiedon jakamisesta oppimisen ohjaajaksi. Silti opettajat ovat edelleen myös tiedon kanssa tekemisissä ja

huolehtivat siitä, että opiskelija opinnoissaan tavalla tai toisella on tekemisissä sellaisen informaation kanssa, joka on merkityksellistä tavoiteltavassa osaamisessa. Osaaminen perustuu johonkin teoriaan ja aiempaan osaamiseen – tietoon osaamisesta, jota on saatavilla muun muassa kirjoista ja ammatillisista lehdistä.

Opettajat lukevat, jotta he voivat välittää ja tuottaa opiskelijoilleen ajantasaista, parhaisiin lähteisiin perustuvaa tietoa, joka luo perustan osaamiselle. Opettajat suodattavat sitä opiskelijoita varten, kun he kuvaavat osaamista, taitoja ja muita opiskeltavia asioita omilla luennoillaan ja opetusmateriaaleissaan.

Tiedon välittämisessä opettajan työ liittyy kirjoittamiseen. Opettaja etsii ja valitsee informaatiota, tekee opetus- ja oppimateriaalia ja laatii opiskelijoille tehtäviä. Tiedon välittäminen ei tapahdu vain luokkahuoneessa. Opettaja voi tehdä valinnan, että kasvokkainen vuorovaikutus opiskelijoiden kanssa on jotakin muuta kuin tiedon välittämistä. Silloin opiskelijat on saatettava informaation äärelle jotenkin muuten ja muualla. Esimerkiksi opettaja saattaa rakentaa opetuksensa ”käänteisesti” siten, että ennalta määrättyihin kirjoihin tai muuhun aineistoon liittyy jokin opettajan tekemä tehtävä. Tehtävässä opiskelijat lukevat opettajan valitsemia teok-

sia tai niiden osia ja tekevät ennakkoon verkossa tehtäviä. Tämän jälkeen kampuksen lähipäivillä opiskeltavia asioita syvennetään keskusteluissa tai harjoituksissa. Pääasiallisesti tietoainekseen perehdytään etukäteen aihetta koskevaa kirjallisuutta lukemalla, kuuntelemalla tai katselemalla.

Opettaja hankkii tietoa oman ammatillisen kokemuksensa lisäksi muun muassa lukemalla oman alansa kirjallisuutta. Hän valitsee hyväksi katsomansa tekstit välittämänsä tiedon perustaksi, tekee tehtävät ja rakentaa lähiopetuksensa tämän kirjallisen tiedon päälle. Käänteinen oppiminen onkin hyvä esimerkki siitä, miten kirjallisuutta käytetään yhteisen tiedollisen pohjan luomiseen.

Eri ammatti- ja akateemisten alojen kesken on suuria eroja sen suhteen, kuinka merkittävää tiedon välittäminen on juuri lukemalla. Esimerkiksi sosiaali- ja kirjallisuuden lukeminen on sekä opiskelussa että ammatillaisen työssä tärkeää. Lukemisen merkitys korostuu, koska omaa ammatillista tekemistä peilataan opintojen aikana tutkittuun tietoon. Lisäksi lukemisen merkitystä opiskelussa lisää se, että työelämässä ollaan paljon tekstien kanssa tekemisissä.

”Lukeminen korostuu, koska sitä tekemistä peilataan tutkittuun tietoon ja olemassa olevaan tietoon, joka on usein kirjallista. Samoin sitten siinä omassa työssä siellä opiskelijoilla osa siitä työstä on kirjallista, sieltä tulee tekstit vastaan koko aika.” OPETTAJA 2

Ammattikorkeakoulussa osaaminen esitellään edelleen suurimmaksi osaksi kirjoite-

tun tekstin avulla. Kirjoitetun tekstin avulla voidaan luotettavasti, täsmällisesti ja helposti verrata omia kokemuksia tutkittuun tietoon.

Opiskelijoita ohjattaessaan opettajat lukevat opiskelijoiden kirjoittamia tekstejä: harjoitustehtäviä, tenttejä, sähköposteja, opinnäytetöitä ja niin edelleen.

Haastateltujen opettajien näkemyksen mukaan lukemisella on tärkeä asema opettajan ja opiskelijan vuorovaikutuksessa ja opiskelijan opiskelussa. Opiskeluun liittyvien dokumenttien lisäksi opettajat ovat muutenkin yhteydessä opiskelijoihin kirjoittamalla ja lukemalla. Sähköposti on keskeinen väline opettajan ja opiskelijan välisessä vuorovaikutuksessa.

Vaikka vuorovaikutus ei olisikaan vain sähköpostiviestittelyä, on kuitenkin opiskelijoiden kohtaaminen kasvokkain vähentynyt. Kirjallisen sähköpostiviestin lähettäminen opettajalle saattaa olla opiskelijan kannalta aikataulullisista ja muista syistä toimiva ratkaisu. Opettajalle se voi merkitä vaikeasti hallittavaa viestien tulvaa.

Eri aloilla ja eri opintojaksoilla opiskelijoiden ohjaamisen painopisteet vaihtelevat. Esimerkiksi viestinnän opettajan työssä lukeminen painottuu opiskelijoiden kirjoittamien tekstien lukemiseen ja niiden arviointiin. Viestinnän opettaja lukee opiskelijoiden tekstejä, ”ohjaa niiden juonta”, lukee ja arvioi opiskelijan käyttämiä lähteitä. Työ on lähes kokonaan tekstien lukemista.

Opettajat ovat oman ammattinsa ja alansa **kehittäjiä** ja usein myös mukana ammatikorkeakoulun kehittämishankkeissa. Ke-

hittämistyössä lukemisella on tärkeä asema. Opettajat lukevat, jotta he voisivat kehittää itseään ammattilaisina ja osallistua vaikkapa ammattikorkeakoulun tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan (TKI-toimintaan) tai julkaistakseen omalla akateemisella tai ammattialallaan. Monille lukeminen on myös harrastus tai intohimo, eikä lukeminen rajoitu vain työhön.

”...päivittäin luen enemmän kuin tässä työssä olisi tarpeen, mutta ihan oman intohimoni takia luen päivittäin...” OPETTAJA 3

Ammattikorkeakouluopettajilla on itsellään aina pitkä opiskeluhistoria. Omalla opiskeluhistorialla ja **omilla lukemistottumuksilla** opiskelijana on vaikutusta siihen, miten opettaja kokee lukemisen osana omaa työtään. Monet opettajat opiskelevat työn ohessa ja siten heillä on samanaikaista kokemusta sekä opettajan että opiskelijan roolista. Oma kokemus oppijana ja lukemisen arvostus välittyvät myös omille opiskelijoille.

”Sen on huomannut pulpetin molemmin puolin, että kyllä oppijan roolissa kirjastossa tulee käytyä ja niihin nojattua, eikä se ole muuttunut näissä kahdessakymmenessä vuodessa miksiäkään, näen vankana lukemisen aseman, mutta tietysti opettajan työssä ohjataan opiskelijoita lukemaan.”

OPETTAJA 4

Lukemisen asema osana korkeakouluopiskelua vaikuttaa opettajien näkökulmasta vankalta. Jotakin on kuitenkin muuttunut, koska lainaaminen kirjastoista on vähentynyt selvästi.

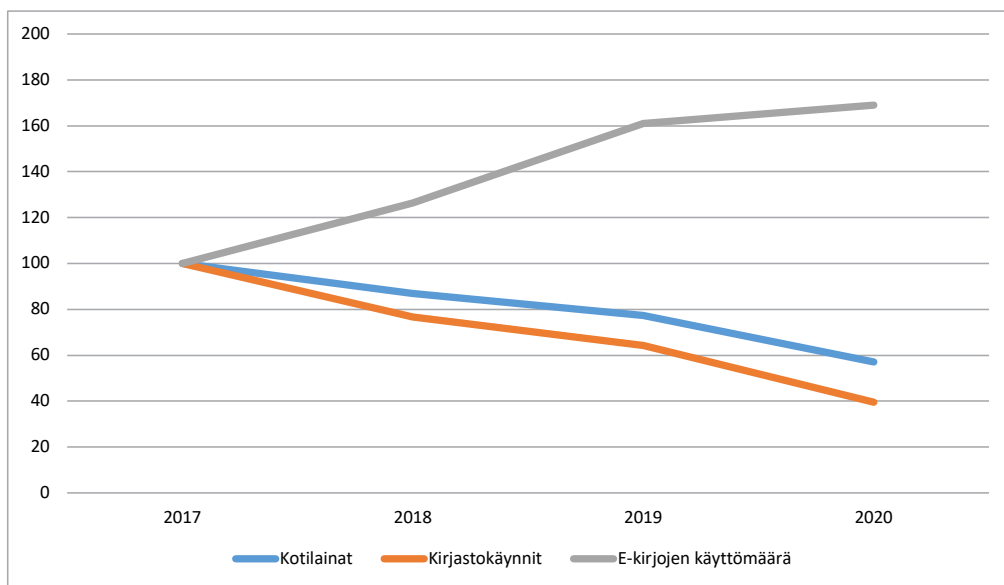
MUUTOKSIA KIRJASTON PALVELUIDEN KÄYTÖSSÄ

Suomen tieteellisten kirjastojen käyttöä kuvaavat luvut osoittavat, että jo ennen koronapandemiaa painettujen kirjojen lainaajien määrä, lainaaminen ja kirjastos- sa käynnit ovat tasaisesti vähentyneet viime vuosikymmenellä. Vuonna 2010 Suomen kaikissa tieteellisissä kirjastoissa oli noin 380 000 aktiivista lainaajaa. Vuonna 2019 aktiivisia lainaajia oli enää noin 220 000. Kotilainoja tehtiin vuonna 2010 noin 3,7 miljoonaa, vuonna 2019 enää hieman alle 2 miljoonaa. Kirjastoissa käyntien määrä aleni vuoden 2010 noin 12 miljoonasta käynnistä vuoden 2019 noin 9 miljoonaan käyntiin.

Xamkin kirjastossa kehitys on samankaltaista. Sähköisten aineistojen käyttö lisääntyy, vaikka perinteisten kirjastosuoritteiden, kuten kirjastokäyntien ja kotilainojen, vertaaminen sähköisten palveluiden suoritteisiin on hankalaa. Xamkissakin perinteisten kirjastopalveluiden kysyntä on vähentynyt ja sähköisten aineistojen käyttö, varsinkin sähköisten kirjojen käyttö, on kasvanut.

Tieteellisten kirjastojen yhteis- tilastot 2010–2019. Tietoarkiston Aila-palveluportaali. WWW-dokumentti. Saatavissa <https://services.fsd.tuni.fi> [Viitattu 13.1.2023].

Kuva 1. Palvelujen käytön määrän kehitys Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kirjastossa 2017 - 2020 (indeksi 2017 = 100). E-kirjojen käyttömäärä on tässä Ebook Central -palvelun e-kirjojen lukukerrat.

Opettajan kokemuksia lukemisen muutoksista opiskelussa

“Eihän meillä ollut silloin muuta kuin kirjaston kirjat ja lehdet.”

OPETTAJA 5

Opettajilla on hyvät mahdollisuudet tehdä havaintoja opiskelun muutoksista. Opettaja on oman alansa ammattilainen ja koulutusinsituution kokemusasiantuntija oman pitkän opiskeluhistoriansa ja opettajakokemuksensa ansiosta. Lukemisen muutoksesta haastatteuluissa nousivat esille kaksi teemaa: **tekninen muutos ja eri sukupolvien kokemukset**.

Tekninen muutos. Digitalisaatio on vaikuttanut lukemistottumuksiin, opettajan työhön ja siihen, miten tietoa asetetaan opis-

kelijoiden saataville. Erilaisten medioiden välityksellä tietoa on saatavilla aikaisempaan verrattuna paljon enemmän. Muutama vuosikymmen sitten oppilaitoksissa ammatillinen ja tieteellinen tieto, julkaistu tieto, oli paperille painettua ja saatavilla yhdestä paikasta – kirjastosta.

Tarjottavan aineiston määrä on kasvanut nopeasti, kun internetistä on tullut sisältöjen jakelun valtaväylä. Esimerkiksi tutkimusraportteja, ohjeita, oppaita, käsikirjoja, asiantuntija-artikkeleita ja tieteellisiä artikkeleita on saatavilla runsaasti internetissä. Monet perinteiset kirjapainotekniikkaan perustuvat tietotuotteet ovat korvautuneet kokonaan sähköisillä palveluilla. Tietosanakirjat, sanakirjat, tilastot, kartat ja lainsäädäntökoelmat ovat käytännössä kadonneet (korkeakoulu)kirjastoista.

Myös perinteisten, painettujen käsi- ja oppikirjojen käyttö ja niiden pohjalta työskenteleminen on vähentynyt. Malli, jossa opetus perustuu tiettyihin julkaisuihin, ehkä painetuihin oppi- ja käsikirjoihin, on katoamassa – ainakin joillakin ammattikorkeakoulun aloilla. Opettaja itse määrittää lukemansa perusteella, mistä opintojakson aines muodostuu.

”Opettajauran alussa jouduin käyttämään käsikirjoja ja oli kirjoja, jotka oli tarkoitettu oppikirjoiksi. Nyt se kaikki aineisto on tutkimuksia ja artikkeleita ja tietokantoja ja tämmöisiä, mitkä ovat ne pohjat, mistä sitten muodostetaan sitä ainesta, jonka perusteella sitten tehdään niitä opintojaksoja ja suunnitellaan...”

OPETTAJA 6

Kirjoitetun ja luettavan tekstin rinnalla on yhä enemmän käytettävissä muuta aineistoa. Kirjoitetun tekstin rinnalle on tullut videoita, ja muutenkin kuvien ja animaatioiden merkitys tiedon esittämisen muotona on kasvanut. Toisin sanoen, opettaja ei vain lue, vaan katselee ja kuuntelee monenlaisia medioita opetusta suunnitellessaan. Muutos on tapahtunut parissa vuosikymmenessä.

Informaatio- ja mediatekniikan muutos on yhden sukupolven aikana ollut perusteellinen. Muutosta voi havainnollistaa opinnäytetöiden avulla. Samassa korkeakouluyhteisössä työskentelee ja opiskelee henkilöitä, jotka ovat lukeneet opinnäytetyötään varten vain painettua kirjallisuutta, ja niitä, jotka ovat käyttäneet opinnäytetyönä lähteenä vain sähköistä aineistoa.

Kokemusmuutos. Tekniikan kehittyminen on yhden sukupolven aikana muuttanut paljon opettamisen ja opiskelun arkea. Korkeakouluympäristössä toimii tyypillisesti eri ikäisiä henkilöitä. Siksi keskusteluun nousevat luontevasti sukupolvien kokemusten erot ja opettajat kertovat tulkintojaan siitä, miten opiskelijoiden suhde lukemiseen on muuttunut. Tapahtuneita muutoksia tulkitaan sukupolvikokemuksena. Erään opettajan kuvauksen perusteella voitaisiin puhua ”kirjastosukupolvesta” ja ”googlaamissukupolvesta”. Osa opettajista on käynyt koulunsa ja aloittanut opettajan uransa maailmassa, jossa kirjasto oli lähes ainoa tiedon lähde.

”Minun mielestäni tämä on sukupolvikysymys. Tämä on googlaamis-sukupolvea, että jos jotakin tarvitsee tietää, niin he googlaavat. He eivät ole sitä sukupolvea, kun ei ollut Google. Kun me haluttiin tietoa niin menttiin katsomaan tietosanakirjasta kirjastosta, me ollaan tottuneita kirjaston käyttäjiä, ja me luotetaan kirjastoon ja tiedetään, että siellä on monipuolista tietoa. Tämä nuorempi sukupolvi on oman aikansa lapsia, ja olen huomannut, että he eivät käytä kirjoja, jos heitä ei pakota siihen. Referenssiluettelot ja muut olen huomannut turhiksi, koska eivät he niitä kirjoja avaa-kaan eikä vilkaisekaan, ellei siitä ole joku porkkana, tai ellei siitä ole rangastus.” OPETTAJA 7

Koska monilla opettajilla on muutoksesta omakohtainen kokemus, he näkevät teknisen muutoksen vaikutuksen arkielämään ja liittävät muutoksen laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Oman työkokemuksensa perusteella jotkut opettajat tulkitsevat,

että muutoksia on tapahtunut myös opiskelijoiden lukemisessa ja kirjoittamisessa. Tässä muutoksessa puheenvuorojen sävy on usein hyvin huolestunut. Esimerkiksi sosiaalisen median ja iltapäivälehtien vaikutus huolestuttaa. Huolta herättää se, että opiskelijat eivät joidenkin opettajien näkemyksen mukaan enää lue sanomalehtiä, ja siksi yleissivistys heikkenee. Sanomalehtien uutisoinnissaan nostamat yhteiskunnalliset kysymykset jäävät opiskelijoilta huomiotta, ja heidän saamansa tiedon arvellaan perustuvan verkon sosiaalisen median tietoihin ja iltapäivälehdistön uutisointiin.

”Se mistä minä olen yhteiskunnan jäsenenä erittäin huolestunut, on opiskelijoiden sanomalehtien lukemattomuus, eli semmoinen yleissivistys ja tieto siitä, mitä yhteiskunnassa tapahtuu, niin se on erittäin ohutta, jollei ole matonta, ja kaikki perustuu nykyään – opiskelijoille tuntuu perustuvan kaikki tieto – mä olen tehnyt ihan tästä testejä, ihan kyselyitä esimerkiksi rikoskeuteen liittyen, että mihin tietosi perustuu? Iltapäivälehtiin ja soomeen, josta mä olen erittäin huolestunut.” OPETTAJA 8

Tekniikan kehityksen muuttama viestinnän toimintaympäristö on kokonaisvaltainen ja kaikkeen toimintaan ulottuva. Opettajat havaitsivat omassa työssään opiskelijasukupolvien muuttuvia median käyttötottumuksia. Opettajia askarruttaa opiskelijoiden kyky lukea pitkiä tekstejä uudessa mediaympäristössä, jossa maailmaa koetaan rajallisen käyttöliittymän, hyvin pienen ruudun kautta. Suuren maailman kokeminen vain puhelimen pienen käyttöliittymän kautta askarruttaa opettajia.

Opettajat tiedostavat, että opiskelijoilla ei ole samanlaista kokemusta maailmasta, jossa kirjasto on tietokirjallisuuden ja tieteellisen tiedon tärkein tai lähes ainoa lähde. Monet opettajat ovat uransa aikana ehtineet kokea henkilökohtaisesti suuren määrän tekniisiä muutoksia korkeakouluympäristössä opiskelijoina ja opettajina. Erityisen huolissaan opettajat ovat muutosten vaikutuksista opiskelijoiden lukutottumuksiin. Muutosta peilataan omaan lukijakokemukseen, jossa kirjat ovat painettuja ja tekstit pitkiä. Vain harvassa puheenvuorossa muistutetaan, että opiskelijalta ei ehkä voi odottaa ”kirjastokupolven” kokemusten mukaista toimintaa, koska he ovat eläneet vain monimutkaisessa, suurten määrien tekstimaailmassa:

”Jos ajatellaan opiskelijan näkökulmasta, niin opiskelijahan ei vertaa siihen entiseen, että jos me vaan verrataan sitä, niin se on muuttanut monimutkaisemmaksi se maailma, se tekstimaailma, opiskelijoille.”
OPETTAJA 6

Erilainen sukupolvikokemus mediasta on luultavasti yhtä vaikea ymmärtää nuorille opiskelijoille kuin varttuneemmille opettajillekin. Missä määrin lukutottumukset ja esimerkiksi kyky pitkien tekstien lukemiseen on tosiasiallisesti muuttunut, ei ole tämän selvityksen aiheena. Näyttää kuitenkin siltä, että sukupolvikokemus ja muuttunut mediaympäristö ovat merkittäviä taustatekijöitä opettajien pyrkiessä ymmärtämään ja selittämään lukemiseen ja kirjoittamiseen liittyviä ilmiöitä ammattikorkeakouluopinoissa.

LUKEMINEN AJANKÄYTTÖTUTKIMUKSISSA

Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen mukaan (Suomen virallinen tilasto) nuorten, erityisesti nuorten miesten, lukemiseen käyttämä aika on vähentynyt aikaisempiin vuosikymmeniin verrattuna.

Tilastossa aktiivilukijana pidetään henkilöä, joka on lukenut vähintään kymmenen kirjaa viimeisen puolen vuoden aikana. Vähiten aktiivilukijoita oli 15–24-vuotiaiden nuorten miesten joukossa. Heistä vain neljä prosenttia oli lukenut vähintään 10 kirjaa viimeisen puolen vuoden aikana vuonna 2017. Vielä 2000-luvun alussa ikäryhmän miehistä joka kymmenes ja 1980-luvun alussa 40 prosenttia kuului aktiivilukijoihin.

Toisaalta viimeisen 40 vuoden aikana lukemiselle on syntynyt paljon muitakin vaihtoehtoja kuin kirjan lukeminen. Joka tapauksessa sukupolvien välillä on eroa, mutta myös miesten ja naisten välillä aktiivilukemisessa on eroja.

Vuoden 2017 nuorisobarometrin (Pekkarinen & Myllyniemi 2018) mukaan nuoret suhtautuvat erittäin myönteisesti oppimiseen ja koulutukseen. Korkeakoulujen ja korkeakoulukirjastojen haasteena onkin paremmin ymmärtää nuorten omaksumia tapoja oppia, hankkia ja hyödyntää tietoa sekä korkeakoulussa että vapaa-ajalla. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen 2020 (Salasuo 2021) mukaan lukeminen on edelleen nuorten keskuudessa yleinen harrastamisen muoto, sillä kaikista nuorista muiden kuin oppikirjojen lukemista harrastaa 73 prosenttia Tosin ikäluokassa 15–24-vuotiaat, pojista 45 prosenttia ja tytöistä 38 prosenttia ei harrasta kertomansa mukaan lainkaan lukemista.

Mitä luetaan?

”En tee itse eroa siinä, että onko se painettu kirja vai sähköinen kirja.”
OPETTAJA 2

Lukemisen tekninen toimintaympäristö on muuttunut monipuolisemmaksi, monimuotoisemmaksi ja monimutkaisemmaksi. Se näkyy, kun opettajien ryhmähaastatteluissa puhutaan oppimateriaaleista. Keskustelussa aineistoista puhuttiin ei-kaupallisista ja vapaasti internetistä saatavista aineistoista, sähköisistä kirjastokokoelmista ja painetuista aineistoista.

”...yhä vahvemmin siis kaikenlaista muuta materiaalia tulee, ainakin jos opiskelijaa ajattelee sen oppikirjan ohella, ehkä voisi sanoa, että enemmänkin annetaan linkkejä ja muuta, mistä voi laajentaa sitä aihetta ja videot...” OPETTAJA 10

Opiskelussa luettavaksi tarkoitettua aineistoa kuvataan useammin sähköiseksi kuin painetuksi. Samalla kun puhe kääntyy sähköisiin aineistoihin, painottuu keskustelu sellaisiin sähköisiin aineistoihin, jotka ovat kirjaston kokoelmien ulkopuolella. Kirjaston kokoelmilla on edelleen suuri merkitys

opiskelun aineistona, mutta monilla aloilla viranomaisten tuottama aineisto on tärkeä osa oppimateriaalia. Tällaisia aineistoja ovat ministeriöiden julkaisut, viranomais-sivustot ja vaikkapa EU:n komission sivut. Erikseen haastatteluissa mainittiin ministeriöiden ja EU-komission lisäksi ainakin Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Elinkeinoelämän tutkimuslaitos (ETLA), Elinkeinoelämän keskusliitto (EK) ja Peller-

von taloudellinen tutkimuskeskus. Nämä laitokset tuottavat aineistoja, jotka eivät usein ole kirjaston järjestelmiin kuvailtu.

Opetuksessa käytetään myös graduja ja väitöskirjoja, jotka eivät ole osa kirjaston varsinaisia kokoelmia. Lisäksi viitataan yleisesti ”verkkosivustoihin”, joilla tuskin tarkoitetaan kirjaston tarjoamia kokoelmia.

AVOINTA JULKAISEMISTA JA HARMAATA KIRJALLISUUTTA

Korkeakouluissa käytettävän kirjallisuuden määrittely ja rajaaminen on tietoverkkojen maailmassa entistäkin vaikeampaa. Julkisesti on saatavilla kasvava määrä tietoaineistoja, joiden sisältö, tuotanto ja jakelu eroavat perinteisestä kustannustoiminnasta. Näistä esimerkkejä ovat harmaa kirjallisuus ja avoin julkaiseminen.

Harmaa kirjallisuus. Aineistoja, jotka eivät kuulu kirjaston kokoelmiin ja ovat muutenkin vaikeasti määriteltävissä perinteisten julkaisujen joukossa, voisi kutsua vaikkapa ”harmaaksi kirjallisuudeksi”. Harmaaksi kirjallisuudeksi (Bonato 2018) ymmärretään aineistoja, jotka ovat usein julkisten toimijoiden, kolmannen sektorin tai yritysten tuottamaa, sähköistä tai painettua ja kaupallisen julkaisemisen ulottumattomissa. Julkaiseminen ei ole harmaan kirjallisuuden julkaisijan päätoimiala. Tällainen aineisto on yleensä ilmaiseksi ja sähköisesti helposti saatavilla.

Avoin julkaiseminen. Suomen korkeakoulut ovat sitoutuneet avoimen tieteen julistuksessa tutkimusjulkaisujen ja oppimateriaalien avoimeen saatavuuteen. Toimenpiteet näiden tavoitteiden toteutumiseksi vaikuttavat monin tavoin korkeakoulujen ja tieteellisten kirjastojen toimintaan 2020-luvulla. (avointiede.fi)

Kirjaston kokoelmat ovat muodostuneet ja koostuvat edelleenkin kustannusyhtiöiden tuottamista maksullisista aineistoista, joita kirjastot välittävät maksutta edelleen asiakkailleen. Koska sähköisen aineiston tarjonta kasvaa sekä kirjastojen kokoelmissa että maksuttomana harmaana ja avoimena julkaisuna, on lopputuloksena se, että painettujen aineistojen käyttö vähenee. Valintoja tehdään yhä useammin kirjaston ostamien sähköisten aineistojen ja avoimesti saatavilla olevan kirjallisuuden välillä.

Haastatteluissa opettajat eivät juurikaan nostaneet esille voimakkaita näkemyksiä siitä, pitäisikö aineiston olla painettua vai sähköistä. Itse tekstin jakelumuodolla ei sinänsä vaikuta olevan juuri merkitystä. Sähköiseen aineistoon siirtymistä pidetään jollakin tavalla annettuna, tapahtuneena muutoksena. Kirjastoissa onkin viime vuosina käytetty jatkuvasti enemmän rahaa sähköisten aineistojen hankintaan. Niiden tarjonta on laajentunut ja niiden käyttö on lisääntynyt

Sähköisen aineiston käyttöä perustellaan haastatteluissa tiedon nopealla muuttumisella ja paremmalla saatavuudella. Tämä ei suinkaan päde kaikkeen tietoon. Joillakin aloilla, joissakin asiayhteyksissä ja joidenkin ilmiöiden kohdalla tiedon ei koeta muuttuvan kovin nopeasti. Esimerkiksi metsätalouden perusopinnoissa käytetään paljon painettuja kirjoja.

”Joo, metsätaloudessa on kanssa perusopinnoissa aika paljon ihan kirjoja, että metsätalouden puolella ei kauheasti näitä e-kirjoja ole,

niin meillä on sitten ihan ne perusopukset ja tietysti jotkut asiat eivät muutu; kasvit eivät muutu, eivätkä tuhohyönteiset muutu...”

OPETTAJA 11

Sama pätee esimerkiksi ihmisen anatomiaan tai matematiikkaan. Myös menetelmäkirjallisuudessa vanhat ”klassikot” saattavat pitää hyvin pintansa, esimerkiksi niin, että pitkään käytössä ollut painettu menetelmäopas on uudelleen julkaistu sähköisenä. Toisaalta painetun kirjan formaatti saattaa olla toisinaan etu. Painetun kirjan käyttö osana käytännön tekemistä voi olla joissakin tilanteissa sopivampi kuin sähköinen kirja. Esimerkiksi vaatetusalan työpajoissa nopeammin edistyville tarjotaan lisätehtäviä kaavaopin painetun kirjan avulla, jotta opettaja voi sillä välin keskittyä muiden opiskelijoiden ohjaamiseen.

Aineistojen käytön monimuotoisuus tiivistyy siinä, miten opettajat itse laativat opetus- ja oppimateriaalia tai toteuttavat opetustaan verkko-oppimislustoilla. Riippumatta siitä, mikä on lähiopetuksen osuus

opetuksesta, opettaja tekee lähes poikkeuksetta verkko-oppimisympäristössä jotakin: kirjoittaa ohjeita, antaa tehtäviä, vinkkaa luettavaa ja niin edelleen. Tätä opettajan tekemää oppimisympäristötekstiä tai opetusmateriaalia opiskelijat lukevat paljon.

Erityisesti tekstien tuottamisen, lukemisen, kirjoitettujen tekstien ja videoiden jakamiseen liittyvä oppimisympäristö, Moodle tai Xamkissa Learn, koetaan ensisijaiseksi kaikista oppimisympäristöistä ja korkeakoulun järjestelmistä. Oppimisympä-

ristö on opettajan tärkein verkkotyökalu. Lukemisen äärelle johdatteleminen tapahtuu suurelta osin verkko-oppimisympäristössä. Kirjallisuus ja kaikki muu etukäteen tehty tai opintojakson aikana haettava kirjallisuus kootaan ja asetetaan opiskelijoiden käyttöön ensisijaisesti opintojakson verkko-oppimisympäristöllä. Xamkissa oppimisympäristöalustat olivat edelleen vuonna 2022 yleensä avoinna vain opintojakson opettajille ja sinne kirjautuneille opiskelijoille. Siksi yleiskuvaa korkeakoulun opetus- ja oppimateriaalista on vaikea hahmottaa.

SÄHKÖISTEN AINEISTOJEN KÄYTTÖ OPETUKSESSA JA TKI-TOIMINNASSA

Kirjastopalvelut järjesti e-aineistokyselyn Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun henkilökunnalle. Kysely oli avoinna 14.–31.3.2023, ja siihen vastasi 119 xamkilaista. Kyselyllä kartoitettiin tietokantojen ja e-aineistojen työkäyttöä esimerkiksi opetuksessa ja tutkimus- ja kehittämistoiminnassa.

Vastaajista 82 prosenttia kertoi tietävänsä, mistä kirjaston e-aineistot löytyvät. Epävarmoja oli 12 prosenttia. 6 prosenttia kertoi, että ei tiedä, mistä e-aineistot löytyvät.

Kyselyyn vastanneiden käytetyimpiä kirjaston e-aineistoja olivat (suluissa säännöllisesti tai jatkuvasti käyttävien prosenttiosuus) Theseus.fi (66 %), Finna.fi (51 %) ja Science Direct (47 %).

Seuraavaksi käytetyimpiä olivat SFS Online, Academic Search Elite (EBSCO), Ebook Central ja Ellibs, joita kertoi käyttävänsä säännöllisesti tai jatkuvasti noin kolmannes vastaajista.

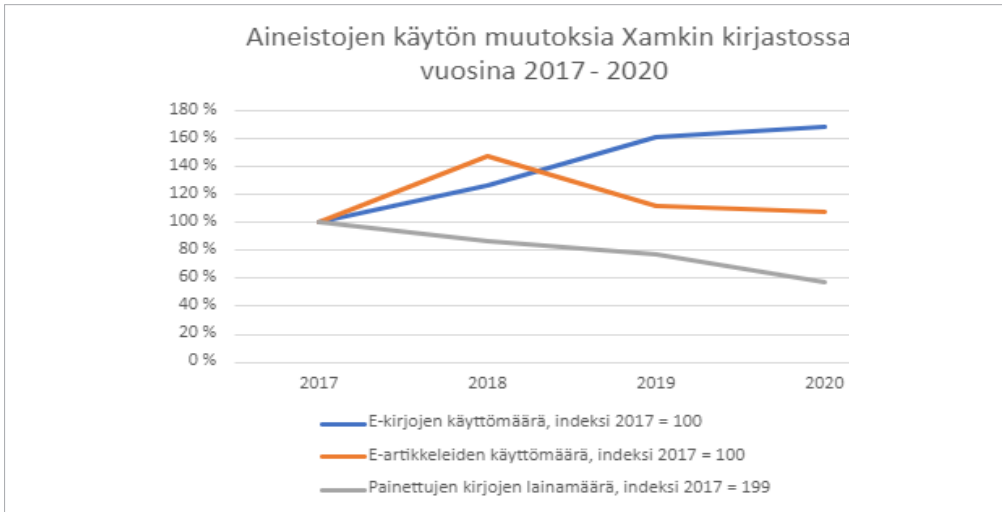
Edellä mainitut e-aineistot olivat myös tärkeimpinä pidettyjä, sillä ne saivat eniten mainintoja, kun vastaajia pyydettiin nimeämään viisi tärkeintä e-aineistoa. Eniten mainintoja kaikkein tärkeimpänä sai Science Direct.

Kirjaston tarjoamia lisensoituja e-aineistoja käytetään muun muassa (suluissa mainintojen määrät) opetuksen suunnittelussa (65), tutkimustyössä (29) kirjoittamisessa (20), osaamisen kehittämisessä (19), opinnäytetyön ohjauksessa (17) ja hanketyössä (15).

Viidennes vastasi käyttävänsä työssään avoimia oppimateriaaleja. Avointen oppimateriaalien kirjasto aoe.fi mainittiin useimmin tärkeimpänä palveluna.

Kyselyyn vastaajat arvioivat, että 40 prosenttia tietokantojen ja e-aineistojen kokonaiskäytöstä (lisensoidut ja avoimet) kohdistuu avoimiin aineistoihin.

Kuva 2. Aineistojen käytön määrän kehitys Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kirjastossa (indeksi 2017 = 100). Painettujen kirjojen lainamäärät ja e-artikkelien ja e-kirjojen katsottujen dokumenttien määrät.

*****

Miten opettajat ohjaavat opiskelijat tiedon äärelle?

***"Opiskelijat hakee ja tuottaa sitä tietoa eri muodoissa ja opettaa myös toisille."* OPETTAJA 17**

Opettajat käyttävät monia keinoja, joiden avulla opiskelijoita ohjataan kirjallisuuden pariin ja oppimaan lukemalla. Luettavan hankkimisessa on kaksi ääripäätä: opettajan etukäteen määrittämä aineisto ja opiskelijan itse etsimä aineisto.

Opettajan **etukäteen määrittämä aineisto** ilmoitetaan listauksena joko opintojakso-kuvauksessa opintojen hallintajärjestelmässä tai opintojakson oppimisalustan yhteydessä. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa vuonna 2016 tehdyn selvityksen perusteella opintojen hallintajärjestelmässä valmiita kirjallisuuslistauksia tehtiin noin kymmenessä prosentissa kaikista opintojaksoista. Yleensä

kirjallisuudesta tai oppimateriaalista kerrotaan verkko-oppimisympäristössä. Opettajat perustelevat haastatteluissa tätä käytäntöä päällekkäisen työn välttämiseksi ja opetuksen suunnitteluun liittyvänä ratkaisuna. Koska opiskelu tapahtuu verkko-oppimisympäristössä, ei ole järkevää ylläpitää samaa tietoa kahdessa paikassa. Toinen syy liittyy opintojakson suunnittelun ajoittumiseen. Koska opintojakson toteutussuunnitelma pitää tehdä useita kuukausia ennen opintojakson alkua, ei materiaalia tai opintojakson tarkkaa toteutustapaa välttämättä ole vielä valittu.

"... kyllä mä laitan sen Peppiin, jos mulla on opintojaksolla oppikirja, mä laitan sen sinne Peppiin ja näkyviin, ja sitten mulla on myös Moodlella artikkelilinkkilista ja oppimateriaali lueteltu siellä ja sillä tavalla, että sinne Peppiin ei voi oikein aina laittaa, kun ei opintojakson Moodle-alustakaan välttämättä ole valmis, eikä itsellekään ole vielä

tiedossa siinä vaiheessa kun Pep-piin tietoa laitetaan, että millä tavalla sen toteuttaa.” OPETTAJA 7

Osa opettajista tekee oppimateriaalilistauksia sekä opintojenhallintajärjestelmään että oppimisolustalle. Kuten edellisessä luvussa todettiin, opettajat kokevat oppimisolustan ensisijaisena työskentely-ympäristönä, eivätkä kaikki opettajat mielellään halua tehdä muutoksia aktiivisesti opintojenhallintaympäristössä. Haastatteluaineiston perusteella vaikuttaa siltä, että vain harva opettaja käyttää pelkästään etukäteen annettua kirjallisuuslistaa. Usein etukäteen määrätyn kirjallisuuslistan rinnalla opiskelijoita kehoitetaan hankkimaan vapaavalintaista materiaalia osana opintojakson suoritusta.

Etukäteen valitun aineiston avulla voidaan varmistaa se, että opiskelija altistuu tietyille ”perusteoksille”, jos sellaisia alalla koetaan olevan. Usein kirjallisuuslista on suositus sellaisesta kirjallisuudesta, johon opiskelun yhteydessä olisi hyvä perehtyä. Toisaalta opettajat ovat melko epäileviä sen suhteen, käyttävätkö opiskelijat etukäteen laadittuja listoja tiedon hakemisessa, jos kirjallisuuden käyttöön ei liity tehtävää, joka edellyttäisi lukemista. Siksi lukemiseen ohjataan laatimalla tehtäviä, joissa on konkreettisesti käytettävä tiettyä, hyväksi koettua kirjallisuutta. Joskus painettuja kirjoja otetaan mukaan osaksi luokkahuone-työskentelyä:

”Hain kärryllä tuolta kirjastosta ainakin kaksikymmentä hyvin teknistä kirjaa ja sitten mulla oli pari sivua kysymyksiä ja heidän piti ikään kuin yhdistellä kysymykset kirjoihin. Mihin asiaan tämä liittyy ja etsiä oikeasta kirjasta ne.”

OPETTAJA 12

Aineistossa mainittiin lähes yhtä usein valmiiden aineistolistausten lisäksi opiskelijoiden oma tiedonhaku. Monet opettajista korostavat sitä, että **opiskelijoiden pitäisi itse etsiä opintojaksolla tarvittavaa aineistoa**. Vaatimusten sijaan opettajat laativat suosituksia, joiden perusteella opiskelijoita rohkaistaan omaehtoiseen tiedonhakuun. Joillakin aloilla ja joissakin tapauksissa kirjallisuutta ei tarkoituksella haluta ennalta määrittää. Taustalla ovat pedagogiset ratkaisut, jolloin tärkeä osa opiskelijan opiskelua on etsiä ja löytää itse opiskeltavaan ilmiöön tai ongelmaan liittyvä aineisto.

Muutaman kerran opettajat mainitsevat opiskelijan oman aktiivisen roolin oppimateriaalin tekijänä. Toisinaan opiskelijan ja opettajan roolit voivat pedagogisten valintojen mukaan olla sellaisia, että käytetyn oppimateriaalin valinta on osa opiskelijan oppimisprosessia. **Opiskelijoiden tekemä aineisto voidaan myös mieltää oppimateriaaliksi**, ja keskeinen osa oppimista on opiskelijoiden yhdessä oppiminen. Tässä lähestymistavassa opiskelijat etsivät itse aineistoa ja opettavat lukemaansa aineista toisille opiskelijoille. Opettaja ei ole ainoa tiedon löytäjä ja tuntija.

Tällaisessa toimintamallissa kirjallisuuden ennalta määrääminen ei ole toimiva ratkaisu. Sen sijaan tiedon hakemisen ja lähteiden kriittisen arvioinnin taidot korostuvat. Samalla oppimateriaalin käsite tulee entistä monimuotoisemmaksi, kun oppimateriaalin tuottaja voi opettajan, kustantamon tai harmaan kirjallisuuden tuottajan lisäksi olla myös opiskelija, oletettu loppukäyttäjä, lukija itse.

Mitä opettajat kertovat opiskelijoiden taidoista lukea?

”Tuntuu, että ne ei kerkiä ajattelemaan.” OPETTAJA 1

Monet opettajat epäilevät, että opiskelijoiden kyky lukea pitkiä lineaarisia tekstejä on heikentynyt. Aiemmin kerroimme, kuinka opettajat ajattelevat mediaympäristön muutoksen vaikuttaneen opiskelijoiden lukemistottumuksiin.

Pitkien tekstien lukemisen, keskittymisen ja ajattelun välillä nähdään yhteys. Lukeminen mielletään tärkeäksi ajattelua kehittäväksi tekemiseksi, ammatilliseksi taidoksi, joka auttaa pysähtymään ja reflektoimaan asioita. Jos opiskelijat eivät pysty lukemaan pitkiä tekstejä, on vaarana, että ajattelu ei kehity toivotulla tavalla. Opettajat kokevat, että teksteihin ei ehditä keskittymään ja siksi myöskään ajatteluun ei jää aikaa.

Ratkaisuna tähän opettajat panostavat aineistokoosteisiin, visuaalisiin esityksiin, ranskalaisin viivoin esitettyihin tiivistyksiin ja animaatioihin. Tämä huolestuttaa opettajia, koska he kokevat yksinkertaistavansa monimutkaisia asioita ja tekevänsä koosteita opiskelijoiden puolesta. Jotkut haastatteluita opettajista kokevat työstävänsä materiaalia liian valmiiksi.

”Saan itseni kiinni siitä, että edelleenkin teen sitä, mitä opiskelijan pitäisi tehdä. Eli alan pureskelemaan sitä materiaalia valmiiksi heille sen sijaan että antaisin heille materiaalin ja sanoisin; tehkää tästä kuva.” OPETTAJA 13

Yhtenä syynä tähän kierteeseen mainitaan ”yleinen koulutuspoliittinen linja, jossa pyritään lisäämään tutkintoja määrällisesti”. Sen puolestaan uskotaan heikentävän sitä, mitä opiskelijoilta voidaan vaatia. Siitä seuraa edelleen, että opiskelun tulosten laadun pelätään heikkenevän.

Opettajat laativat yksinkertaistuksia, animaatioita ja tiivistyksiä, vaikka he kokevat, että monimutkaisia asioita ei voi oppia syvällisesti katselemalla muutaman minuutin mittaisia animaatioita. He ruokkivat tahtomattaan lukemistottumusten muutosta suuntaan, joka heidän mielestään ei tuota parhaita mahdollisia oppimistuloksia. Tieteellisestä tai ammatillisesta kirjallisuudesta laadittu tiivistetty ja yksinkertaistettu opetus- tai oppimateriaali on opettajille kaksiteräinen miekka. Opiskelijoiden käytäväpuheista kuultu toteamus, että *”monesta kurssista pääsee pelkät Powerpointit lukemalla läpi”*, aiheuttaa huolta ja harmitusta. Siksi opintojakson suorittamisen vaatimukseksi saatetaan lisätä jokin alkuperäisteos, jotta kaikki opiskeltava aines ei perustuisi pelkästään opettajan laatimaan opetus- tai oppimateriaaliin.

Hyvää tarkoittava tiivistäminen opetusmateriaalin tuotannossa saattaa johtaa ei-toivotuihin lukemistottumuksiin. Kirjaa pidetään luotettavan tiedon lähteenä ja pitkän tekstin lukemista arvostetaan hyvänä opiskeluna. Osa haastattelemistamme opettajista epäilee, että opiskelijat eivät pitkiä tekstejä kuitenkaan lue ja siksi he tiivistävät.

OPISKELIJOIDEN KOKEMUKSIA LUKEMISESTA

Opintojaksojen vaatimukset ja opettajan laatima oppimateriaali

Lukeminen on tärkeä osa ammattikorkeakouluopintoja, ja esimerkiksi tenteistä suoriutuminen edellyttää hyvää perehtymistä opiskelun kohteena olevaan sisältöön. Monilla opintojaksoilla lukeminen on keskeinen tapa opiskella. Lukemisen käytännöt eri aloilla vaihtelevat, eikä mitään yleistä, kaikilla aloilla sovellettavaa standardia ammattikorkeakouluoppimateriaalille ole olemassa. Luettavien aineistojen kirjo on laaja, mutta jotkin lukemisen käytännöt ja aineistot toistuvat eri aloilla. Opiskelijoiden ryhmähaastatteluissa mainittiin alasta riippumatta yleisenä lukemisen lähtökohtana opintojaksoilla oppimisympäristössä opettajan laatima materiaali, joka muodostaa eräänlaisen perustan sille, millaista teoreettista tietoa opiskelijalta edellytetään opintojakson suorittamiseksi.

”Hyvin pitkälle tämä on sellanen mix and match, että osasta tenteistä pääsee läpi todennäköisesti silleen, että luet opettajan omat materiaalit, jos siitä haluaa vitosen, niin luet ehkä jotain kirjaa ja mahdollisesti teet vielä tietokantahaun ja luet vieraskielisiä artikkeleita.”

OPISKELIJA 1

Haastatteluissa ilmenee, että osa opiskelijoista tulkitsee verkko-oppimisympäristössä saatavilla olevan aineiston lukemisen ja hallitsemisen riittävän opintojakson suorittamiseen. Oppimisympäristö siis sisältää – ainakin joissakin tapauksissa – riittävän aineiston opintojakson vaatimukset täyttävään suoritukseen. Toisinaan riittävät tiedot saadaan opettajan itse laatimasta aineistosta. Opiskelijat tiedostavat, että perehtymällä oppimisympäristön ulkopuoliseen aineistoon voi saavuttaa syvällisempää osaamista – josta myös palkitaan parempina arvosanoina.

Verkko-oppimisympäristössä opettajan itse laatima tai ilmoittama materiaali näyttää muodostavan opiskelijoiden omassa kokemuksessa keskeisen sisällön opinnoista suoriutumisessa. Aineistoja käydään läpi lähitunneilla, ja etäopiskelun lisääntyessä opettajien valmistamien aineistojen merkitys tuntuu entistäkin suuremmalta. Opiskelijat ovat tietoisia siitä, että opettajan esittämä aineisto perustuu johonkin ensisijaiseen aineistoon ja opettajan esittämä tieto on eräänlainen tiivistelmä jostakin laajemmasta, muualla julkaistusta aineistosta.

”Se on powerpointti tai se on itse tehnyt joistain lähteistä tiivistelmiä. Ja sitten sitä kautta voi ottaa tietoa, siellä on lähteet aina, että jos haluaa enemmän tie-

toa vielä siitä aiheesta, niin sitten menee sinne opettajan lähteeseen.”
OPISKELIJA 2

Opettajan oppimisympäristössä tarjoama aineisto muodostaa opintojakson välttämättö-

män perussisällön. Tämän tiivistetyn tiedon perusteella opintojaksosta pystyy suoriutumaan, mutta sen avulla voi myös löytää aiheeseen syvemmälle ja pidemmälle johdettavaa aineistoa, jos omaehtoinen lukeminen kiinnostaa.

TUTKIMUS KORKEAKOULU- OPISKELIJOIDEN LUKEMISESTA

Oppikirjojen lukemista osana korkeakouluopiskelua pidetään keskeisenä keinona perehtyä opiskeltavaan ainekseen. Sen sijaan sitä, kuinka paljon opiskelijat käytännössä kirjoja lukevat opinnoissaan, on tutkittu melko vähän. Ruotsalaisille opiskelijoille tehdyssä kyselyssä (Pecorari, Shaw, Irvine, Malmström & Mežek 2012) selvitettiin alempaa korkeakoulututkintoa suorittavien opiskelijoiden käytäntöjä ja asenteita lukemiseen. Tutkimuksen mukaan opiskelijoissa oli tunnistettavissa kolme ryhmää: lukemiseen sitoutuneet opiskelijat, lukemiseen melko sitoutuneet ja ne, jotka eivät kurseilla juuri lukeneet annettua oppikirjaa. Kaikissa ryhmissä oppikirjoja pidettiin hyödyllisinä tai melko hyödyllisinä tiedon lähteinä. Toisaalta kaikissa ryhmissä vielä tärkeämpinä kurssisisällön lähteinä pidettiin osallistumista luennoille tai luentomuistiinpanoja.

Raportissa arvioidaan, että kirjan lukemiseen tai lukematta jättämiseen saattaa vaikuttaa se, millaisia tavoitteita opiskelija asettaa itselleen tai miten kurssin sisältö määritellään. Jos tavoitteena on vain kurssin suorittaminen ja jos se onnistuu ilman kurssikirjan lukemista luentojen ja luentomuistiinpanojen avulla, voi kirjan lukeminen tuntua tarpeettomalta. Ne, joiden tavoitteena on oppia opiskelun kohteena oleva aines, lukevat myös kirjoja, vaikka kurssista suoriutuisi ilman kirjan lukemista. Toisaalta kyse voi olla myös siitä, mikä ajatellaan kurssin sisällöksi. Jos ajatellaan, että kurssiin liittyvät tiedot, taidot, asenteet ja muu sisältö voidaan jaella monin yhdenvertaisin tavoin, on kirja vain yksi tapa esittää kurssisisältöä ja siksi mielleltävissä vain päällekkäiseksi sisällön esitystavaksi.

Omaehtoinen lukeminen

Ryhmähaastatteluun osallistuneet opiskelijat kuvaavat täydentäviä lukutottumuksia ja aineistoja, joita he lukevat opintojensa aikana oppimisympäristössä vaadittujen ”perusaineistojen” lisäksi. Toistuva käytäntö on

opettajien laatimien ja oppimisympäristöissä jaettujen aineistojen omaehtoinen täydentäminen. Opiskelijat etsivät aktiivisesti opettajan laatimien tai opintojakson suorittamisessa tarvittavien aineistojen lisäksi muuta oppimista tukevaa materiaalia.

”Pointtina mulla oli ehkä se, että ymmärtää sen kokonaisuuden esimerkiksi johonkin tehtävään liittyen tai aineistoon, niin pitää myös lukea siitä sen vierestä, että vaikka sinulla on joku tehtävä, mihin haet tiettyä vastausta, niin kylä minä tosi paljon luen sitten myös siihen aiheeseen osittain liittyvää, mutta että juuri se, että ymmärtää sitten sen kokonaisuuden, niin sitä tulee myös luettua niin kuin laajemmin sitä aineistoa.” OPISKELIJA 3

Haastatteluissa tällaisina täydentävinä tai ”vierestä luettavana” aineistoina mainitaan muun muassa lukion aikaiset oppimateriaalit, internetin tietolähteet ja sosiaalinen media. Motiivina omaehtoiseen lukemiseen mainitaan halu saada parempia arvosanoja, ymmärtää opittavaa ainesta paremmin tai halu hahmottaa opiskeltavan ammatin toimintaympäristöä paremmin.

Opintouran aikainen muutos

Opintojen aikana luettava aineisto muuttuu opiskelijoiden kokemuksessa. Opintojen alussa opettajajohtoisesti hankittava ja mahdollisesti tentittävä materiaali vaihtuu myöhemmin toisenlaiseksi. Ensiksi käytetään opettajan laatimaa tai osoittamaa aineistoa ja painettuja kirjoja. Myöhemmin opiskelun käytännöt muuttuvat ja opiskelijat etsivät yhä enemmän itse projekteihinsa tai tehtäviin liittyvää aineistoa.

”Eka vuonna jonkun verran piti käyttää kirjoja, koska sieltä löytyi perusasiaa, mutta sitten taas tänä vuonna suurimmassa osassa kurs-

seista ei ole enää niitä kirjoja. Opettajakaan ei anna mitään kirjaa, mitä vois lainata. Joissakin kursseissa niitä pyydetään vielä lainaamaan, mutta periaatteessa se on vaan sellaista taustatietoa.” OPISKELIJA 1

Joillakin aloilla siirrytään sähköisiin aineistoihin perusasioiden opiskelun jälkeen siksi, että ajankohtainen ja viimeisin tieto on saatavilla sähköisesti. Painetut kirjat edustavat ”vanhaa” ja sähköiset aineistot ”uutta” tietoa.

”Me käydään perusteet just, mitä on logistiikka, mitä on huolinta, mistä ne rakentuu ja sit oikeestaan mitä pidemmälle opinnoissa mennään, sen vähemmän tavallaan luetaan enää kirjoja, koska ne on sitten niinku vanhaa tietoa. Ei ne päivity niin nopeasti kuin lainsäädäntö päivittyy.” OPISKELIJA 4

Opintojen edetessä näkemys tiedon tarpeistakin selkiintyy ja opiskelijat hankkivat enemmän tietoa ajankohtaisista verkkoaineistoista tai he turvautuvat hyviksi koettuihin perusteoksiin. Loppuvaiheen opiskelija pyrkii perustelemaan käytännön tekemisiään teorian avulla.

Kun pääsee tänne kolmannen vuoden opiskelujen kohdalle, niin me joudutaan tekemään ihan hirveästi kaikkea ja meidän alalla aina kun tekee, ohjaa tai mitä ikinä on nuorten kanssa tekemisissä, niin meidän pitää pohjata kaikki aina teoriaan, jolloin tulee aina luetua sitä teoriamatskua siihen mitä teet.” OPISKELIJA 5

Ammattialojen erityispiirteet

Aineistot ja lukemisen merkitys vaihtelevat eri ammattialojen välillä. Esimerkiksi hyvinvointialalla ja joillakin tekniikan aloilla on käytettävissä ammattialakohtaisia tietokantoja ja oppimisympäristöjä, jotka ovat korvanneet painettuja aineistoja. Opiskelijat tiedostavat, että opettaja perustaa oman tietonsa samoihin, luotettaviin, ammattialan yleisesti käyttämiin lähteisiin.

”Kun knowpap ja knowpulp – siellä kun kirjoittaa hakukenttään hakusanan, niin sieltä löytyy kaikkea, missä se sana on mainittu. Se on tosi hyvä, ja sieltä tulee tosi paljon luettua. Totta kai tulee sitä opettajan antamaa materiaalia luettua, mutta hänenkin oma materiaali on paljon myös sieltä. On periaatteessa ihan sama, luetko siitä opettajan diasta vai että luetko sen sieltä knowpasta.” OPISKELIJA 3

Hoitosuositukset tai alakohtaiset tietokannat ovat osa kyseisen ammatin harjoittamista ja siten ne eivät ole ensisijaisesti oppimateriaalia. Samalla tavoin monilla eri aloilla hyödynnetään esimerkiksi lakitekstejä. Ennen tietoverkkojen hyödyntämistä opiskelussa ja ilmaiseksi käyttöön saatua Finlex-palvelua ammattikorkeakouluissa tuskin luettiin niin paljon lakia kuin nykyisin!

”No on siellä aika paljon lakiin perustuvaa tekstiä, oppaita, säädöksiä. Niitä nyt on viime aikoina ollut aika paljon.” OPISKELIJA 6

Haastattelussa kaikilta aloilta ainakin joku opiskelijoista mainitsi lakitekstit opiskeluun liittyvänä aineistoina. Joillakin aloilla ei ole olemassa alakohtaisia tietokantoja, vaan ammatin kannalta merkitykselliset tiedot hankitaan sopivaa kirjallisuutta itse etsimällä. Toisaalta opiskeltava ammatti saattaa perustua osittain jonkin tietyn ihmisryhmän kielen tuntemukseen. Niinpä esimerkiksi

yhteisöpedagogit lukevat omaan ammattiinsa liittyen nuorison itsensä kirjoittamia tekstejä.

”... jos on nuorten kanssa tekemisissä, niin pitäisi olla ajan tasalla siitä, mitä nuoret tekee. Niin sä luet sitä, mitä nuoret tekee ja luet, mitä nuoret lukee...” OPISKELIJA 5

Joillakin aloilla perinteisen aineiston lukeminen ei ole ammatillisen osaamisen kannalta välttämättä kovin merkityksellistä. Lisäksi ammattialalla tietojen välittämisen käytännöt saattavat olla osaamisen ytimessä ja hyvin poikkeavia esimerkiksi kirjaston tavasta toimia. Tietojenkäsittelyalan opiskelijalla ei ole kirjastokorttia, ja hänen alallaan tietoverkoissa on yhteisöjä, joiden toimintatapaan kuuluu uusimman tiedon jakaminen.

”No, siellä on samanhenkisiä ihmisiä. Se on ihan loogista, että niin sanotut tietoverkkoihmiset, jotka käyttää internettiä päivittäin, niin laittaa sitä tietoa sinne internettiin.” OPISKELIJA 7

Lukemiseen liittyvät ongelmat

Painetuissa kirjoissa kipukysymykseksi nousi kurssikirjojen saatavuus. Joihinkin opintojaksoihin liittyviä niteitä ei koettu olevan tarpeeksi saatavilla kirjastossa tai muutenkaan. Opiskelijat mainitsivat ratkaisukeinona kirjojen valokuvauksen ja skannaamisen. Myös kavereilta saatiin oppikirjoja. Eräs opiskelija kertoi, että heidän luokkansa oli ratkaissut saatavuusongelman kirjoittamalla kirjasta tiivistelmän, jota kaikki pystyivät hyödyntä-

mään opinnoissaan. Vaikeiksi saataviksi mainittiin myös erikoisalan kirjallisuus, vanhat oppinäytetyöt ja jotkin kansainväliset tutkimukset.

Opiskelijat kokivat jonkin verran sähköisen materiaaliin liittyviä teknisiä ongelmia. Myös e-aineiston toimivuus – tai toimimattomuus – koettiin ongelmaksi. Opiskelijoilla oli kokemuksia siitä, että oppimisympäristöjen sähköisten opetus- ja oppimateriaalien linkit lakkaavat toimimasta tai saatavilla ollut materiaali katoaa. Myös sopivan aineiston löytäminen tuntuu toisinaan haastavalta.

Myös itse lukemiseen liittyviä ongelmia. Esimerkiksi sosiaalisen median käytön koetaan haittaavan keskittymistä opiskelulukemiseen.

”...varmaan sosiaalinen media on aika paha, että välillä saattaa häiritä, jos lukee jotain, niin kännykkä vaikka piippaa niin sitten menee siihen, et näprää kännykkää.” OPISKELIJA 2

Yhteenveto lukemisen kokemuksista

Opettajien kokemus lukemisesta perustuu usein pitkään lukemis- ja korkeakouluopiskelu- ja -työskentelyhistoriaan. He näkevät pitkiä muutoksia ja suhteuttavat kokemustaan siihen, millaista opiskelu on ollut korkeakoulussa joskus ennen. Useimmilla opiskelijoilla (varsinkaan tässä selvityksessä) ei sellaista kokemusta ole. Sen sijaan opiskelijat tarkastelevat lukemistaan suhteessa omista opinnoistaan selviytymiseen ja jäsenivät lukemisensa tutkinnon, oman tutkimustensa, suorittamiseen.

Opettajien havaitsemat muutokset lukemistottumuksissa liittyvät monin tavoin teknisen ympäristön muutoksiin. Ensimmäistä korkeakoulututkintoaan tekeväälle nuorelle kyse ei ole muutoksesta vaan korkeakoulupinnoista, joista pitää selviytyä suuren määrän sosiaalisen median ärsykeitä sisältävässä ja suurilta osin sähköisessä ympäristössä. Sosiaalisen median olemassaolo on opiskelijankin kannalta keskittymistä haittaava olosuhde, jota saattaa käytännössä olla vaikeaa tai mahdotonta valita pois. Hänelle kyse ei ole muutoksesta vaan olosuhteesta.

Opiskelijat tunnistavat ainakin näissä haastatteluissa lukemisen merkityksen, pitävät lukemista arvossa ja kertovat lukevansa paljon. Samalla opiskelijat tunnistavat opettajien tavan tarjota luettavaa suodattamalla ja tiivistämällä ja ymmärtävät, että vaikka opettajan opetusmateriaalin hallinta saattaa

riittää hyväksyttävään suoritukseen, alkuperäisiin lähteisiin perehtymällä pääsee syvemälle.

Kirjaston kannalta näyttää siltä, että lukemisen käytännöt vaihtelevat paljon eri aloilla, opiskelun eri vaiheissa ja että opiskelijoilta odotetaan itsenäistä tiedon hakemista. Näin opiskelijat näyttävät myös toimivan. Kauan etukäteen määriteltyä ”kurssikirjallisuutta” korvaa opintojaksoihin sisällytettävä opiskelijoiden omaehtoinen tiedon hakeminen opintojakson aikana tai opettajan kokoama oma aineisto, joka perustuu sähköisesti saatavilla oleviin alkuperäislähteisiin. Kirjasto palvelee asiakkaita, joiden kokemukset tiedon saannista ovat kaukana toisistaan. ”Googlaamissukupolvi” on kirjaston kasvava kohderyhmä, jonka tarpeisiin olisi perehdyttävä entistä paremmin ja jolle olisi pystyttävä tarjoamaan uudistuvia kirjastopalveluita.

2 KIRJOITTAMINEN AMMATTIKORKEAKOULUOPINNOISSA

Lukemisen ja kirjoittamisen erottaminen toisistaan korkeakoulunopiskelussa ja -opettamisessa on käytännössä vaikeaa, vaikka yksittäisinä tekoina ne ovat erilaisia. Opettaja kirjoittaa opiskelijoille tekstejä luettavaksi ja vaikuttaa omilla toimillaan opiskelijoiden lukemistottumuksiin. Kirjoittaminen

ei ole vain ajatusten sanallistamista vaan pitkän prosessin tulos, joka perustuu – ainakin opettajan ammatillisessa kontekstissa – omaan kokemukseen, havaintoihin ja aiemmin luettuun tekstiin. Lukeminen ja kirjoittaminen ovat saman kirjallisen kulttuurin kaksi toisiinsa kiinnittyvää puolta.

OPETTAJIEN KOKEMUKSIA KIRJOITTAMISESTA

”Mä käytän suurimman osan päivästä kirjoittaen jotain.” OPETTAJA 6

Ammattikorkeakouluopettaja kirjoittaa työsäään paljon. Opettajat kirjoittavat tehtäviä, vastaavat sähköposteihin, tekevät aineistokoosteita, laativat muistioita, korjaavat ja ohjaavat opiskelijoiden kirjallisia töitä, työstävät raportteja ja hahmottelevat lehtiartikkeleita.

Haastatteluissa opettajia pyydettiin kertomaan, mitä he kirjoittavat työkseen, mitä varten he kirjoittavat ja kuinka paljon he kirjoittavat. Vastauksia ryhmiteltiin kolmeen teemaan: *opettamiseen liittyvä kirjoittaminen*, *TKI-tehtäviin liittyvä kirjoittaminen* ja *julkaisujen kirjoittaminen*. Tässä yhteydessä nousi puheenaiheeksi myös opettajien käsitykset opiskelijoiden kirjoittamisesta, jota käsittelemme omassa luvussaan: *Opettajien näkemyksiä opiskelijoiden kirjoittamisesta*.

Opettamiseen liittyvä kirjoittaminen

Opettajat kirjoittavat paljon. Osa opettajista kokee, että kirjoittaminen on lisääntynyt samalla, kun lähiopetuksen määrä on vähentynyt.

Vastausten perusteella digitaaliseen ympäristöön siirtyvät opetuksen aktiviteetit lisäävät kirjallisen viestinnän määrää, mutta myös muunlaista sähköistä eriaikaista viestintää. Samalla kirjallisen viestinnän maisema on limittäinen ja moninainen. Esimerkiksi opiskelijoiden kirjallisiin tehtäviin annetaan palautetta kirjoittamalla opiskelijan tekemään kirjalliseen tuotokseen kommentteja. Näitä palautteita voi liikkua sähköpostissa, oppimisympäristön sisällä tai vaikkapa pilvipalvelussa. Palautteen antamisessa yksi opettaja kertoo kirjoittamisen sijaan antavansa palautetta video- tai audiotallenteina. Video- tai audiotallenteena annettava palaute sopii hänen mielestään paremmin sähköisen oppimisympäristön toimintaan, koska silloin palautteen antaminen on hänen mukaansa ymmärrettävämpää, monipuolisempaa ja nopeampaa.

Opettajien kirjoittaminen on ohjeistamista, tehtävien laatimista, aineistokoosteita – lyhyttä ja asiallista kirjoittamista, jotta opiskelijat etenisivät opinnoissaan ja pystyisivät osoittamaan opettajalle – jälleen kirjoitetussa muodossa – että he ovat oppineet tai ”saavuttaneet tavoiteltuja osaamisia”. Koska opettamiseen verkkoympäristössä liittyvää kirjoittamista käsiteltiin haastatteluissa eniten, keskitytään seuraavassa luvussa opettajan työhön verkko-oppimisympäristökirjailijana.

Verkko-oppimis- ympäristössä kirjoittaminen

"Kaikki mikä tapahtuu tunnilla, jos lähitunteja on, niin kaikki on sitten myös oikeastaan Moodlessa."

OPETTAJA 6

Ammattikorkeakoulun toiminnan muutokset näkyvät siinä, että opiskelija kohtaa yhä useammin opettajansa jotenkin verkkovälitteisesti ja usein niin, että kohtaaminen perustuu kirjoitettuun tekstiin. Vaikka opintojaksolla olisi paljon lähiopetusta, on melko varmaa, että opiskelija lukee jotakin opettajansa kirjoittamaa oppimisympäristössä.

Verkko-oppimisympäristöissä kirjoitetaan monenlaisia tekstejä, yhdistellään asioita ja luodaan monien tekstien ja aktiviteettien kokonaisuutta. Verkko-oppimislustoille tuodaan ja niissä tuotetaan monenlaisia tekstejä.

Siksi on vaikea hahmottaa, mistä oikeastaan on kyse, kun puhutaan esimerkiksi oppimateriaalista verkko-oppimisympäristössä. Sähköisessä toimintaympäristössä erilaisten sähköisten elementtien jäsentäminen ja niiden asemointi opetustyössä on hankalaa.

Haastatteluissa opettajat ilmaisivat hämmennyksensä siitä, mikä on oppimateriaalin ja oppimisympäristöjen keskinäinen suhde. Onko Moodleen tehty opintojaksoalusta ja sinne kirjoitetut ohjeet oppimateriaalia? Entä onko oppimisympäristöön liitetty opettajan tekemä PowerPoint-esitys oppimateriaalia? Toiminnan luonne on muuttunut, mutta sanasto kumpuaa aiemmin koetusta maailmasta, eikä toimivaa verkko-oppimisympäristösanastoa ole vielä vakiintunut, koska ympäristökin muuttuu nopeasti.

Verkko-oppimisympäristössä oppimislusta mielletään toisinaan oppimateriaaliksi. Verkko-oppimisympäristön sisältö muodos-

tuu opettajan laatimista teksteistä, ohjeista ja toiminnallisuuksista, kuten keskusteluista ja tenteistä. Niiden lisäksi videot, PowerPoint-dioille kirjoitetut tekstit ja linkit ulkoisiin lähteisiin muodostavat yhdessä kokonaisuuden, joka sellaisenaan on kuin yksi oppimateriaali.

Oppimisalustan ja sen kautta tarjottavien aineistojen ja aktiviteettien niputtaminen yhdeksi oppimateriaaliksi aiheuttaa monia ongelmia. Jos oppimisalustan opintojakso mielletään samaksi asiaksi kuin oppima-

ateriaali, tulisiko opintojaksototeutukseen suhtautua yhtenä teoksena? Ovatko opintojaksoon liittyvät toiminnalliset ja vuorovaihteiset elementit, kuten keskustelut, myös osa teosta? Miten yhtä opintojaksoa varten tehty materiaali voidaan avata opintojakson osallistujia suuremmalle yleisölle tai siirtää muualle? Yhtä lailla on vaikea hahmottaa, mitkä verkko-opinto-oppimisympäristöissä tarjolla olevista mediaelementeistä muodostavat sellaisia kokonaisuuksia, että niitä voisi kohdella yhtenä julkaisuna.

OPPIMATERIAALIA VAI OPETUSMATERIAALIA?

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisema Opetus- ja koulutussanasto määrittää opetuksen “vuorovaikutukseen perustuvaksi toiminnaksi, jonka tavoitteena on oppiminen”. Opettaminen taas on “opetuksen osa, jossa henkilö auttaa tai ohjaa toista henkilöä oppimaan”. On hyvä muistaa, että opetuksen seuraaminen ammattikorkeakoulussa on lähtökohtaisesti julkista. Edelleenkin ei ole yksiselitteistä saati helppoa ratkaisua, mitkä opettajan aktiviteeteistä, vaikkapa kirjoittamisesta ja lukemisesta, ovat sillä tavalla vuorovaikutteista, että ne olisivat opetusta ja sitä kautta julkista.

Yleisesti hyväksyttyä, erityisesti ammattikorkeakouluille sopivaa tarkkarajais- ta määritelmää oppimateriaalillekaan ei liene olemassa. Yleinen suomalainen ontologia asemoi oppimateriaalin osaksi ”kirjallisia teoksia” ja mainitsee alakäsitteiksi ”audiovisuaalisen oppimateriaalin”, ”digitaalisen oppimateriaalin”, ”harjoituskirjat”, ”opetustaulut” ja ”oppikirjat”. Opetus- ja koulutussanastossa (2021) määritellään oppimateriaali näin: “Oppimateriaali on aineisto, jota oppija käyttää opetuksen yhteydessä tai jonka avulla oppiminen tapahtuu.” Samassa yhteydessä annetaan esimerkkejä oppimateriaalista: “Oppimateriaaleja voivat olla kirjat ja muut painotuotteet, audiovisuaaliset aineistot kuten televisio-ohjelmat sekä mm. erilaiset sähköiset aineistot”.

Huhtanen (2019) kuvaa verkkokurssin koostuvan sisällöstä (muun muassa luennot, videot, tekstit tai muu), aktivoivista tehtävistä sekä mahdollisesti vuorovaikutuksesta ja arvioitavista tuotoksista. Valtakunnallisessa eAMK-hankkeessa laadittiin verkkototeutusten laatukriteerit (Varonen & Hohentahl 2020).

Kriteeristöissä sisällöt ja aineistot kuvataan välineinä, jotka tukevat osaamistavoitteiden saavuttamista. Malliin sisältyy oletus opettajan työstä verkko-oppimisympäristössä siten, että työ jakaantuu suunnittelu- ja tuotantovaiheeseen ja toteutukseen. Mallissa ei oteta kantaa siihen, mitä oppimateriaali on, mutta kriteeristöissä korostuu opiskelijan aktiivinen rooli oppimateriaalin valinnassa ja tuottamisessa. Opettajan tehtävänä on muun muassa ohjata opiskelijaa osaamistavoitteita tukevan oppimateriaalin valinnassa.

Vuonna 2022 Xamkissa hyväksyttiin Oppimateriaaliohjelma, jossa erotetaan opetusmateriaali ja oppimateriaali. Xamkissa **avoimella opetusmateriaalilla** tarkoitetaan aineistoa, jota opettaja käyttää opetuksen yhteydessä tai jonka avulla opettaminen tapahtuu. Avoimella opetusmateriaalilla tarkoitetaan opettajan suoraan oppimisympäristöjen sisällä jakamia aineistoja, joita opettaja haluaa merkitä avoimeksi käyttämällä tarkoitukseen sopivia lisenssejä. Niitä voivat olla esimerkiksi Powerpoint-esitykset, videot tai kirjoitetut tekstit. Avoin opetusmateriaali merkitään lisenssillä ja sitä säilytetään Xamkin järjestelmissä. Avoin opetusmateriaali on ensisijaisesti Xamkin henkilöstön itsensä laatimaa.

Avoimella oppimateriaalilla tarkoitetaan Xamkissa julkaisuprosessin läpäisystä ja/tai kustannustoimitettua oppimateriaalijulkaisua. Avointa oppimateriaalia varten Xamkilla on oppimateriaalisarja, jossa julkaistava oppimateriaali tuotetaan jaettavaksi ja markkinoitavaksi jollakin avoimella julkaisualueella. Xamkin avoimessa oppimateriaalisarjassa tuotettu materiaali voi olla esimerkiksi sarja toimitettuja ja editoituja videoita, podcasteja tai laajahko tekstiä ja kuvia sisältävä, useisiin osioihin jakautuva julkaisu.

Periaatteessa mikä tahansa julkaisu tai muu materiaali voi olla osa opetusta ja opiskelua, joten oppimateriaalin määrittely on ammattikorkeakoulukontekstissa tarkoituksenmukaisuuteen liittyvä kysymys. Kaikille ammattikorkeakoulussa opetettaville aloille ei aina ole tarjolla juuri ammattikorkeakouluja varten ajantasaisia oppikirjoja, harjoituskirjoja tai vastaavia. Kirjoitettu tieto on kuitenkin tärkeä osa opiskelua.

Opettajalla on suuri rooli tekstien kirjoittajana ja verkossa toimijana. Jotkut tekevät koosteita ja tiivistyksiä, koska saatavilla ei ole omalle alalle sopivaa valmista kirjallisuutta. Opetustarkoitukseen soveltuvaa tietoa on toi-

saalta paljon, mutta se on poimittava useista eri lähteistä. Nämä tiivistetyt esitykset muodostavat verkko-oppimisympäristössä opettamisen ja ehkä myös lähiopetuksen rungon osittain siksi, että joillakin aloilla ei ole olemassa opettajan opettaman opintojakson sisältöön sopivia valmiita oppimateriaaleja.

Ammattikorkeakouluympäristössä monet tieteelliset ja asiantuntijajulkaisut, joita ei ole tehty ensisijaisesti oppimateriaaliksi, mielletään ”materiaaliksi” tai ”oppimateriaaliksi”. Monilla aloilla tätä materiaalia on saatavilla paljon. Saatavilla olevan suuren materiaalmäärän tai suuren tiedon määrän ongelmaa ratkaistaan kokoamalla linkkilistoja hyväksi

koettuihin aineistoihin, jotka liittyvät opintojakson aiheeseen. Näin suuri tiedon määrä saadaan rajattua. Tätä työtä opettajat kutsuivat haastatteluissamme **suodattamiseksi**. Suodattaessaan opettajat lukevat ensiksi paljon ja sitten he kirjoittavat listoja osaa- mistavoitteen kannalta sopivista aineistoista opiskelijalle luettavaksi.

Mediaympäristön muutos on vaikuttanut siihenkin, että opettaja ei vain kirjoita tekstiä opiskelijoita varten. Opiskeltavat aineistot ovat monipuolistuneet. Opettajat käyttävät opintojaksojensa aineistoina edelleen kirjallisuutta, mutta yhä useammin tekstiaineisto luetaan e-kirjoista, verkosta saatavista artikkeleista tai muista verkkoaineistoista. Kuvan ja liikkuvan kuvan merkitys oppimateriaalina on kasvanut. **Opettajat käsikirjoittavat, yhdistelevät eri medioita ja tuottavat itse monenlaisia mediaelementtejä verkko-oppimisympäristöön.**

Kirjoittamisen rinnalla opettajat visualisoivat opetustaan eli tuottavat esimerkiksi videoita, joita jaellaan osana oppimisympäristöä opettajan muuta opetusta tukevana opetusmateriaalina. Haastattelujen perusteella opettajan työhön vaikuttaa sisältyvän monipuolista mediatuottamista. Kirjallinen opetussuunnitelma, opettajan itsensä laatima opintojaksokuvaus ja verkko-oppimisympäristöön tehtävä opintojakso oppimateriaaleineen ja aktiviteetteineen on eräänlaista **pedagogista käsikirjoittamista**. Sen lisäksi – teknisen muutoksen vuoksi – monet opettajat tekevät verkko-oppimisympäristöön opetusmateriaalia, mediatuotteita, kuten animaatioita ja videoita, joiden tuottamiseksi tarvitaan muutakin kuin lineaarista kirjoitusta.

Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotyöhön liittyvä kirjoittaminen

“Se nyt on vain osa tätä.”

OPETTAJA 3

Opettajien tehtäviin kuuluu monenlaista muutakin kuin suoraan opetustyöhön liittyvää kirjoittamista. Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on korkeakouluopetuksen lisäksi harjoittaa soveltavaa tutkimusta, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa (TKI) ja taiteellista toimintaa (AMK-laki). Osa ammattikorkeakouluopettajista osallistuu myös ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan hankkeisiin tai jollakin muulla tavoin oman työnsä ja alansa kehittämiseen.

Soveltavan tutkimisen, kehittämisen ja innovaatiotoiminnan tuloksista raportoidaan yleensä kirjallisesti tai joillakin muilla julkaisutavoilla. Siksi kirjoittamisen keskeinen osa-alue on *julkaiseminen*. Tällä tarkoitetaan kirjoittamista, jonka lopputuloksena syntyy artikkeli, kirjan luku tai kokonainen kirja, josta saadaan OKM:n julkaisuluokituksen mukaisia julkaisupisteitä. Julkaiseminen on osa korkeakoulujen rahoitusta, ja julkaisujen karttumista seurataan tarkasti julkaisutietoja keräämällä.

Haastatteluissamme julkaiseminen herätti paljon keskustelua. Koska julkaiseminen on osa korkeakoulujen rahoitusta, kaikkia korkeakoulun työntekijöitä rohkaistaan julkaisemaan. Haastatteluissa suhdetta julkaiseminen kuvattiin *hyvänä itsensä kehittämisen välineenä, ihan kivana velvollisuutena tai välttämättömänä pahana*. Kirjoittaminen kuuluu hanketyöhön, ja se saatetaan kokea

mahdollisuutena lisätä omaa osaamista ja siten kehittää varsinaista opetustyötä. Toisaalta kirjoittaminen tiedetään aikaa vaativaksi työksi, johon suunnitelman mukainen työaika ei yleensä riitä. Aika pitää ”ottaa omasta selkänahasta”. Ammattikorkeakouluilta odotetaan julkaisuja. Viesti vaikuttaa menneen hyvin läpi opettajien keskuudessa. Julkaiseminen koetaan velvoittavana kuormana, mutta ei välttämättä aina epämiellyttävänä. Kirjoittaminen on osa työtä, jota tehdään. Kirjoittaminen on osa työtä ja *”välillä se on ihan kivaa”*.

Kaikki eivät pidä artikkelin kirjoittamista edes ”ihan kivana”. Julkaiseminen on työtehtävä, välttämätön paha, josta kyllä suoriudutaan, vaikka kirjoittamisella ei itselle olisikaan mitään merkitystä. Kirjoittamiseen liitetyt määrälliset tavoitteet ymmärretään, mutta se saattaa johtaa kirjoittamaan tekstiä, jolla ei ole merkitystä. Kyse ei ole siitä, että ”asiaa ei olisi”, vaan siitä, että aika ei asiallisellekaan kirjoittamiselle riitä rahallisesta palkkiosta huolimatta.

”Vaikka artikkelin kirjoittamiseen annetaan rahaa nykyään, että jos kirjoitan artikkelin, saan siitä rahaa, niin en minä ole löytänyt itsestäni vielä montaakaan hetkeä, että alkaisin sitä artikkelia kirjoittaa, vaikka mieli tekisi. Ja se olisi varsin helppoa, sillä kyllä meiltä tekstiä tulisi ja substanssista pystyttäisiin kirjoittamaan.” OPETTAJA 13

Vaikuttaa siltä, että julkaisuihin kirjoittaminen tai kirjoittamattomuus askarruttaa opettajia työajan käytön näkökulmasta. Opettajan työssä julkaisujen kirjoittaminen on opetustyöhön verrattuna niukasti resursoitu. Haastatteluajankohtana (vuonna 2018) Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa oli käytössä opettajien työajan suunnittelu -järjestelmä. Siinä on määritelty opettajan työaika tunnin tarkkuudella 1600 tunniksi vuoden aikana. Suurin osa opettajan työajasta suuntautuu opetustyöhön; julkaisemiseen oli vuonna 2018 työajan suunnitteluohjeen mukaan ohjeistettu käytettäväksi 5–15 tuntia yhtä julkaisua kohden. Samana vuonna oli otettu käyttöön julkaisupalkkio, jonka suuruus tuolloin vaihteli 50–350 euron välillä yhtä julkaisua kohden.

KUINKA PALJON AIKAA KULUU KIRJOITTAMISEEN?

On vaikea arvioida, onko 5–15 tuntia työaikaa julkaisua kohden vähän vai paljon. Muutaman sivun mittaisen vertaisarvioidun, englanninkielisen artikkelin kirjoittaminen ja julkaistuksi saaminen arvostetussa tiedejournalissa voi vaatia kuukausien kokoaikaisen työn. Toisaalta suurelle yleisölle suunnattu 1–2 sivun mittainen yleistajuinen artikkeli voi syntyä muutamassa tunnissa.

Vaikka opettajan työtä ei ole purettu yksittäisten tehtävien tasolla pienempiin mitattaviin yksiköihin, on opiskeluun käytettävää työmäärää suhteessa tavoiteltuihin osaamisiin ja myönnettäviin opintopisteisiin kuvattu tarkasti. Kun yksi opintopiste vastaa opiskelijan 24 tunnin työtä, on opintopisteen saavuttamiseksi vaadittavat osaamiset kuvattu selkeästi opetussuunnitelmissa ja opetuksen toteutussuunnitelmissa. Vaikka korkeakouluuyhteisössä on kansainvälisiin standardeihin perustuva opiskelun ja työn osittamisen kulttuuri, on kirjoittamiseen ja lukemiseen todellisuudessa kuluva aika erittäin vaikea arvioida sekä opettajien työssä että opiskelijan opiskelussa.

Opiskelijoiden kirjoittamiseen ja lukemiseen kuluva työmäärä on kuitenkin ainakin yritetty määrittää. Jos opettajien kirjoittamisen mitoituksessa sovelletaan opiskelijoiden kirjoittamisen mitoitusta (Harjulahti & Metsävuori 2010), eli 120 sanaa tunnissa, voisi viiden tunnin resurssilla kirjoittaa 600 sanan mittaisen artikkelin ja 15 tunnin resurssilla 1800 sanan mittaisen artikkelin tai kirjan luvun. Yhteen A4-arkkiin mahtuu 1,5 rivivälillä noin 300 sanaa. Xamkin verkkolehti Nextissa artikkelin ohjepituus on 1–2 A4-sivua.

Vuonna 2018 Xamkissa tuotettiin 769 julkaisupistettä, joista 227 oli opettajien kirjoittamia. Opettajien julkaisuista noin hieman alle puolet oli yleistajuisia artikkeleita ja runsas puolet artikkeleita asiantuntijalehdissä tai kokoomateoksissa. Vertaisarvioiduista julkaisuista julkaisupisteitä opettajien kirjoittamista julkaisuista tuli alle kaksikymmentä. Opettajien julkaiseminen painottuu – aivan ymmärrettävästi – lyhyisiin ammatti- ja yleistajuisiin artikkeleihin. Kaikkiaan julkaisuja tuotti 119 opettajaa eli noin kolmasosa kaikista Xamkin 308 opettajasta vuonna 2018.

Opettajien näkemyksiä opiskelijoiden kirjoittamisesta

”Hirveästi näkee semmoista, että ei osata jäsenellä, mitä tuo lähde sanoo versus tuo, että sellainen keskusteleavuus puuttuu” OPETTAJA 14

Opettajan työ on suurelta osin opiskelijoiden kirjoitusten lukemista. Niinpä opettajat ottivat keskusteluissa kantaa siihen, mitä he ajattelevat opiskelijoiden kirjoittamisesta. Haastatteluissa keskusteltiin enimmäkseen opiskelijoiden kirjoittamisesta osana opiskelua, mutta jonkin verran myös kirjoittamisesta osana ammatillista osaamista, ammatillisena taitona.

Opiskelutaito. Kirjoittaminen ammattikorkeakoulussa on osaamisen ja ajattelemisen harjoittamista, tärkeä osa opiskelua,

opiskelun osaamista ja sen todistamista, että oppimista on tapahtunut. Se on monilla ammattialoilla käytännön työn tekemistä.

Kirjoittamalla näytetään sekä teorian hallitsemista että käytännön osaamista. Opiskelijoiden kirjoittaminen nousi opettajien kanssa käydyissä keskusteluissa ongelmien kautta esiin. Ongelmat kietoutuivat kykyyn kirjoittaa luetusta ja koetuista omaa tekstiä sekä lähteiden käyttöön. Opettajia huolestuttaa muun muassa se, että luettu teksti toistuu kritiikittömästi opiskelijan kirjoittamisessa ilman omaa reflektointia tai luetun tekstin tulkintaa. Myös aineiston yksipuolinen käyttö ja eri lähteiden vähäinen vertailu askarruttaa.

Ammattikorkeakoulun vahvuuksiin kuuluu käytännönläheisyys. Opiskelijat hyödyntävätkin käytännön kokemuksiinsa monista asioista, ja oman kokemuksen korostaminen näkyy suhteessa tietoon ja opiskeluun. Opet-

tajat kokevat haasteeksi opiskelijan kokemustiedon korostumisen. Oma kokemus on tärkeä, mutta oman kokemuksen ensisijaistaminen suhteessa tutkimustietoon askarruttaa opettajia. Miten opiskelijan oman kokemuksen ja luetun tiedon välillä tulisi toimia, kun kirjoitetaan omaa tekstiä?

Opiskelijoiden vaillinaista kykyä suhtautua lähteisiin kriittisesti ja vaikeuksia yhdistää luettua ja koettua omaksi kirjoitukseksi selitetään muun muassa ammattikorkeakouluun tulevien opiskelijoiden heikolla lähtötasolla. Esimerkiksi referointi on taito, joka vaatii paljon harjoittelua. Jos toisen asteen opin-toihin ei ole kuulunut juurikaan referaattien tekemistä, ei taitoa saavuteta ammattikorkeakoulussakaan hetkessä. Yksi opettajista poh-tii myös sitä, onko ammattikorkeakoulun vaatimustaso oikeassa suhteessa opiskelijoiden aikaisempaan kokemukseen, onko vaatimustaso sittenkin liian korkea suhteessa siihen tasoon, jolta opiskelijat lähtevät aloittaessaan ammattikorkeakouluopinnot.

Ammatillinen taito. Joillakin aloilla, esimerkiksi hyvinvointialalla, työtehtävissä kirjoitetaan asioita, joilla on välitön vaikutus yksittäisen asiakkaan kokemaan palveluun. Lisäksi työssä kirjoitetut tekstit tietojärjestelmissä säilyvät pitkään. Kirjoittaminen on sellaisissa tehtävissä hyvin näkyvä osa työn tekemistä ja suhteellisen pysyvä työn tekemisen jälki.

”Kirjoittaminen on kyllä tosi tärkeää, että osaa ilmaista itseään juuri oikein, juuri ne olennaiset asiat, mitä tästä potilaasta, asiakkaasta pitää kirjata” OPETTAJA 5

Kirjoittaminen on keskeinen osa ammattikorkeakouluopinnoja. Kuinka merkityksellistä ja vallitsevaa kirjoittaminen on eri ammattialojen työskentelyssä, mikä yhteys hyvällä ammattikorkeakoulukirjoittamisella on osaamistavoitteiden saavuttamisessa ja eri ammateissa menestymiseen, vaatisi toisenlaista selvitystyötä. Näissä haastatteluissa kirjoittamisesta puhuttiin enemmän opettajan työhön liittyvän kirjoittamisen yleisen merkityksen kuin tietyn ammatillisuuden näkökulmasta. Luultavasti monilla aloilla kirjoittaminen on teknisen ympäristön uusien palvelujen vuoksi lisääntynyt.

OPISKELIJOIDEN KOKEMUKSIA KIRJOITTAMISESTA

Ammattikorkeakouluopettajien haastatte- luissa nousi esiin, että kirjoittaminen on tärkeä osa opiskelua ja oppimista. Hyvä esi- merkki kirjoittamisen suuresta merkityksestä ammattikorkeakouluopinnoissa on opinnäy- tetyö. Ammattikorkeakouluopiskelijan on tehtävä kirjallinen, julkinen opinnäytetyö osana tutkintoaan. Opinnäytetyöt ovat jul- kisia asiakirjoja, jotka ovat ammattikorkea- koulujen yhteisen Theseus-julkaisualustan kautta saaneet laajan lukijakunnan. Vaikka opinnäytetyö on vain yksi, melko pieni osa ammattikorkeakouluopinnoista, on sen merki- tys opinnoissa laajuuttaan suurempi.

”Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää ja osoittaa opiskelijan valmiuksia soveltaa tietoaan ja tai- tojaan ammattialaansa liittyvässä käytännön asiantuntija- ja kehit- tämistehävässä.” Xamk – opetus- suunnitelmien perusteet 2021–2024.

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyöt ovat näytteitä opintojen aikana opituista tiedois- ta ja taidoista. Opinnäytetyön kirjallinen muoto kuvastaa hyvin sitä, mitä ammatti- korkeakoulusta valmistuvalta odotetaan: ky- kyä kirjoittaa osaamisestaan ja hyödyntää lukemaansa kirjallisuutta kirjoituksessaan. Samalla se heijastelee sitä, että ammattikor- keakoulu on lujasti kiinnittynyt lukemisen

ja kirjoittamisen akateemiseen perinteeseen, vaikka ammattikorkeakoulun opinnäytetöis- sä voi korostua vaikkapa tuotteen kehittämi- sen prosessi ja itse kehitetty tai valmistettu tuote. Opinnäytetyöltä edellytetään tutkivaa ja kehittävää otetta ja hyvää kirjallista rapor- tointia.

Opinnäytetyö tuotetaan tavalla, joka perus- tuu tieteellisen ja ammatillisen julkaisemisen yleisiin periaatteisiin. Yksi sellainen periaate on se, että uusi tieto rakentuu aiemman tie- don päälle, ja tämä tietoperusta rakennetaan kirjoittamalla siitä, mitä on luettu. Opin- näytetyöntekijä lukee kirjoittaakseen rapor- tin, joka päättyy suuren yleisön luettavaksi – luultavasti juuri oman alansa nykyisille ja tuleville opiskelijoille, opettajille ja ammat- tilaisille. Siksi kirjaston palveluja kehitettäes- sä on hyvä tunnistaa ammattikorkeakoulun kirjoittamisen käytäntöjä.

Muistiinpanoista raportteihin

Haastattelemamme ammattikorkeakouluopis- kelijat kirjoittavat opinnoissaan kaikilla aloilla ja opintojen eri vaiheissa. Vaihtelu eri alojen ja opintojaksojen välillä on suurta, mutta kir- joittaminen on osa kaikkien ammattikorkea- kouluopiskelijoiden arkea. On vaikea arvioida,

kuinka suuri osuus opiskelijoiden aktiviteeteistä on kirjoittamista, mutta niillä opintojaksoilla, jotka eivät perustu käytännön harjoitteluun tai muuhun käden taitoon, on kirjoittamisen osuus suuri.

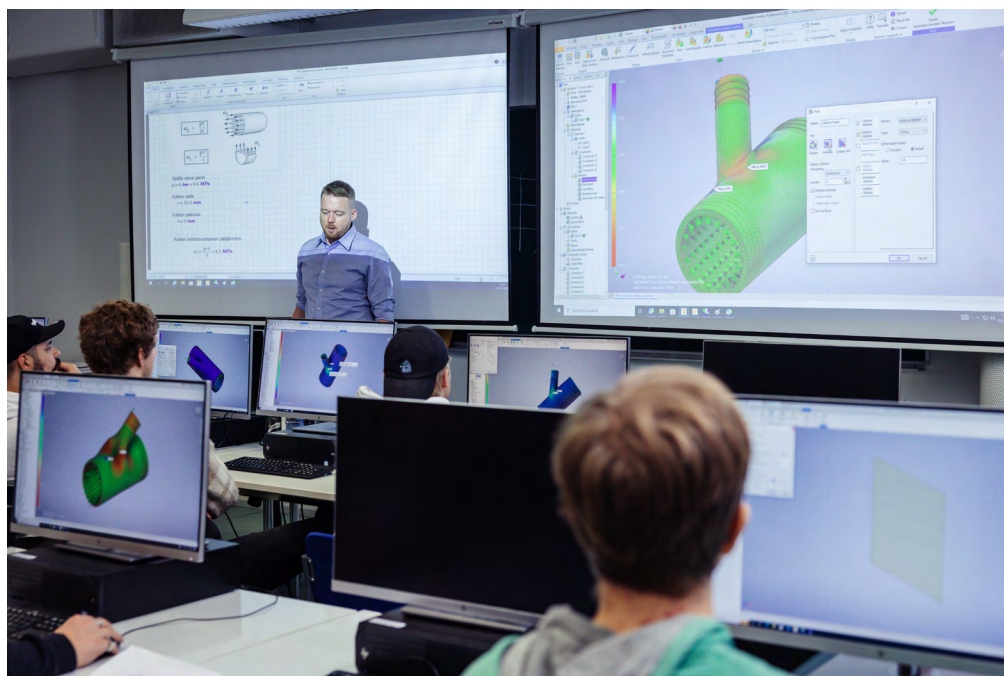
”...on [...] kursseja, missä ei kirjoiteta paljon mitään, et tehdään käytännössä asiat, ja silloinhan merkkäse, mitä ite osaa tehdä, mutta kyllä yli puolet koulusta on kirjoittamista.” OPISKELIJA 8

Kirjoittamisella on suuri rooli opiskelijan omassa oppimisessa. Joillakin aloilla ja opintojaksoilla muistiinpanoja tehdään paljon. Perinteinen korkeakouluopiskelun käsityötaito, jossa opettajan puhe muutetaan kirjoitetuksi tai piirretyiksi muistiinpanoksi, tuntuu olevan voimissaan. Opiskelijat kirjoittavat opettajan esityksistä ja luennoista asioita muistiin paperille, tietokoneelleen

tai puhelimeen. Muistiinpanoja jaetaan, niitä kirjoitetaan puhtaaksi ja niihin palataan myöhemmin eri yhteyksissä. Monet haastateltavat korostavat erityisesti käsin kirjoittamista ja piirtämistä osana lähiopetuksen käytäntöä. Käsin kirjoittamista perustellaan myös hyvänä tapana painaa asioita mieleen.

”Joo itellä menee puoltoista, kaks vihkoo per kurssi. Jos on tämmönen, missä käsitellään teoriapohjaa ja sitten joku matematiikan kurssi niin sitten menee sen verran, kun ne laskut vaatii.” OPISKELIJA 4

Osa opiskelijoista suosii tietokonetta muistiinpanojen tekemisessä. Muistiinpanojen käyttötarkoituksena on muun muassa tiivistää kuultua ja luettua niin, että asioiden kertaamisessa lukutaakka kevenee. Jotkut siirtävät luokassa käsin tehtyjä muistiinpanoja esimerkiksi puhelimeen tai muutoin

johonkin pilvipalveluun palatakseen asiaan myöhemmin.

Joissakin koulutuksissa omat opintojaksovalinnat ja opintojaksoilla käytetyt menetelmät vaikuttavat kirjoittamisen määrään. ”Opettaja puhuu ja opiskelija kirjoittaa” -malli ei ulotu kaikkeen ammattikorkeakouluopiskeluun, vaikka ryhmähaastattelujen perusteella luennointi ja muistiinpanojen tekeminen ovat edelleen merkittävä osa ammattikorkeakouluopintoja.

Opiskelijat pitävät kirjoittamista osana oppimisen prosessia ja monet tekevät siksi paljon muistiinpanoja. Omaehtoisen muistiinpanojen kirjoittamisen lisäksi opintoihin kuuluu muun muassa esseiden, raporttien, oppimispäiväkirjojen, tiivistelmien, referaatien ja tenttivastausten kirjoittamista.

Eräät haastateltavat kokevat juuri kirjoittamisen tehokkaaksi tavaksi oppia. Monivalintaan perustuvat tentit koetaan sopivan niille, jotka oppivat muutenkin asioita helposti.

”Mä toivosin enemmän essee-pohjaista kirjoittamista. Toki kirjoittaminen on syvältä, mutta siinä oppii paremmin kuin Moodletentillä.”

OPISKELIJA 9

Muistiinpaneminen on tiivistämistä joko kuullusta tai luetusta. Kirjaston tarjoamien laajojen aineistojen käytön kannalta on hyvätiedostaa, että muistiinpanemisen käytäntö elää edelleen. Kirjojen sisältöä voidaan oppimisprosessin aikana muistella ja pai-

naa mieleen muistiinpanojen avulla. Mielenkiintoista on se, että sekä opiskelijat että opettajat kertovat kirjoittavansa tiivistelmiä oppimisen edistämiseksi.

Kirjoittaminen ammattiin kasvamisessa

Ammattikorkeakoulussa opetuksen ja opiskelun ydintä on työelämäläheisyys. Ammattikorkeakouluopiskelijat saavat käsityksen kirjoittamisen merkityksestä opinto- ja työelämäjaksoilla. Työn merkittävä sisältö muodostuu useimmilla aloilla erilaisten tekstien kirjoittamisesta. Joillakin aloilla kaikki tehdyt toimenpiteet on kirjattava tai raportoitava. Toisilla aloilla esimerkiksi rahoitushakemusten kirjoittaminen on osa arkityötä. Opiskelijoilla kirjoittamisen tärkeys ei näytä jäävän ammattikorkeakoulussa epäselväksi. Haastatteluissa opiskelijat tuntevat hyvin kirjoittamisen merkityksen työssään sekä sen, että raportteja kirjoitetaan opinnoissa, koska raportteja on kirjoitettava työelämässäkin.

”Sitä, mitä ei ole kirjattu, sitä ei ole koskaan tapahtunutkaan. Työelämässä tuotan kymmenen sivua tekstiä yhdessä työvuorossa yhteensä.” OPISKELIJA 4

Harjoittelun ja muun työelämäyhteyden kautta kirjoittamisen merkitys eri ammatialoilla näyttää tulevan hyvin selkeäksi ammattikorkeakouluopiskelijoille.

OSAAMISEEN KOHDISTUVIA ODOTUKSIA

Osaamisen ennakkointifoorumin Osaaminen 2035 -raportissa (Opetushallitus 2019) on laajan asiantuntijakuulemisen perusteella arvioitu tulevaisuuden osaamistarpeita.

Raportin mukaan tärkeimpiä ja eniten merkitystään kasvattavia osaamis- ja taitoja ovat ongelmanratkaisutaidot (geneerinen osaaminen), digitaalisten ratkaisujen ja alustojen hyödyntämisa osaaminen (yleinen työelämäosaaminen) sekä tiedon arviointitaidot (kansalaisen digitaatio).

Lisäksi kaikilla aloilla tarvitaan uuden oppimisen osaamista. Raportin mukaan uuden oppiminen edellyttää kykyä osallistua etä-, monimuoto- ja virtuaaliopetukseen, ja tärkeää uuden oppimisessa ovat myös sidosryhmä- ja asiakasverkostoista oppiminen, vertaisoppiminen, työtiimin tai alan työntekijöiden yhteiset oppimisprosessit, opiskelijoiden opinnäytetöihin liittyvä osaamisen vaihto ja mentorointi.

Osaamislistauksissa ei viitata suoraan lukemiseen tai kirjoittamiseen vaan pysytään yleisillä ja abstrakteilla osaamistasoilla. Tieto ja siihen liittyvät lukeminen ja kirjoittaminen pysyvät taka-alalla. Toisaalta esimerkiksi tiedon arviointitaidot liittyvät kiinteästi tieteellisen ja ammatillisen kirjoittamisen käsityötaitoon. Lisäksi ainakin tässä raportissa esitettyjen opettajien ja opiskelijoiden näkemyksen mukaan opiskelu verkko-oppimisympäristöissä ja opinnäytetöihin liittyvä osaamisen vaihto perustuvat suurelta osin lukemiseen ja kirjoittamiseen.

Kirjoittaminen osaamisen arvioinnissa

Ammattikorkeakouluopinoissa kirjoittaminen on edelleen tekemisen ytimessä, vaikka "taidot", "osaaminen" ja "ammatillinen osaaminen" ovat sitä sanastoa, jolla ammattikorkeakoulussa opiskelua kuvataan. Silloinkin kun opintoihin kuuluu käsillä tekemistä tai muuta käytännön toimintaa, osaamista arvioidaan tai tekemistä kuvataan kirjoittamalla. Itse kirjoitetut tekstit ovat todisteita tekemisestä ja oppimisen arvioinnin välineitä. Opettajat arvioivat opiskelijoiden mielestä opiskelijoiden osaamista suurelta osin kirjoit-

tusten perusteella. Toisaalta he olettavat, että kirjoittamisen merkitys painottuu eri aloilla opiskelun käytännölläisyyden mukaan.

"No kyllä se varmasti yli puolet kattaa, ja varsinkin tässä tekniikan alalla, kun ei ole niin paljon sitä käytännön tekemistä, kuin esimerkiksi sairaanhoitajalla tai fysioterapeutilla, niin kyllä se aika pitkälti pohjautuu se osaamisen arviointi siihen, mitä kirjoittaa." OPISKELIJA 3

Tutkinto-opiskelussa osaamisesta raportointi kirjallisesti on tärkeää. Lukemisen ja kir-

joittamisen asemaa osaamista täydentävissä verkko-opinnoissa on toistaiseksi vaikea arvioida. Korvaavatko tulevaisuudessa tallennetut videot ja audiot luettavaa kirjallisuutta ja riittävätkö itsearvioivat monivalintatestit osaamisen todisteeksi? Leviävätkö samat käytännöt laajamittaisemmin myös tutkinto-opiskeluun?

Kirjoitusten jakaminen ja levittäminen osana opiskelua

Opiskeltaessa ja monissa niistä ammateista, joissa ammattikorkeakoulusta valmistuvat tulevat työskentelemään, kirjoitetaan paljon. Opiskelijan on osattava raportoida erilaisista tekemisistään vakuuttavasti, koska osaamista arvioidaan osittain opiskelijan laatimien kirjallisten raporttien perusteella. Koska kirjoittaminen tapahtuu suurelta osin verkkoympäristössä, ovat kirjoittamisen lopputulokset helposti jaeltavissa. Kirjoitusten jakaminen, niiden toimittaminen oikeaan aikaan vastaanottajalle ja arviointi ovat opiskelun ytimessä.

Kirjoittaminen ja sen tuotokset voivat olla yksityisiä ja vain itselle tarkoitettuja oppimisen välineitä, kuten omat paperille kirjoitetut muistiinpanot. Mutta muistiinpanotkin voivat olla osittain julkisia ja pienissä opiskelijayhteisöissä vaihdon kohteena. Jos esimerkiksi opiskelija ei pääse luennolle, ovat luennolla mukana olleen opiskelijan muistiinpanot pois jääneelle opiskelijalle mahdollisuus pysyä mukana opintojaksolla. Muistiinpanojen jakaminen, tehtävien ja niiden vastausten kopioiminen lienevät tavanomaisimpia opiskelijayhteisön toiminnan ilmentymiä.

Koska osaamisen näyttäminen perustuu suurelta osin kirjoitettuihin teksteihin, on opettaja yleensä tekstien ensisijainen lukija. Esseet, tenttivastaukset ja sähköpostit ovat opiskelijan ja opettajan vuorovaikutuksen perustekstejä. Verkko-opiskelun lisääntyttä on tekstejä alettu jakamaan enemmän opintojakson sisällä myös muille opiskelijoille. Tekstejä kirjoitetaan paljon yhdessä ja laajemmalle joukolle kuin vain omalle opettajalle ympäristöissä, jotka ovat auki ainakin saman opintojakson opiskelijoille. Ryhmätöissä kirjoitetaan, luetaan ja arvioidaan toisten opiskelijoiden tekstejä yhdessä ja luodaan omia opiskelun käytäntöjä.

”... jos kokoonnuttiin ni sen sijaan, et jokainen nyt tekee tän ja jakaa tän, ni sen sijaan me saatettiin tehdä, et nyt jokainen lukee tän osan tästä ja sen jälkeen sä kerrot sen omin sanoin ja muut voi tehdä siit muistiinpanoja halutessa..” OPISKELIJA 10

“Me ollaan tehty silleen, että me ollaan viiden tai kuuden hengen kesken jaettu se OneNote -tiedosto, josta kaikki pystyy lukemaan samat muistiinpanot. Saatetaan valita, että kuka sinne tällä kertaa kirjoittaa päämuistiinpanot...”
OPISKELIJA 1

Ryhmätyöskentelyyn ryhtyminen voi olla opettajan valinta ja hänen antamansa toimeksianto opiskelijoille. Opiskelijat järjestäytyvät toisinaan omaehtoisesti ryhmiin ja muodostavat eräänlaisia oppimispirejä suoriutuakseen opinnoista. Esimerkiksi laajan lukemistehtävän taakkaa voidaan keventää siten, että kukin lukupiiriin osallistuvista lukee jonkin osuuden lukemisurakasta, tekee

omasta osuudestaan tiivistelmän ja sitten opiskelijat jakavat toisilleen omat tiivistelmänsä. Näin opiskelijat muokkaavat yksilöllisen tehtävän yhdessä tekemiseksi. Se edellyttää oman kirjoituksen vapaaehtoista jakamista pienelle piirille.

Vähintäänkin rajattu julkisuus tuo mukanaan laajemminkin julkaisemisen ilmiöitä ja ongelmia, kuten tekijyyden määrittelyä, oikeuksien luovuttamista, laadun arviointia, julkaisukynnystä ja niin edelleen. Jotkut haastateltavista suhtautuivat hyvin kriittisesti opiskeluun kuuluvan ryhmätyöskentelyn joihinkin ilmiöihin. Ryhmätöissä osa ryhmän jäsenistä saattaa kokea tekevänsä enemmän töitä kuin muut, jolloin vähemmän töitä tehneet ”peesajat” saavat kuitenkin osana ryhmää saman arvosanan.

”Jos ryhmätyö mitoitetaan vaikka kuudelle henkilölle, ja jos käy hyvä arpaonni ja saat ryhmäsi kaksi näistä peesajista, se tarkoittaa sitä, että kuuden ihmisen työ jakaantuu neljälle, mutta nämä kaksi saavat kuitenkin näiden neljän henkilön työn tuloksena arvosanan siitä. Parhaassa tapauksessa he myös kiukuttelevat siitä, miksi arvosana on huono.” OPISKELIJA 4

Opiskelijan kuvaamassa tilanteessa on kyse siitä, että tekijyys on määritelty tavalla, joka ei vastaa kaikkien ryhmän jäsenten koemusta työn jakautumisesta ryhmässä. Tehdystä tuotoksesta saatu palkkio (arvosana) ei tunnu oikeudenmukaiselta, jos tekstin kirjoittamisen koetaan jakaantuvan epätasaisesti ja osa ryhmään osallistujista kokee tekevänsä töitä toisten puolesta. Opettaja ei ehkä ole tietoinen siitä, miten työkuorma on käytännös-

sä jakaantunut ryhmässä ja arvioi tuotosta koko ryhmän yhteisenä aikaansaannoksena, johon kaikki ryhmän jäsenet ovat osallistuneet yhtäläisellä vaivalla.

Koska opiskelijat ja opettajat toimivat verkkoympäristössä, on opiskelijoiden kirjoittamia tekstejä helppo kopioida ja jakaa. Jakaminen ja siihen liittyvä tekstien jatkokäytön mahdollisuus tiedostetaan ja koetaan ongelmalliseksi. Vaikka kyse on opiskelijoiden opiskeluaan varten tekemistä teksteistä, tapahtuu opiskelu yhteisössä ja ympäristössä, jossa tuotetaan paljon tekstejä muun muassa opetus- ja tutkimuskäyttöön. Kyse on tekijän oikeudesta oman tekstinsä jatkokäyttöön jossakin toisessa yhteydessä.

”Sitä en esimerkiksi halua, että pistetään tekemään ryhmätyö tai tämmönen, niin se ei saisi olla osa mitään koulun TKI-hanketta, mistä koulu saa rahan, kun opiskelija tekee työn. Tai sitten opiskelijan pitää saada siitä siivu. Siinä mielessä mä vastustan jakamista, että jos se sitä ei kerrota, mihin sitä jaetaan. Osa opettajista kysyy, saako materiaalia tulevaisuudessa käyttää opetuskäyttöön, jos on joku hyvin tehty työ, totta kai! Mutta sitten osa opettajista ei todellakaan kysy, vaan työsi on sitten heidän opetusmateriaalia, eli olet juuri säästänyt heidän vaivaa...” OPISKELIJA 4

Myös laatu nousee haastatteluissa huolen aiheeksi, kun opiskelijat jakavat tekstejä keskenään. Onko opintojaan aloittaneen opiskelijatoverin tuottama tieto riittävän luotettavaa ja millaisiin lähteisiin jaettu tieto perustuu? Toisaalta vaikuttaa siltä, että

yhdessä tekeminen herättää konkreettisesti kiinnostusta tiedon lähteiden luotettavuuteen. Tekstien jakamiseen liittyy omien ja opiskelijatovereiden tekstien kriittinen arviointi. Tekstien perustella opiskelijan osaamista arvioidaan, ja omien tuotosten asettaminen julkiseksi on toki aina itsensä ja maineensa alttiiksi asettamista. Kirjoittamisen suuri merkitys kaikessa opiskelussa voi nostaa omaa vaatimustasoa tai luoda tunteen, että kirjoittamisen pitäisi jo opiskeluaikana olla ammattitasoa. Kirjoittamisen ja julkaisemisen kynnyks voi nousta korkealle:

”Jos kirjoitetaan jotain julkisia tekstejä, mitkä menee kaikille, niin siinä pitää osata myös kirjakielen taito, pitää osata laittaa pilkut ja pisteet.”
OPISKELIJA 3

Useat opiskelijat nostivat puheenvuorossaan esille korkeakoulun asettaman ja opiskelijan itse itselleen asettaman korkean vaatimustason kirjoittamisessa. Koska kirjoittamisen merkitys tulevassa ammatissa tiedostetaan, pyritään jo opiskeluaikana ammattimaiselle tasolle. Käytännön toimintaympäristö, jossa ryhmätyöt ja sähköisessä oppimisympäristössä omien tekstien jakaminen on ehkä entistäkin tavanomaisempaa, on opiskelijalle vaativa, mutta samalla ehkä myös henkisesti kuormittava ympäristö. Ryhmätöissä on kirjoittamattomia sääntöjä (peesaamisen moraalinen tuomitseminen), tekijänoikeuteen liittyviä epäilyjä ja korkeatasoisen kirjallisen ilmaisun vaatimus. Näyttää siltä, että verkko-oppimisympäristössä syntyy vaativia tai hankalia tilanteita, jotka liittyvät itse verkko-oppimisympäristön ominaisuuksiin.

Yhteenveto: Miten kirjoittamisen kokemukset liittyvät kirjastoon?

Ammattikorkeakoulussa sekä opettajat että opiskelijat kirjoittavat paljon. Kirjoittaminen perustuu monilta osin laadukkaaseen kirjallisuuteen. Ammatillinen ja tieteellinen kirjallisuus, sen lukeminen ja sen perusteella kirjoittaminen ovat opettamisen ja opiskelun taustalla koko ajan. Lukeminen on kirjoittamisen välttämätöntä polttoainetta ja kirjasto on yksi osa tätä tiedon tuottamisen ja kuluttamisen prosessia.

Opettamiseen liittyvä kirjoittaminen limittyy yhä enemmän oppimisympäristöissä työskentelyyn. Opettajat tuottavat itse materiaaleja ja suodattavat oppimisen kannalta tärkeitä aineistoja opiskelijoille. Opetus, oppimateriaali ja oppimisympäristöt ovat hankalasti hahmotettavia. Eri ammatti- ja akateemisten alojen välillä on suuria eroja ja toisinaan opettajat joutuvat itse ottamaan suuren vastuun sopivan oppimateriaalin etsimisessä ja sen tuottamisessa. Opettajan työhön kuuluvassa suodattamisessa ja pedagogisessa käsikirjoittamisessa kirjaston roolina on tukea opettajia löytämään sopivia aineistoja, kehittää kokoelmia ja auttaa aineistojen jatkokäyttöön liittyvissä asioissa, kuten tekijänoikeuksissa ja lisenssien tulkinnessa.

TKI-toimintaan liittyvä kirjoittaminen on opetuksen päälle tuleva vaatimus, johon suhtautuminen vaihtelee positiivisesta ”itsensä kehittämisen” kokemuksesta ”välttämättömään pahaan”. Ammattikorkeakoulukirjastojen ylläpitämässä Theseus-palvelussa on paljon ammattikorkeakouluopettajien kirjoittamia kokoomateoksia ja asiantuntija-artikkeleita.

Opiskelijoiden kertomuksista käy ilmi, että tekstit ovat keskeinen osa ammattikorkeakouluopiskelijoiden ammatillista osaamista, opiskelua ja työelämäkokemusta. Tekstejä kirjoitetaan ja luetaan myös tietoverkoissa. Verkko-oppimisympäristössä toimimisen vuoksi yhä suurempi osa kaikesta opiskeluun liittyvistä tehtävistä on tekstejä, joita on helppo kopioida ja jakaa. Siksi verkko-opiskelu on tuonut mukanaan opiskelun arkeen seikkoja, joissa on huomioitava entistä enemmän tekijäisyys, lähteiden luotettavuus ja julkisuus.

Opinnäytetyö oli ennen lähinnä opiskelijan, ohjaavan opettajan ja mahdollisten opponenttien luettavana. Painettu tai monistettu ja sidottu opinnäytetyö oli saatavilla kirjastossa. Nykyisin suuri osa opinnäytetöistä on saatavilla internetissä avoimesti ja osa niistä saattaa saada paljonkin huomiota. Julkisuuden ja julkaisemisen kynnyks on alentunut merkittävästi. Kirjoitusten saatavuus on tavallaan kääntynyt pääläelleen: vähäisen toimituksellisen prosessin läpi käyneet ja vähäisen kokemuksen perusteella kirjoitetut tekstit ovat laajasti ja helposti saatavilla. Sen sijaan kokoneiden kirjoittajien ja perinteisten julkaisijoiden huolella toimittamat tekstit jäävät usein maksumuurien taakse sähköisinä tai painettuina teoksina.

Muutama vuosikymmen sitten opiskelijan kirjoituksista vain opinnäytetyö oli rajoitettusti saatavilla ja jotakuinkin kaiken muun opiskelijan kirjoittaman luki vain opettaja. Verkko-oppimisympäristö on sosiaalisen median kaltainen. Kirjoittamisesta jää jälkeä, jotka voivat levitä kauas.

Opiskelijoiden kokemuksen perusteella kirjasto pitäisi kenties mieltää entistä selkeämmin tekstien, lähteiden arvioinnin, tekijänoikeuksien ja julkaisemisen käytäntöjen ammattiympäristönä. Kirjaston perinteiset tehtävät eli tekstien järjestelmällinen valikointi ja avoimesti saataville asettaminen, tekstien kuvailu ja tekstien luokittelu ovat edelleen – ja entistäkin enemmän – tarpeen, kun tekstien määrä (avoimissa) oppimisympäristöissä kasvaa.

3 PEDAGOGISIA KÄYTÄNTÖJÄ

Tässä osassa tarkastellaan, miltä opettajien haastatteluissa nousseet teemat näyttyvät suhteessa Xamkin pedagogiseen kehittämissohjelmaan. Tällä näkökulmalla haluamme havainnollistaa sitä, miten opetuksen yleisiä tavoitteita kuvaavat periaatteet kuuluvat opettajien lukemista ja kirjoittamista koskevassa puheessa. Siksi otamme esiin sellaisia asioita, joissa tulevaisuuslähtöisen oppimisen teemat leikkaavat haastatteluissa nousseita kirjoittamiseen ja lukemiseen liittyviä aiheita.

Lukeminen ja kirjoittaminen näkyvät ammattikorkeakoulun strategiassa, opetus-

suunnitelman perusteissa ja pedagogisessa kehittämissohjelmassa lähinnä osana viestintätaitoja. Useimmilla aloilla ammatillinen osaaminen tehdään kuitenkin näkyväksi kirjoitettujen tekstien avulla. Lukemisen ja kirjoittamisen “virallista asemaa” tai sitä, miten lukeminen ja kirjoittaminen mielletään osaksi korkeakoulupedagogiikkaa, onkin luettava virallisten dokumenttien rivien välistä. Tieto ja siten myös tiedon omaksumisen keskeiset teknologiat, lukeminen, kirjoittaminen ja tekstit, ovat jääneet osaamisperusteisuuden ja työelämäläheisyyden varjoon opetussuunnitelmapuheessa (ks. esim. Miettinen, Lang, Pehkonen ja Pihlajaniemi 2021).

Xamkin pedagogisen kehittämisohjelman teemat lukemisen ja kirjoittamisen kannalta

Xamkin pedagoginen kehittämisohjelma (2018) perustuu korkeakoulun strategiaan, ja se on laadittu yhdessä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Pedagogisen kehittämisohjelman teemat ovat *kehittämiskohteita* vuosien 2018–2022 väliselle ajalle. Haastattelussa sen sijaan keskityttiin haastattelun aikaisiin (2018) käytäntöihin, ei varsinaisesti pedagogisen ohjelman kehittämiskohteisiin.

Kehittämisohjelman taustalla vaikuttavat korkeakoulun oppimiskäsitys, oppimisympäristöt, talouden ja hallinnon puitteet. Ohjelmassa on monia lukemisen kirjoittamisen kannalta mielenkiintoisia osia. Kehittämisohjelmassa korostuvat opiskelijan aktiivinen rooli ja osaamisperustaisuus.

“Xamk on korkeakoulu, jossa opiskelijan oppiminen ja työelämätaitojen kehittäminen ovat keskiössä. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutussuhteissa erilaisissa ympäristöissä ja yhteisöissä, mutta myös itsenäisesti asioihin syventyen. Opiskelija nähdään aktiivisena ja vastuullisena oman osaamisensa kehittäjänä. Opettajan rooli on toimia aktiivisen oppimisen mahdollistajana ja tukijana. Oppimisen polulla kanssakulkijoina ja oppijoina nähdään myös opettajat, henkilökunta ja työelämän edustajat.”

Pedagogisena periaatteena kehittämisohjelmassa on tulevaisuuslähtöinen oppiminen, jonka oppimisen teemoja ovat

osaamisperustaisuus, opiskelijakeskeisyys, digitaalisuus, kansainvälisyys, tutkimus- ja kehittämistoiminta, kokeilukulttuuri ja työelämäläheisyys. Haastattelussa sivuttiin ainakin opiskelijakeskeisyyttä, digitaalisuutta, kokeilukulttuuria ja työelämäläheisyyttä. Seuraavaksi tarkastellaan näiden teemojen yhteyttä lukemiseen ja kirjoittamiseen.

Opiskelijakeskeisyys

Opettajan rooli nähdään pedagogisessa kehittämisohjelmassa aktiivisen “oppimisen mahdollistajana ja tukijana”. Osaamisessa tarvittavien tietojen hankkimisessa valmiiden aineistolistojen sijaan ja ohella **opettajat ohjaavat opiskelijoita omatoimiseen tiedonhankintaan**. Haastattelujen perusteella näyttää siltä, että tämä tavoite toteutuu hyvin arjen opetuksessa ja opiskelussa.

Opiskelijakeskeisyyttä on myös opettajien **mukautuminen toimintaympäristön muutoksiin**. Valmiiden oppikirjojen puute, painettujen oppikirjojen saatavuusongelmat ja opiskelijoiden lukutottumusten muuttuminen ovat johtaneet siihen, että opettajat laativat tiivistyksiä tavallisesti PowerPoint-dioihin opiskelijoiden luettavaksi. PowerPoint-dioihin kirjoitetut tiivistykset ovat opiskelun aineistoa ja osa opetusmateriaalia. Opettajat pyrkivät tarjoamaan erilaisia versioita tietoaineuksesta, kuten PowerPoint-esityksiä selittäviä AV-tallenteita, opiskelun joustavuuden mahdollistamiseksi, jotta opiskelijat saisivat tarvittavan tiedon käyttöönsä monissa erilaisissa olosuhteissa.

Opettajat tunnistavat ristiriidan, joka syntyy, kun on kyse uusien, teoreettisten tie-

tojen opiskelusta lukemalla. Kun opiskelija nähdään aktiivisena toimijana ja opettaja oppimisen mahdollistajana, syntyy tilanteita, joissa opettaja laatii laajoista aineistoista tiivistelmiä opiskelijan puolesta, jotta opettaja mahdollistaisi opiskelijan oppimisen. Toisaalta opiskelijan puolesta tehtävät tiivistykset eivät tue ajatusta aktiivisesta ja omatoimisesta opiskelijasta. Tiivistäminen opiskelijan puolesta on pedagoginen käytäntö, jossa opettaja kokoaa tietämänsä ja tuntemansa asian tiiviiksi asialistaksi tai vastaavaksi tiiviiksi esitykseksi, josta saattaa olla olemassa jokin laajempi esitys jossakin muualla. Tähän käytäntöön suhtaudutaan ristiriitaisin tuntein, koska yhtäältä tiivistäminen saattaa johtaa siihen, että opiskelija ei itse tee omia päätelmiä, toisaalta tiivistäminen voi auttaa opiskelijaa kohdentamaan huomionsa asian tärkeimpiin puoliin.

Keskustelu PowerPoint-esityksistä ja niiden perusominaisuuksiin kuuluvasta tiivistetystä tekstien tuottamistavasta heijastaa ehkä korkeakoulussa tavoiteltavan työelämälähtöisen osaamisen ja oppijoiden yksilöllisten erojen välistä sisäänrakennettua ristiriitaa. Samalla kun tutkinto on kaikille sama ja osaaminen on määritelty yleisesti, on huomioitava myös opiskelijoiden “erilaiset pohjatiedot, kiinnostukset ja tarpeet sekä erilaiset oppimistyyli”. Opettajat joutuvat alati pohtimaan, milloin ja missä opiskelijan oppimista tuetaan parhaiten tiivistämällä, milloin ohjaamalla opiskelijoita etsimään tietoa itsenäisesti, jotta erilaiset oppimistyyli, kiinnostukset ja pohjatiedot tulevat huomioituiksi. Toisaalta opiskelijoiden haastatteluissa kävi ilmi, että opiskelijat tekevät oma-aloitteisesti töitä täydentääkseen tietojaan esimerkiksi kertaamalla asioita toisen asteen oppimateriaalilla.

Kokeilukulttuuri

Pedagogisessa kehittämissuunnitelmassa kokeilukulttuuri kuvataan monien koulutusten, laajojen kehittämissuunnitelmien ja työelämän yhteiseksi toiminnaksi. Haastatteluissa tällaisiin toimintaympäristöihin tai tällaiseen toimintaan ei viitattu, mutta toisaalta opettajien kuvaamat muutokset muistuttavat kokeilemalla tehtävää kehittämistä ja tavanomaisten rajojen ylittämistä. Mittakaava on vain pienempi, arkisempi ja käytännöllisempi. Tässä raportissa lavennamme “kokeilukulttuurin” koskemaan opettajien omaehtoisia kokeiluja, jotka liittyvät opettajien omien kokemusten ottamisen mukaan toimintakulttuurin ja yhdessä tekemisen muutoksiin.

Yksi haastatteluissa esiin tullut opettajien työn muutokseen liittyvä käytäntö oli **pari- tai yhteisopettajuus ja oman työn avaaminen**. Haastatteluissa opettajat kertovat työn muutoksista materiaalien avaamisen suhteen, yhdessä tekemisestä ja muista muutoksista. Oppimateriaalin avaaminen liittyy digitaalisuuteen, koska digitaalisessa ympäristössä kirjoitetun tai AV-tallenteina tehtyjen aineistojen merkitys on suuri. Digitaalisuus luo edellytyksen aineistojen uudelleen muokkamiseen, kopiointiin ja siirtämiseen.

Yleensä pariopettajuus ja yhteisopettajuus mielletään kahden tai useamman opettajan yhteiseksi opetuksen suunnitteluksi ja toteutukseksi. Pari- ja yhteisopettajuus voi olla myös opettajien ja eri alojen asiantuntijoiden, kuten kirjaston tietoasiantuntijoiden ja opettajien, yhdessä tehtävää suunnittelua, lähiopetuksen toteuttamista, opintojaksojen rajat ylittäviä tehtäviä, opiskelijoiden arviointia ja tekstien tai oppimateriaalien kirjoittamista.

Opettajan laatimien **aineistojen avaaminen ja jakaminen yhdessä opettajakollegoiden kanssa** vaikuttaa olevan opettajan työssä ja sähköisessä toimintaympäristössä uudennainen käytäntö. Aineistojen jakaminen voi tapahtua oman koulutuksen sisällä, mutta yhteistyötä tehdään paikkakunta- ja kampusrajat ylittävissä verkostoissakin. Aineistot voivat olla monenlaisia: ne voivat olla esimerkiksi opettajan laatimia aineistokoosteita tai lopulta julkaistuksi kirjaksi päätyvää oppimateriaalia.

“Viiden ammattikorkeakoulun verkosto, niin siellähän ne mun tuottamat PowerPointit ovat näkyvissä viidessä ammattikorkeakoulussa, kaikille niille opiskelijoille.”

OPETTAJA 17

Oppimateriaalien jakamista ei pidetä itsestään selvänä. Haastatteluista saa vaikutelman, että oppimateriaalin jakamiseen suhtaudutaan eri tavoin eri työyhteisöissä. Pedagogisena käytäntönä oppimateriaalin jakaminen kollegoiden kesken koetaan suhteellisen uudeksi toimintatavaksi. Haastatteluissa muisteltiin aikoja, jolloin omia oppimateriaaleja ei uusille tulokkaille annettu. Henki oli, että jokainen tekee omansa. Sittemmin tilanne on muuttunut, vaikka edelleenkin oppimateriaalin jakamista kollegoille ei pidetä itsestään selvänä.

Muutosta kuvataan kulttuuriseksi, ja se on vähitellen tapahtunut tai edelleen käynnissä oleva prosessi. Sitä voi pitää pedagogisena käytäntönä, jossa määritellään opettajan suhdetta itse laadittuun aineistoon ja toisiin opettajiin. Tätä kulttuurista muutosta, oman aineiston jakamista opettajayhteisössä, pide-

tään oppimateriaalin laatua parantavana käytäntönä.

“Meillä on noussut semmonen kulttuuri tässä muutamien vuosien sisällä, että meidän tiimin sisällä jaetaan paljon ja se on vaikuttanut minun mielestäni laatuun. Ennen näin ei todellakaan ollut, se oli lähtökohtaisesti niin, että jokainen tekee omansa” OPETTAJA 18

Jakamisen ja avaamisen lisäämisen motiivina on ollut korkeakouluorganisaatioiden syvät muutokset. Pienemmällä määrällä opettajia ja pienemmällä määrällä opetustunteja on opetettava suurempi määrä opiskelijoita. Siksi on ollut pakko kokeilla uusia ratkaisuja, jotta kasvavasta työmäärästä voisi selviytyä. Yhdessä tekeminen ja oppimateriaalien avoin jakaminen ovat auttaneet luomaan uudenlaisia toimintatapoja, joiden avulla kiristyvistä vaatimuksista on voitu selviytyä.

“Meitä oli niin vähän ja me jouduttiin tekemään sellaisia opintojaksoja, toteutuksia, joita ei oltu aikaisemmin tehty. Niin sitten yksinkertaisesti yhdessä sovittiin, että nämä meidän asiat on yhteisiä. Ja ne on auki nyt, koska muuten me ei saada näitä töitä tehtyä. Se sitten ikään kuin mursi sen vanhan, mihin ei kenelläkään mitään intoa enää ollut, mutta se oli vain jäänyt sinne tämmöinen kulttuuri. Se mursi sen ja se on minun mielestäni ollut positiivinen asia.” OPETTAJA 18

Aineistojen jakamisen mittakaava ja julkiisuuden aste vaihtelevat. Toisinaan kyse on siitä, että samassa koulutuksessa kollegat ja-

kavat ja vaihtavat aineistojaan korkeakoulun omien suljettujen järjestelmien sisällä. Joskus taas paikalliseen tarpeeseen tehtyä aineistoa on tarjottu julkaistavaksi kustantamon kautta kansallisille, kaupallisille markkinoille. Aineistojen jakamisen idea ja yhteistyö kollegan kanssa on johtanut opettajien yhteistyönä tekemän aineiston julkaisemiseen kirjana.

Laajamittaista ja systemaattista oppimateriaalien avointa julkaisemista ei haastatteluissa juuri noussut esiin. Opettajat ovat kuitenkin jo ennen valtakunnallisia linjauksia ja Xamkin oman avoimen oppimateriaalin ohjelmaa päätyneet omista kokeiluissaan avoimeen julkaisemiseen ja yhdessä tekemiseen. Näyttää siltä, että opettajat kehittävät työtään ainakin oppimateriaalien tuotannossa kokeilemalla ja kokeilun tulokset nähdään hitaana kulttuurin muutoksena. Luultavasti juuri tällainen kokeileva ja omaehtoinen muutos mahdollistaa ”ylhäältä alas” asetettujen ta-

voitteiden vakiintumista. Voi olla niinkin, että yhdessä tuotettuun strategiaan kirjataan sellaisia käytäntöjä, joita opettajat ovat strategiasta huolimatta tehneet jo aiemmin.

Digitaalisuus

Opettajan läsnä oleminen on yhä enemmän digitaalista kaikilla opettajan työn osa-alueilla. Oppimateriaalin ja tehtävien laatiminen verkkoon on monilla opettajilla jo pitkään jatkunut työtapana. Tulevaisuuslähtöisessä oppimisessä digitaalisuus on teema, johon sisältyvät aiheet liittyvät tavalla tai toisella muihin teemoihin, kuten opiskelijakeskeisyyteen, osaamisperusteisuuteen ja niin edelleen. Digitaalisuus on pedagogisessa ohjelmassa ja monissa muissakin – ei pelkästään korkeakoulujen strategioissa – kehittämisen kohde.

Haastattelujen perusteella syntyy kuva jo pitkän aikaa digitaaliseksi muuttuvasta maailmasta. Digitalisoituminen on siten joka tapauksessa tapahtuvaa ympäristön muutosta, joka vaikuttaa kaikkeen tekemiseen. Tekninen muutos on pikemminkin annettu ja jo kauan sitten muuttunut toimintaympäristö, joka edelleen muuttuu.

Edellä on mainittu jo monia tekniikan muutosten aiheuttamia vaikutuksia opettajan työhön. Tässä yhteydessä nostamme niistä esiin sellaisia, joilla voi olla lukemisen ja kirjoittamisen näkökulmasta vaikutusta pedagogisiin käytäntöihin.

Kirjoitetun tekstin tilalle ja rinnalle on tulossa entistä enemmän tallennettua puhetta. Videoiden käyttö on laajenemassa luentotallenteista tai reaaliaikaisesta videovälitteisestä opetuksesta myös esimerkiksi palautteiden antamiseen. Palautteen antaminen on keskeinen osa oppimisprosessia. Tulevaisuuslähtöisen oppimisen kannalta palautetta voinee ajatella osana opiskelijan ammatti-identiteetin rakentumista, joka perustuu opiskelijan omaan reflektioon. Sitä puolestaan ohjataan eri tavoin, esimerkiksi opintosuorituksiin liittyvillä palautteilla.

Jos ja kun mediavälitteinen ja tallennettu puhe korvaavat luokkahuoneluentoja ja kirjallisena annettua palautetta, saattaa puhuminen tulevaisuudessa korvata suuren osan kirjoittamisesta. Siitä saattaa seurata se, että sähköisesti tallennetusta puheesta tuotetaan automaattisesti kirjoitettua tekstiä, kuten monissa videopalveluissa jo tehdään. Tietokirjallisuuden julkaiseminen äänikirjoina on toistaiseksi monissa tapauksissa haastavaa esimerkiksi erilaisten graafien ja ku-

vioiden vuoksi. Toisaalta videoiden asema kirjastokokoelman välittämien teosten kokonaisuudessa on vielä vähäistä. Sähköisten, multimediaalisten teosten nousua keskeiseksi oppimateriaaliksi on ennustettu vuosikymmeniä. Vaikka suurta läpimurtoa ei ole tapahtunut, niiden asema tulevaisuuden ammattikorkeakoulukirjastojen tarjonnassa ja osana ammattikorkeakoulujen oppimisympäristöjä voi silti olla joskus merkittävä.

Sähköinen tenttiminen. Konkreettisesti digitaalisuus näkyy arjen pieninä muutoksina, jossa paperille kirjoittamisen sijaan kirjoitetaan sähköisillä laitteilla. Tekstit myös luetaan laitteilla. Vaikka tenttiminen ei ole tulevaisuuslähtöisessä oppimisen keskiössä, on se edelleen tärkeä osa korkeakoulun opiskeluarkea.

Digitaalisuus muuttaa myös näitä hyvin pintansa pitäviä perinteisiä pedagogisia käytäntöjä. Paperitentit alkavat olla menneisyyttä ja kypsyysnäytteetkin kirjoitetaan sähköisessä Exam-tenttijärjestelmässä. Eräs opettaja huomauttaa haastattelussa, että sähköisen tenttimisen myötä saattaa kadota viimeinen opintoihin liittyvä käsin paperille kirjoitettu teksti.

Opiskelijat kokevat kirjoittamiseen ja yleensä käsillä tekemiseen liittyvän syvällisempää ajattelua. Jotkut opiskelijat suhtautuvat sähköisiin valinta- ja monivalintatentteihin hyvin kriittisesti.

”Koen, että vaikka meiltä edellytettäisiin joku teoritiedon osaaminen, se testaaminen on taas jonkun moodle-tentin pohjalta, jossa on rasti ruutuun, missä ei kysytä sitä, että ymmärrätkö sä aihetta, vaan

se on vaan se osaatko sä käyttää control äffää. Mun mielestä se on ihan kauheaa, jos mietitään sitä, että sun pitäis ymmärtää joku asia.” OPISKELIJA 12

Jonkin yksittäisen pedagogisen käytännön, kuten tenttimisen, siirtyminen luokkahuoneista ja paperilta tietokoneille on monella tavalla suuri muutos. Kirjastojen kannalta on kiinnostavaa, tuleeko tenttiminen vähemmään vai lisääntymään ja mitä oikeastaan tentitään. Onko tenttiminen yhä useammin valinta- ja monivalintakysymyksiin perustuvaa vai esseiden kirjoittamista? Tenttimisen yleistyminen saattaa johtaa myös tentittävän aineiston kysynnän kasvuun.

Opiskelijoiden aktiivisuuteen rohkaisevana pedagogisena ja digitaalisuuteen liittyvänä käytäntönä voi pitää **opiskelijoiden itse tuottamia aineistoja ja toinen toiseltaan oppimista**. Opiskelijoiden keskinäistä toimintaa voisi tulkita opiskelijälähtöisyydeksi ja osaamisen reflektoinniksi, mutta Tulevaisuuslähtöisessä oppimisessä tällainen toiminta liitetään osaksi digitaalisuutta. Tämä on perusteltua siitä näkökulmasta, että digitaalisessa oppimisympäristössä opiskelijoiden tuotosten jakaminen on luontevaa. Opiskelijat oppivat toistensa kokemuksista ja tekemisistä esimerkiksi silloin, jos tehtäväpalautukset ovat toisten opiskelijoiden nähtävillä. Opiskelijat oppivat toisten opiskelijoiden kirjoittamista tehtävistä ja kommentoivat niitä vertaisina.

Opettajat rohkaisevat ja johdattavat opiskelijoita antamallaan tehtävillä aktiivisiksi tiedon etsijöiksi, muokkaajiksi ja vertaisarvioijiksi. Oppimisympäristössä opiskelijat eivät vain

vastaa ja opi toistensa vastauksista, vaan heillä on aktiivinen rooli toistensa oppimisen tukijoina ja opiskelussa käytettävän materiaalin tuottajina.

”Opiskelijat tuottavat materiaalia, ne etsivät tietoa ja sitten tuottavat eri muodoissa sitä. Olen yhä enemmän yrittänyt sitä, että minulla ei ole valmiita kalvoja, vaan opiskelijat hakevat ja tuottavat tietoa eri muodoissa ja opettavat myös toisille.”
OPETTAJA 16

Pedagoginen käytäntö, jossa opiskelijalla on aktiivinen rooli kaikessa oppimiseen liittyvässä, myös oppimateriaalin laatimisessa, on varsinkin verkkoympäristössä hyvin perusteltua ja se vaikuttaa sopivan hyvin tulevaisuuslähtöisen oppimisen oppimiskäsitykseen. Opiskelijoiden opintojaksojen aikana löytämät aineistot ovat opiskelun tuloksia, mutta toisaalta ne voivat olla toisille opiskelijoille myös opetus- tai oppimateriaalia. Jos ja kun opiskelija on aktiivinen aineistojen etsijä, joka asettaa aineistoa toisten opiskelijoiden ja opettajan käyttöön, onko kyse opetusmateriaalista? Toisaalta ainakin osa opiskelijoista pitää opettajan tehtävänä osoittaa, mitä aineistoa opiskeltavan aineksen opiskelussa tarvitaan.

Joskus opiskelijat ovat saattaneet erillisestä toimeksiannosta tuottaa osana opintojaan oppimateriaalia, jota käytetään opetuksessa. Sellaiset tuotokset muistuttavat enemmän pitempiaikaiseen käyttöön tarkoitettua ja etukäteen tehtyä oppimateriaalia.

“Sitten nyt on muutamia opinnäytetöitä, esimerkiksi opetusvideo, eli opiskelijat ovat tuottaneet tällaista videomateriaalia instrumenttipöydän valmistelusta ja sitten pari tehtävää.” OPETTAJA 5

Oppimateriaalin tuottaminen opettajan käyttöön ilman selkeää sopimusta ja korvausta herättää opiskelijoissa niin ikään huolta.

Oppimateriaalin (ja kaiken muunkin sisällön) tuottamisen siirtyminen digitaalisessa ympäristössä aina vain lähemmäksi materiaalin kuluttamista lisää tarvetta löytää ratkaisuja materiaaleihin liittyvien oikeuksien määrittelyyn. Perinteinen jako tiedon tuottajan ja tiedon kuluttajan välillä on kaikkea muuta kuin selkeä.

Digitaalisuus on pedagogisessa kehittämissohjelmassa yksi teema. Toisaalta opettajien kokemuksessa mediaympäristön muutos on jo tapahtunut olosuhdemuutos, joka tuo eteensä monia uusia ongelmia ja mahdollisuuksia. Tässä luvussa mainitut asiat ovat esimerkkejä yksittäisistä tekniikan muutoksista, joilla näyttää olevan suuri vaikutus kirjoittamisen käytäntöihin.

Kirjaston kannalta oppimateriaalin tuottaminen opintojakson aikana merkitsee muun muassa sitä, että kirjasto voi olla ja sen tulisi olla tärkeä resurssi luotettavan ja ajankohtaisen lähdekirjallisuuden saamiseksi. Samalla sellainen malli, jossa opettaja ilmoittaa tarvittavan oppimateriaalin kirjastolle hyvissä ajoin ennen opintojakson alkua, ei tällaisessa pedagogiikassa ole enää mahdollista.

Työelämälähtöisyys

Työelämän tarpeet ja opetuksen tavoitteet. Ammattikorkeakoulussa keskeinen pedagoginen käytäntö on liittää opetettava aines kiinteästi työelämään. Opetuksen lähtökohtana ovat työelämän ilmiöt, joita tarkastellaan teorian tarjoamien välineiden avulla, kuten esimerkiksi kirjoja tai artikkeleita lukemalla. Osa oppimista on työelämän odotusten reflektointia ja ammatillisten ilmiöiden yhdistämistä tutkimukseen. Haastattelussa käy ilmi, että työelämä tarvitsee myös tiivistettyä ja helposti käytäntöön vietävää tietoa, joka edellyttää opiskelijoilta monipuolisia kirjoittamisen taitoja.

Toisaalta haastateltavien mukaan työelämän tarpeet eivät välttämättä kohtaa sen kanssa, mitä opiskelijoilta odotetaan opinnoissa. Tämä ristiriita ilmenee varsinkin kirjoittamisessa. Korkeakoulussa akateemisen kirjoittamisen perinteiden vaatimukset ja työelämän raportointiin liittyvät odotukset ovat erilaisia. Akateemiseen raportointiin liitetään pituutta ja ehkä hitauttakin, kun taas työelämän raportointiin lyhyttä ja nopeutta. Työelämäyhteys kuljettaa mukanaan pedagogisiin käytäntöihin työelämän raportointikäytäntöjä. Korkeakoulupedagogisten käytäntöjen kannalta muutos voi olla hankala.

“Jos on jotain työelämäprojekteja, niin olen huomannut sen, että he haluaa nopeasti luettavissa olevat tuotokset. Ei mitään pitkiä, monia kymmeniä sivuja pitkiä raportteja.” OPETTAJA 15

Jos työelämän kirjoittamiskäytäntöjen omaksumista ajatellaan oppimisen tavoitteen

na, tämä muutos saattaa olla mahdollisuus muuttaa kirjoittamiseen liittyviä pedagogisia käytäntöjä. Vaikka pedagogisten käytäntöjen kannalta on tärkeää rohkaista opiskelijaa pohtimaan oppimaansa ja reflektoimaan kokemuksiaan, saattaa työelämän kannalta olla olennaisempaa osata esittää asiansa lyhyesti, ytimekkäästi ja hyödyllisiin tuloksiin keskittyen. Työelämäprojektien kirjallisella lopputuotoksella voi olla opettajan ja korkeakouluyhteisön lisäksi myös työelämäyleisö. Siellä tarvitaan ”*tuotoksia, jotka pystytään nopeasti katsomaan ja esittämään äkkiä johtoryhmässä*”, kuten eräs haastateltava asian ilmaisi.

Ammattikorkeakouluopiskelijalle laajin kirjoittamistehtävä lienee opinnäytetyöraportti. Lähes kaikki opinnäytetyöt tehdään työelämätoimeksiantoina, jolloin opiskelija opinnäytetyötä kirjoittaessaan on työelämän vaatimusten ja korkeakoulun vaatimusten välissä.

Opiskelijan on pystyttävä argumentoimaan opinnäytetyön toimeksiantajalle työn etuja ja haittoja ja samalla kertomaan, miksi juuri opinnäytetyö ja sen tutkimukseen, aikaisempaan kirjallisuuteen ja teoriaan perustuva raportti on toimeksiantajan edun mukaista.

Tulevaisuuslähtöisessä oppimisessa opinnäytetyö mainitaankin osana opiskelijälähtöisyyttä, kun opinnoissa tuetaan opiskelijan vuorovaikutus- ja viestintätaitoja, jolloin ”opinnäytetyö toimii opiskelijan osaamisen käyntikorttina”. Opinnäytetyö kertoo opiskelijan yksilöllisestä osaamisesta ja on samalla näyte siitä, miten opetuksessa on onnistuttu tekemään sellaisia pedagogisia ratkaisuja, jotka ovat edistäneet ”opiskelijoiden työelämätaitojen kehittymistä ja opiskelijoiden verkottumista työelämän kanssa”.

Yhteenveto kirjaston kannalta

Kirjasto ja sen tarjoamat palvelut eivät näy suoraan pedagogisessa kehittämissuunnitelmassa. Sen sijaan ohjelmassa esitetyt lukemiseen ja kirjoittamiseen liittyvät teemat vaikuttavat välillisesti siihen, millaista palvelua ja toimintaympäristöä ammattikorkeakoulun kehittyvä pedagogiikka tarvitsee. Kehittämissuunnitelman voi tulkita edustavan korkeakoulun ”virallista” kehittämissuunnitelmasta. Jotkut haastattelussa käsitellyt teemat näyttävät liittyvän kehittämissuunnitelmaan lukemisen ja kirjoittamisen näkökulmasta. Niiden perusteella voidaan hahmottaa joitakin ilmiöitä ja kehityskulkuja, jotka ovat kirjastopalveluiden kannalta merkityksellisiä.

Opiskelijakeskeisyys sisältyy pedagogiseen kehittämissuunnitelmaan ja se näkyi opettajien ja opiskelijoiden haastattelussa selkeästi. Kirjaston näkökulmasta opiskelijakeskeisyys merkitsee muun muassa sitä, että opiskelijoilta odotetaan entistä enemmän itsenäistä tiedon hakemista. Kirjaston onkin pyrittävä entistä enemmän tukemaan luotettavan tiedon hakemista yleensä kaikista saatavilla olevista kokoelmista. Sama pätee myös opettajien tukemiseen, kun he yhä enemmän digitaalisessa ympäristössä toimiessaan pyrkivät mukauttamaan opetusta erilaisia oppimisväyliä kulkeville opiskelijoille muun muassa omaa opetus- ja oppimateriaalia laatimalla.

Digitaalisuuden monet ilmiöt ja niiden hyödyntäminen ovat osa pedagogista kehittämistä. Esimerkiksi audiovisuaalisen aineiston tuottaminen ja jakelu ovat arkea oppimisympäristöissä. Miten kirjastopalveluita tulisi kehittää, jotta ne tukisivat näiden aineistojen

tuottamista ja niiden avointa saatavuutta? Mikä on yleensä opettajien ja opiskelijoiden tekemien tuotosten suhde ammattikorkeakoulujen julkaisutoimintaan ja avoimen tieteen vaatimuksiin?

Ohjelmassa mainittu kokeilukulttuuri ja pariopettajuus merkitsevät opetuksen käytännöissä nopeampia muutoksia. Opettajat ovat jo ryhtyneet jakamaan ja avaamaan aineistojaan oppimisympäristöissä. Sekä opettajien opetus- tai oppimateriaalien laatimiseen että niiden käyttöön ja jakeluun liittyy osaamisia, jotka kirjastoissa on perinteisesti hyvin hal-

littu. Esimerkiksi tietämys tekijänoikeuksista, lisensoinnista ja aineistojen kuvailu ovat sellaisia kirjastohenkilöstön osaamisalueita, joita korkeakoulun pitäisi hyödyntää muuttuvassa ja digitalisoituvassa oppimisympäristöissä.

Ammattikorkeakoulun hyvät yhteydet työelämään näkyvät monin tavoin pedagogiikassa. Miten ammattikorkeakoulukirjastot voisivat, tai voisivatko ne, profiloitua entistäkin selkeämmin juuri korkeatasoisen ammatillisen tiedon asiantuntijoina ja edistäjinä?

4 KIRJASTON PALVELUT

Tämän selvityksen tarkoituksena on selvittää lukemisen ja kirjoittamisen käytäntöjä, jotta voimme kehittää korkeakoulumme tieto- ja julkaisupalveluita.

Kirjastojen toiminnan kehittämiseksi kerätään paljon tietoa erilaisilla kyselyillä, ja kirjaston henkilökunta on hyvin perillä kirjaston asiakkaiden tarpeista. Kirjastot ovat Suomessa erittäin korkealle arvostettuja kulttuuri-instituutioita. Palautteet kirjastojen palveluista ovat yleensä erinomaisia. Tie-

dämme, että kirjasto toimii hyvin sellaisessa ympäristössä, johon kirjastoja on vuosisatoja kehitetty. Siksi emme ensisijaisesti halunneet kysyä kirjaston palveluista vaan siitä, millaisena opettajat ja opiskelijat näkevät lukemisen ja kirjoittamisen korkeakouluympäristössä. Sitä varten kirjastot ovat olemassa: ne tarjoavat palveluja hyvään lukemiseen ja kirjoitetun aineiston levittämiseen edelleen luettavaksi. Tässä luvussa esittelemme niitä keskustelujen teemoja, jotka koskevat nykyisiä kirjaston palveluja.

Kokemuksia kirjastopalveluista

Kirjastot ovat muuttuneet nopeasti ensisijaisesti sähköisiksi palveluiksi, jossa asiakas suurelta osin palvelee itse itseään etsimällä tietoja, lainaamalla ja palauttamalla aineistoja omatoimisesti. Edelleenkin henkilökohtainen palvelu koetaan kuitenkin tärkeäksi varsinkin tiedonhaun koulutuksen ja neuvonnan osalta. Opiskelijat arvostavat henkilökohtaista asiakaspalvelua ja kirjaston tarjoamia ohjauspalveluja.

”että miten sitä pystyy vielä parantamaan sitä tiedonhakua, se on se tärkein mun mielestä kirjaston palveluista.” OPISKELIJA 11

Toisaalta kirjaston palvelut mielletään paljon sähköisen ympäristön palveluina. Opiskelijat mainitsevat käyttöliittymän helppouden, tietokantojen laajuuden ja hakutoiminnot toimivina kirjastopalveluna. Määrällinen aineistojen muutos lisää omatoimista tiedonhakua sekä opiskelijoilla että opettajilla. Opettajan työ on suuren tietomassan suodattamista.

”... se on tietysti tullut helpommaksi, kun on kaikki nämä verkkomateriaalit, ennen oli ehkä vähemmän kirjoja, mitä katsoit, nyt suodattamista pitää tehdä enemmän.”
OPETTAJA 17

Kirjastopalveluiden käyttö vaatii jatkuvaa, aktiivista ja omatoimista opiskelua – ja aikaa. Eräs opettaja kertoo, että kiireen vuoksi kirjaston palvelut jäävät hyödyntämättä. Kirjasto on ikään kuin hyödyllinen tietoreservi, jota ei ehditä käyttää ajan puutteen vuoksi.

Eräs toinen opettaja kertoo, että sähköisten palveluiden avulla on löytynyt omaa työtä helpottavia uusia ratkaisuja, jotka opettaja on onnistunut yhdistämään suoraan käyttämäänsä sähköiseen oppimisympäristöön.

”Kun tulee uutta tietoa laadullisesta tutkimuksesta, niin minulle tulee siitä tieto sähköpostiin, se on näppärä, koska sieltä tulee sitten aina uusimmat. Itse asiassa olen käyttänyt sitä sillä lailla, että linkitän sen suoraan Moodleen, niin että opiskelijoillekin päivittyy aina, kun tulee uutta. Se on ihan näppärä keino.” OPETTAJA 17

Digitaalisuus merkitsee melko nopeasti muuttuvia käyttöliittymiä ja monien palveluiden muodostamaa kokonaisuutta. Tiedonhaussa opettajille työtä teettävät tietokantojen vaikeat käyttöliittymät ja kasvanut tiedon määrä, josta on osattava suodattaa merkityksellinen tieto. Kirjasto hankkii edelleen paljon sekä painettuja että sähköisiä aineistoja kaupallisilta kustantajilta. Useat keskusteluluun osallistuneista opettajista kertovat saavansa omat ehdotuksensa kokoelman laajentamisesta hyvin läpi.

”Aina kun sinne esitän, että voitaisiinko hankkia, kaikki menee läpi.”
OPETTAJA 1

Opiskelijoiden näkökulmasta juuri opettajien aktiivisuus kokoelman kehittäjinä nousee kiinnostavasti esiin. Eräessä opiskelijapuheenvuorossa uuden tiedon tunnistamisen vastuu esitetään erityisesti opettajan tehtäviin kuuluvana.

*”Meille on sanottu, että jos kai-
paatte jotain kirjaa, niin se voidaan
tilata koululle, mutta miusta tun-
tuu siltä, että tuommosen vastuun
säilyttäminen meidän opiskelijoiden
hartioille on vähän väärin, koska
emmehän me voida tietää, mitä
kirjoja myö voitais tulevaisuudessa
tulla tarvitsemaan. Pikemminkin
opettajien pitäis se tietää, että mitä
alan kirjallisuutta on ylipäätään
olemassa. Siinä vaiheessa, kun niitä
kirjaa tarvitaan, niin todennäköises-
ti sen hankkiminen on jo myöhäis-
tä.”* OPISKELIJA 11

Kirjastosta ei ole saatavilla kurssikirjoja jokaiselle opiskelijalle, varsinkin kun ryhmäkoot ovat viimeisten vuosien aikana kasvaneet. Opettajat ovat etsineet uusia ratkaisuja painettujen kirja-aineistojen riittävyteen opetuksessa.

*”ryhmäkoot ovat kasvaneet, tup-
laantuneet, jos ennen oli neljä-
kymmentä, nyt on parhaimmillaan
yhdeksänkymmentäkolme, niin
sitten ei kaikille löydy sitä omaa kir-
jaa, mutta sitten pitää tehdä muun-
laisia ratkaisuja, pienryhmissä tai
sitten jollakin tavalla hyödynnetään
niitä kirjoja”* OPETTAJA 10

Digitaalisuuden ansiosta opettajat eivät ole riippuvaisia enää vain oman organisaationsa kirjastosta tai kirjastoista lainkaan tiedon tai sopivan materiaalin saamisessa. Eräs opettaja kertoi käyttävänsä muiden organisaatioiden kirjastopalveluja, koska muualta saa omaan alaan (humanistinen ala) sopivia aineistoja paremmin. Joillakin aloilla (tietojenkäsittely) osaamisen saavuttamiseen tarvittavaa tietoa saadaan paljon kokonaan kirjastokokoelminen tarjonnan ulkopuolelta, eikä opiskelija ole

siksi edes hakeutunut kirjaston asiakkaaksi. Sähköisessä ja omatoimisessa ympäristössä paikallisuus on menettämässä merkitystään. Monimutkaiseksi muuttuvassa mediaympäristössä sen sijaan tarvitaan entistä enemmän osaamista, yhteistyötä ja erilaisten käytäntöjen kokeilemista.

Opettajat ovat omatoimisia tiedonhakijoita, kirjallisuuden käyttäjiä ja soveltajia. Kirjaston käyttö sujuu hyvin omatoimisestikin. Silti esimerkiksi **tiedonhaussa aineistojen hankintaan liittyen sekä hankkeisiin liittyvissä toimeksiannoissa** he tekevät yhteistyötä kirjastohenkilökunnan kanssa. Nämä ovat tehtäviä, joissa tarvitaan asiantuntijan työpanosta.

*”Mulla on se informaattikko siinä
apuna, joka opastaa ihan viimei-
sen päälle ja on todella hyvä apu”*
OPETTAJA 5

Arene ry:n suosituksessa tutkintojen kansallisen viitekehyksen (NQF) ja tutkintojen yhteisten kompetenssien soveltamisesta ammattikorkeakouluissa (Arene 2010) kuvataan jokaisen ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneen yhdeksi oppimisen perustaidoksi kyvyn “hankkia, käsitellä ja arvioida tietoa kriittisesti”. Nämä osaamiset ovat kirjastojen ammattilaisten erityisosaamista. Xamkissa tiedonhankinnan opetuksessa ja opinnäytetyön ohjauksessa tietoasiantuntijat tekevät yhteistyötä viestinnän ja muiden alojen opettajien kanssa.

Yhteistyö jäsentyy yleensä siten, että opettaja vastaa opintojakson kokonaisuudesta ja tietoasiantuntija osallistuu opintojakson toteutukseen asiantuntijana yhdessä opintojakson opettajan kanssa. Xamkissa osalla tietoasian-

tuntijoista on myös ammatillisen opettajan pätevyys. Opettajan ja tietoasiantuntijan yhteistyöstä on hyviä kokemuksia.

Yhdessä tekeminen sopivan oppimateriaalin valinnassa, tiedonhaun opetuksessa ja opiskelijoiden henkilökohtaisessa ohjaamisessa on korkeakoulukirjaston erityistä osaamista, jossa ainakin joiltakin osin toteutuu pedagogisessa kehittämissuunnitelmassa kuvattu oppimiskäsityksen idea, jossa opiskelijan ”oppimisen polulla kanssakulkijoina ja oppijoina nähdään myös opettajat, henkilökunta sekä työelämän edustajat”. Tietoasiantuntijoiden osaamisen hyödyntäminen on viisasta ammattikorkeakoulussa, koska tietoasiantuntijat ovat tiedon kriittisen arvioinnin, tiedon hankkimisen ja käsittelyn ammatillaisia korkeakoulu-yhteisöissä.

Opettajat ovat oman alansa tiedonlähteiden asiantuntijoita. Opetukseen sisältyy joka tapauksessa erilaisten aineistojen käytön ohjaamista, varsinkin kun organisaatiotasollakin tavoitteena on rohkaista opiskelijoita omatoimiseksi tiedonhakijoiksi. Monilla on omalta alaltaan selkeä käsitys siitä, mitä tietoa opiskelijat opintojaksolla tarvitsevat ja kuinka opiskelijoita ohjataan kohti omatoimista tiedonhankintaa.

Opettajat ovat huolissaan opinnoissa käytetyn aineiston yksipuolisuudesta ja ohjaavat opiskelijoita hankkimaan tietoa kirjaston tarjoamien palvelujen kautta. Kirjoilla ja kirjastolla on opettajien näkemysten mukaan edelleen luotettavan tiedon tarjoajan asema ja kirjasto nähdään vaihtoehtona suoraan internetistä löydettävien avointen materiaalien rinnalla. Toki kirjasto näyttyy tavallaan vasta toissijaisena palveluna aineistoja etsittäessä.

“opiskelijat hyvin usein haluaisivat käyttää vain jotain näitä nettilähteitä. Heitä pitää ohjeistaa tiettyjen perusopuksien äärelle, että ”hakekaa ja katsokaa, sieltä varmasti löytyy myöskin ihan hyvää tietoa”
OPETTAJA 11

Vaikuttaa siltä, että varsinkin sähköisten aineistojen löytämisessä opiskelijoilla on vaikeuksia – ainakin opettajien näkemyksen mukaan. Tämä ei ole kovin yllättävää, jos ottaa huomioon, että opiskelijoilta edellytetään entistä suurempaa omatoimisuutta tiedonhakijoina. Tietoaineistoa on saatavilla paljon enemmän kuin aiemmin ja vieläpä lukuisista eri lähteistä. Opiskelijat näyttävät haastattelujen perusteella tiedostavan tilanteen. Eräs opiskelija määrittelee kirjaston perustehtäväksi ”tiedon jakamisen” ja kuvaa kirjastoa tiedonhaun tukemisen palveluna ja ilmaisten aineistojen tarjoajana.

Opiskelijat nostivat keskusteluissa esiin kirjaston keskeisenä palveluna sen toimimisen oppimisympäristönä. Kirjasto koetaan oppimisympäristönä, jossa voi keskittyä hiljaisuudessa lukemiseen pitkäksi aikaa myös viikonloppuisin ja iltaisin. Kirjasto sopii ryhmittöihin, koska käytettävissä on kirjoja, monistus- ja kopiokoneita. Ehkä omatoimisuuden korostaminen opiskelussa nostaa kirjaston merkitystä oppimisympäristönä varsinkin niiden opiskelijoiden keskuudessa, jotka viettävät aikaa kampuspaikkakunnilla? Kirjastojen käyntimääriä seuraamalla tätä kehitystä on hankala seurata. Kirjastoissa käynnit ovat tasaisesti vähentyneet, koska e-kirjojen ja muun sähköisen aineiston tarjonnan kasvun myötä painettujen kirjojen *lainaaminen* on vähentynyt. Sen sijaan pitäisikin koettaa selvittää, millainen asema kirjastolla on lukemisen, kirjoittamisen ja ryhmätyöskentelyn ympäristönä.

KIRJASTOPALVELUIDEN TÄRKEYS JA TOIMIVUUS ASIAKASKYSELYISSÄ

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa kirjastopalveluiden ja muiden opetuksen tukipalveluiden palvelujen tärkeyttä ja toimivuutta mitataan joka kolmas vuosi tehtävillä kyselyillä. Vuoden 2021 kyselyssä opettajat pitivät kirjastopalveluja jotakuinkin yhtä tärkeänä kuin muitakin tukipalveluja, mutta kirjastopalveluiden toimivuuteen ollaan erityisen tyytyväisiä. Samaan aikaan kirjastossa käynnit ja painettujen aineistojen lainaaminen ovat vähentyneet. Kirjaston perinteinen käyttö on vähentynyt, mutta opettajien tyytyväisyys palvelujen toimivuuteen on pysynyt samalla tasolla tai hieman kasvanut.

Ammattikorkeakoulujen valmistumisvaiheen opiskelijapalautteessa (Opetushallinnon tilastopalvelu

Vipunen) kysellään korkeakoulusta valmistuneilta laajasti palautetta korkeakouluopinnoista. Opetuksen tukipalveluiden kohdalla kysytään muun muassa tieto- ja kirjastopalveluista. Väittämä ”Kirjasto- ja tietopalvelut tukivat oppimistani.” sai vuosina 2017–2021 AMK-tutkinnon tehneiden palautekyselyssä Xamkissa asteikolla 1–7 arvoksi keskimäärin 5,8, joka on erittäin hyvä arvio suhteessa tukipalveluihin keskimäärin, joiden keskiarvo samalla aikavälillä oli 5,1. Tilanne on samanlainen muidenkin ammattikorkeakoulujen kohdalla. Opiskelijatkin ovat kirjastojen palveluihin tyytyväisiä, vaikka perinteinen käyttö vähenee ja palveluiden luonne muuttuu yhä omatoimisemmaksi ja painottuu verkkopalveluihin.

KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

Ehdotuksia kirjastopalveluihin

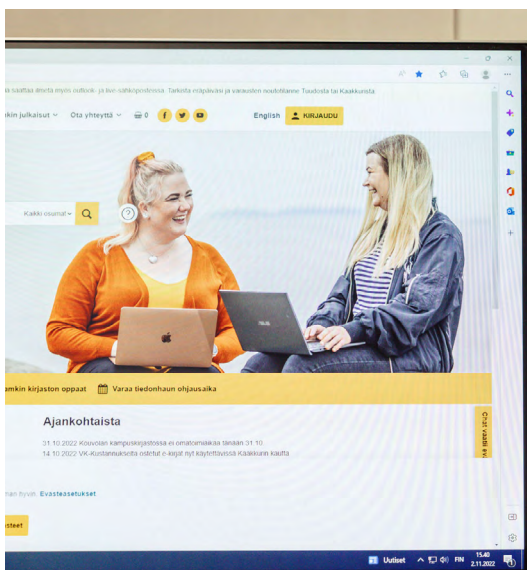
Haastattelussa kirjastopalveluiden kehittämiseen liittyviä ehdotuksia tuli melko vähän. Kirjastoja koskevissa kyselyissä kirjastojen palveluihin ollaan yleensä hyvin tyytyväisiä. Näissä haastattelussa opettajilla ei ollut juurikaan kirjastopalveluihin liittyviä, yleisiä kehittämisehdotuksia.

Kirjastoista ovat fyysiset tallennemuodot, kuten videokasetit ja CD-romit, jo käytännössä kadonneet, mutta samalla video-oppimateriaalin kysyntä verkkoympäristössä on

kasvava. Kirjastolta odotetaan tähän tarpeeseen uusia ratkaisuja.

”tulevaisuuden kirjasto voisi olla sellainen, että siellä olisi tällaisia videomateriaaleja, eikä välttämättä tarvitsisikaan enää sitä kirjalähdettä...” OPETTAJA 7

Opiskelijat toivoivat äänikirjoja ja videoaineistoja osaksi kirjastokokoelmaa. Opiskelijat nostivat listalle kirjaston kannalta hankalan toiveen: kirjaston kokoelman pitäisi olla entistäkin monipuolisempi, mutta samalla tärkeimmistä aineistoista tulisi olla

useampia niteitä (tai verkkolukuoikeuksia) saatavilla.

Opiskelijoille kirjasto saattaa olla paikkana tärkeä esimerkiksi siitä syystä, että opiskelijoilla ei ole omia työhuoneita kampuksilla ja omassa asunnossa eivät työskentelyolosuhteet ole välttämättä kovin hyvät. Niinpä opiskelijoiden kehittämisedotuksissa painottuu kirjaston kehittäminen oppimisympäristönä.

Kirjaston viihtyisyyttä ja toimivuutta lisäävät esimerkiksi kahviautomaatin sijoittaminen kirjastotiloihin, ympärivuorokautinen aukioloaika ja ryhmätötilojen lisääminen. Kirjastoon liittyy yhteisöllisyyden kohottamiseen liittyviä toiveita, esimerkiksi yhteisten tapahtumien tai oppimispiirien järjestämistä.

Ehdotuksia julkaisupalveluihin

Opettajien haastatteluissa kehittämissideat painottuivat julkaisemiseen liittyviin kysymyksiin. Asia oli haastatteluja tehtäessä ajankohtainen ja siksi keskusteltiin paljon avoimista aineistoista ja opettajien itse laatimien aineistojen laajemmasta käytöstä.

Eräs haastateltava opettaja nosti esille avointen aineistojen käytön etuja. Monilla korkeakouluilla on avoimesti julkaistuna hyviä aineistoja. Avointa julkaisemista voisi haastateltavan mielestä edistää korkeakoulujen välisellä työnjaolla:

”Noillahan monilla ammattikorkeakouluilla ja yliopistoilla... olen tutkimusmenetelmien yhteydessä törmännyt siihen, että niillä on aika hyvä paketteja tutkimusmenetelmistä ihan siellä julkisesti saatavina. (Yleistä hyväksyvää hyminää) Jyväskylän yliopisto, Kajaanin amk, ja joita sitten meidän opiskelijat hyödyntää. Samaahan ei kannata kaikkien tehdä vaan jokainen tekisi jonkun eri jutun, mutta sehän on jo mainosta, että semmoiset nimet tiedetään sitten oppilaitoksista, joilla on hyviä materiaaleja...”

OPETTAJA 19

Paljon keskustelua herätti opettajien aineistojen osittainen avaaminen muuallakin kuin oman opintojakson yhteydessä. Eräs haastateltava nosti esille ajatuksen järjestäytyneemmästä tai systemaattisemmasta aineistojen julkistamisesta avoimena. Tähän haastateltava liitti ajatuksen aineiston laatukriteerien ja tekijänoikeuksien huomioimisesta julkistamisessa:

“Olisiko se semmoinen kehittämisen paikka, että nyt kun pikkuhiljaa osalla varmasti on viimeisen päälle tosi laadukas se Moodle-materiaali, niin sitten siinä vaiheessa, kun teillä on jonkunlaiset kriteerit, milloin se on laadukas, niin sitten se laitetaan avoimemmaksi, tietyin ehdoin, liittyen tekijänoikeuksiin.” OPETTAJA 3

Oppimateriaalin jakaminen ja avaaminen tietyin ehdoin on korkeakouluinstituutioiden kestopuheenaihe ja osa avoimen tieteen ja tutkimuksen julistuksen tavoitteita. Jokainen ammattikorkeakouluopettaja on tekemisissä kirjallisen aineiston kanssa, ja jokainen luo verkko-oppimisolustalle opiskelua mah-

dollistavia kokonaisuuksia – enemmän tai vähemmän. Ammattikorkeakouluopettajalla ei välttämättä ole edes saatavilla omalla alallaan valmiita ja omiin tarkoituksiin sopivia aineistoja. Opetettava aines voi rakentua monen eri lähteen varaan. Näiden palasten koostaminen päivitettäväksi oppimateriaaliksi ja myytäväksi julkaisuksi on joidenkin opettajien mielessä.

“hirveän vähän on sellaisia, että juu yksi kirja tai kaksi kirjaa sattuisi tähän hirveän hyvin, että on selkeästi kappale sieltä, toinen täältä, ja jotenkin näkee, itsekkin tunnistaa sellaisen, että ”hei, tästä kun joku tekisi paketin, niin voi pojat, tämä myisi tosi hyvin”, vaikka johonkin työelämän taitoihin liittyen tai yrityksen toimintaympäristöön, mikä on koko ajan muuttuva juttu, jossa sen elektronisen, ajattele miten helppo sitä olisi päivittää.”

OPETTAJA 14

“Mulle tuli mieleen se, että kun sitä kuitenkin hikipäässä sinne suoltaa aina niitä tehtäviä, yrittää kestää kärryillä, että mikä on nyt tässä ajassa ja mikä on sen oppimisen ja ammatillisuuden kannalta nyt ne tärkeimmät tehtävät, niin niistähän nyt aika kätsysti saisi jonkun tuommoisen työkirjan tai vastaavan jonkun oppaan, että varmaan sitten aika monessa muussakin paikassa mietitään jotain juuri tällaisia, mikä on aika pysyviä, ettei ihan hetkessä muutu sitten,” OPETTAJA 5

Opettajat ovat jo kauan toimineet omalla ajallaan myös oppikirjojen kirjoittajina. Oppimateriaalin julkaisemista ei koeta osaksi opettajan työtä, vaan siihen voi liittyä

muita intressejä, kuten mahdollisuus saada oma oppimateriaalinsa julkaistuksi markkinaehtoisesti toimivan julkaisijan kautta. Voidaan ajatella, että oppimateriaalin avaaminen saattaa heikentää markkinaehtoista julkaisu-toimintaa, jolloin myös opettajan mahdollisuudet julkaista asiantuntemustaan kaupallisen kustantajan kautta vähenevät.

Opettajan työnkuvassa vain yksi osa-alue muiden joukossa. Julkaisemista, varsinkaan oppimateriaalin julkaisemista, ei koeta opettajan työn ytimeen kuuluvaksi. Kirjoittaminen ja julkaiseminen kilpistyy resurssien puutteeseen. Haastateltava ehdottaa – ainakin näin voinee tulkita – että opettajan työajansuunnittelussa pitäisi suurempi osa työajasta kohdentaa muuhun kuin opetukseen, esimerkiksi opinnäytetöiden lukemiseen yhdessä kollegoiden kanssa tai kirjoittamiseen.

“Se on jännä juttu, kun meille tuli 24 tuntia lisää 1600 niin kummasti se meni opetukseen, eikä tällaiseen, niiku josta vois oikeesti..., mieltikääpä kun oltais saatu se, vaikka opinnäytetyön ohjaukseen tai tällaiseen että luetaan yhdessä opinnäytetöitä ja arvioidaan ne yhdessä, mistä puhuttiin tossa XX:n kanssa tai sitten, että olis jotain tällaista kirjoitusresurssia tai jotain muuta kun sellasta, että pitää kaikki selkänahasta repiä. Sitä mä tossa tänään ajattelin.” OPETTAJA 2

Sen lisäksi, että opettajan työaika ei kohdenneta työajansuunnittelussa kovin paljoa tai lainkaan kirjoittamiseen, koetaan opettajan työn koostuvan niin monista erillisistä pienistä työtehtävistä, että kirjoittamisen

vaatimaa pitkäköö ajanjaksoa ei vain arjen työtehtävien keskelle saa varattua. Haastateltava ehdottaa, että työnantaja järjestäisi ”kirjoittamisviikon”, joka olisi omistettu vain kirjoittamistyötä varten.

”Semmonen tulee, suuri rajoite, nimenomaan tää että on paljon pieniä työtehtäviä joka päivä elikkä minä ainakin pystyn paremmin kirjoittamaan, kun mulla on se vähän pitempi yhtenäinen jakso, jossa saa rauhassa keskittyä siihen kirjoittamiseen ja ehdotankin, että Xamk alkaisi järjestää tällaisen kirjoittamisviikon, jolloin ei saisi määrätä muita työtehtäviä.” OPETTAJA 4

Vaikka työaika on kortilla moninaisten lukemis- ja kirjoittamistyötehtävien kuorman alla, haastatteluissa tehtiin monia julkaisemiseen liittyviä ehdotuksia. Julkaisemisessa on korkeakoulujen rahoitusmallinkin vuoksi korostunut määrä ja tukitoimet keskittyvät tuotannon tukemiseen. Kirjoittamista tehdään osin siksi, että saataisiin julkaisupisteitä ja sitä kautta menestystä korkeakoulujen rahoitusmallissa. Tästä syystä ammattikorkeakouluissa ei juurikaan panosteta markkinoiden selvittämiseen tai julkaisujen käyttöön. Eräs haastateltava toivookin tarkempaa tietoa kirjoitusten lukijamääristä.

”Se olisi kyllä mielenkiintoinen tutkimus tietää, kun mäkin joka vuosi kyllä niitä artikkeleita tuotan, että mä aina mietin kyllä, että kuinkahan moni tätä lukee. Pystyisikö sitä mistään selvittää?” OPETTAJA 8

Kyse on kirjoittamisen vaikutuksista, vastaanotosta ja näkyvyydestä. Ammattikorkeakoulujen Theseus-julkaisualustalta saa tietoa julkaisujen latauskerroista, mutta esimerkiksi kokoomateoksen yksittäisen artikkelin vastaanotosta – edes määrällisestä – on hankala saada tietoa. Sama pätee asiantuntijalehtiin ja moniin muihin ulkopuolisiin artikkeleihin. Omissa sarjoissa ja lehdissä julkaiseminen saattaa tuntua sisäänpäin kääntyneeltä ja niinpä haastateltava pitääkin tärkeämpänä näkyvyyden kannalta sitä, että julkaisut tavoittaisivat suurta yleisöä niillä foorumeilla, joilla on valmiiksi suuri lukeva yleisö.

”me niin kuin kirjoitamme toinen toisillemme täällä niitä julkaisuja, että se miten mä näkisin, miten ammattikorkeakoulun pitäisi näkyä ja sen kirjoittamisen, niin minun mielestäni meillä pitäisi olla, niin kuin sulla taloudessa ja olen miettinyt, että miten mulla juridiikassa, että ne pitäisi olla esimerkiksi jossain X:n sanomissa niin kuin blogi. Semmoisen jossa minä selitän esimerkiksi, että kun joku ajankohtainen rikos on tapahtunut, josta sensaatioasnomat on uutisoitunut, niin mä kansankielelle väännän sen, että mistä tässä loppujenlopuksi on kysymys, että nythän kun tuomioistuimessakin muutama kärjätuomari alkaa – vaikka jälkikäteen niitä periaatteessa ei selitellä – alkaa avaamaan kun ne aiheuttaa niin paljon väärinkäsityksiä, niin ihan samoin kun H:lla vois olla blogi siellä, että mikä on talouden ja kansantalouden ajankohtaisista aiheista... kirjoitettuna kansalle ymmärrettävällä tasolla. Että se ammattikorkeakoulu tulisi näkyväksi sen tyypisissä julkaisuissa.” OPETTAJA 7

Suuri osa Xamkin henkilöstön kirjoittamista julkaisuista ilmestyy muissa kuin Xamkin omissa sarjoissa ja lehdissä. Toisaalta toinen haastateltava kokee, että henkilöstöä pitäisi tukea julkaisemiseen tarjoamalla mahdollisuuksia osallistua ammatilliseen kirjoittamisen eri tavoin, myös omien julkaisujen kautta.

“... niillä opettajilla, jotka haluavat kirjoittaa, olisi mahdollisuus olla mukana vaikka joissakin ammatilehden toimituskunnassa, joissa on pakko tehdä joka juttuun joku

tai joka numeroon joku juttu tai sitten tähän – mikä mun mielestä oli hirveän hyvä – tämä Read-lehti ja Next-lehti, missä pystyy kirjoittamaan ilman sen suurempia aiheistoja tai muuta, että tavallaan omasta työstä pari sivua on aika helppo tehdä.” OPETTAJA 16

Opettajat ovat ammattikorkeakoulussa ammatillisen osaamisensa lisäksi tiedon, lukemisen ja kirjoittamisen ammattilaisia. Opettajan työtä on mahdoton ajatella ilman kirjallisia jälkiä. Siinä työssä menestyäkseen opettaja tarvitsee hyvän ympäristön.

POHDINTA

Kirjoittamisen ja lukemisen asema ammatikorkeakouluissa on käytännön työskentelyssä ja opiskelussa suuri, mutta samalla lukemista ja kirjoittamista pidetään itsessään selvinä taitoina, jotka eivät kuulu ammattikorkeakoulun kehittämisen suureen kertomukseen. Digitalisaatio, pedagoginen uudistaminen ja avoin tiede ovat korkeakoulukehittämisen puheessa useammin kuultua sanastoa kuin lukeminen, kirjoittaminen ja kirjasto.

Tämän selvityksen lähtökohtana oli kirjaston kokoelmapolitiikan uudistaminen ja halusimme erityisesti selvittää lukemisen ja kirjoittamisen käytäntöjä ammattikorkeakoulussamme ymmärtääksemme, miten kokoelmia ja muita kirjaston palveluja pitäisi kehittää. Pyrkimyksenä oli yrittää ajatella kirjastoa osana käyttäjien korkeakoulukokemusta, eikä niinkään käyttäjän kokemusta kirjastosta. Dempsey (2017) kuvaa lähestymistapaa kirjaston pyrkimyksenä päästä mukaan tukemaan korkeakoulu yhteisön jäsenten tutkimus- ja oppimiskäytänteitä.

Lukeminen ja kirjoittaminen ovat kaiken korkeakoulutoiminnan ytimessä. Korkeakoulu yhteisö on ainutlaatuinen lukemisen ja kirjoittamisen yhteisö. Digitalisaatio, tietokoneiden, ohjelmistojen ja tietoliikenteen laaja ja syvä hyödyntäminen on viime vuo-

sikymmenten suuri tekninen muutos. Harvoin tulee ehkä ajateltua, että kirjoittaminen ja lukeminen ovat ihmisen kehittämiä teknisiä uudistuksia, jotka ovat vaikuttaneet ihmiskunnassa jo tuhansia vuosia. Ne ovat niin kaukaisia teknisiä uudistuksia, että niistä puhutaan enemmän pehmeinä kulttuuri-sina ja humanismiin liittyvinä ilmiöinä kuin tärkeinä teknisinä ja taloudellis-hallinnollisina kehittämiskohteina. Digitalisaatio muuttaa paljon, mutta sen vaikutukset verrattuna kirjoitustaitoon ovat vielä aika vähäisiä. Tätä raporttia varten kerätyn aineiston keräämisen jälkeen, aivan viime kuukausina, suuren yleisön tietoisuuteen nousseet tekoälyn tuottamat kielimallit saattavat vaikuttaa syvästikin luku- ja kirjoitustaitoon sellaisena kuin me sen nyt tunnemme. Lukemisen ja kirjoittamisen aktiviteetit kytkeytyvät ihmisten oppimiskäytäntöihin ja -ympäristöihin tiukasti – edelleen. Siksi olisi hyödyllistä ainakin välillä koettaa nähdä digitalisaation lävitse se, mitä ja miten se olemassa olevaa teknologiaa täydentää.

Opettajan ja opiskelijoiden arjessa kirjoittamisen ja lukemisen määrä on saattanut viime vuosina jopa kasvaa. Lukemisen ja kirjoittamisen asema oppimisen askareena on aivan keskeinen. Sähköiset ympäristöt ovat muuttaneet medioita, kirjoitusten saatavuutta ja kirjoitettujen sisältöjen etsimisen käytäntö-

jä. Näillä muutoksilla on kiistaton vaikutus korkeakouluopiskeluun. Suuressa määrässä erilaisia medioita, ympäristöjä, tietokantoja ja perinteisiä kirjastoja on entistä enemmän vaihtoehtoja valittavana. Vaikka monet hakupalvelut ovat mitä hienostuneimpia ja ilmiömäisen kattavia ominaisuuksiltaan, on ihmisen silti itse osattava tehdä lopulliset valinnat siitä, mitä hän itse tarvitsee. Tämä valitseminen ei luultavasti ole tullut lainkaan helpommaksi. Valitsemista vaikeuttaa sekin, että julkaisemisen rytmi on tiivistynyt ja esimerkiksi oppimateriaalivalinnat eivät perustu enää aina siihen materiaaliin, mitä viime vuonna oli kirjaston hyllyssä.

Ammattikorkeakoulun pedagogisessa puheessa on ensisijaista osaaminen. Tietoa ei juurikaan mainita. Tieto on väline, jota tarvitaan osaamisen rakennusaineena. Muutos korostaa opiskelijan omaa aktiivisuutta myös suhteen, millaisen tiedon varaan hän omaa erityistä osaamistaan ammattikorkeakoulututkinnon asettamien puitteiden sisällä rakentaa. Tämä asettaa lukemisen ja kirjoittamisen tukipalveluille erityisen haasteen. Mitä tietoa autamme löytämään minkäkin osaamisen saavuttamiseksi?

Taannoin korkeakoulun toiminnan kannalta merkityksellinen ja tarpeellinen kirjallisuus – tieto – oli saatavilla kaikille avoimessa kirjastossa. Kirjaston aulassa oli saatavilla korkeakoulun opinto-opas, josta nähtiin, mitä kirjallisuutta tuli hallita kurssien suorittamiseksi. Sittemmin ammattikorkeakouluopinnojen hallinto, opintojaksojen kuvaukset ja niillä tarvittava aineisto ilmaistaan yhä useammin suljetuissa verkko-oppimisympäristöissä. Muutos on ristiriidassa korkeakoulujen avoimuu-

teen tähtäävän toimintakulttuurin kanssa. Ennen korkeakoulun tiedon avoimuus pystyttiin osoittamaan keskitetyllä palvelulla – kirjastolla. Tulevaisuuden avoimuus vaatii paljon syvällisempiä muutoksia kaikilla korkeakoulun osa-alueilla. Valitettavasti avoimuutta ei myöskään voida toteuttaa vain korkeakoulun omin toimin, vaan koko tiedon tuottamisen ja jakamisen kokonaisuutta pitää tarkastella uudella tavalla. Millainen palvelu, millainen organisaatio, millainen tieto ja millaiset osaamiset auttavat ammatikorkeakoulua tulemaan aidosti avoimeksi?

Toisinaan julkisuudessa ollaan huolissaan varsinkin nuorten luku- ja kirjoitustaidoista. Osa tähän selvitykseen haastatelluista opettajista jakaa saman huolen. Korkeakouluopiskelijoiden geneerisiä taitoja selvittäneen Kappas-hankkeen tulosten (Ursin, Hyytinen & Silvennoinen 2021) perusteella 62 prosentilla aloittavista ammattikorkeakouluopiskelijoista geneeriset taidot olivat korkeintaan tyydyttävällä tasolla. Selvityksessä geneerisiin taitoihin sisältyivät muun muassa argumentatiivinen kirjoittaminen, kielen hallinta sekä kriittinen lukutaito ja arviointi. Toisaalta haastattelemamme opiskelijat kertovat ahkerasta ja monimuotoisesta lukemisesta ja kirjoittamisesta. Tämän ristiriidan voi varmasti tulkita monin tavoin. Ehkäpä opiskelijat kirjoittavat ja lukevat eri tavalla, erilaisessa ympäristössä ja lopputulokset saattavat tuntua toisenlaiseen lukemis- ja kirjoitusympäristöihin tottuneista opettajista oudoilta? Ehkä opiskelijoiden väliset erot lukemis- ja kirjoittamiskokemuksen suhteen ovat suurempia kuin ennen? Ehkä vaatimustaso tekstien täyttämässä maailmassa on kohonnut? Ehkä nuoret tosiaan lukevat ja kirjoittavat vähemmän ja huonommin kuin ennen? Ehkä opis-

kelijat ovat ahkeria ja halukkaita oppimaan, mutta taidot eivät vain riitä? Ehkä haastatelimme vain taitavia, ahkeria ja innokkaita lukijoita?

Opettajat kirjoittavat työssään paljon, ja ammattikorkeakoulussa heiltä vaaditaan monenlaista kirjoittamista. Kirjoittaminen aktiviteettina sisältyy yleisempiin työtehtäviin, kuten opetukseen ja TKI-työskentelyyn. Koska opettajan työaika ainakin Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa noudattaa tarkoin määriteltyä työaikasuunnitelmaa, on kirjoittamisen asema ja osuus opetuksessa tai muissa työajansuunnittelun käsitteiden mukaisissa tehtävissä kiistanalaista. Pahimmillaan kirjoittaminen koetaan työhön kuuluvaksi välttämättömäksi pahaksi, joka ei perustu itsensä ilmaisemiseen tai jonkin merkitykselliseksi koetun tiedontarpeen tyydyttämiseen. Kirjoittamista ei ammattikorkeakoulukontekstissa ensisijaisesti ajatella kannattavana investointina sinänsä vaan välineenä jonkin muun, kannattavan toiminnan toteuttamiseksi. Kirjoittamista ja julkaisemista on vaikea tukea ja kehittää, koska ammatilliselle kirjoittamiselle asetetut tavoitteet perustuvat ensisijaisesti julkaisujen määrään, ja vasta sitten – jos silloinkaan – lukijakunnan tiedon tarpeisiin. Ennemmin tai myöhemmin avoimen julkaisemisen vastaanottoa ja vaikuttavuutta on korkeakouluissa ryhdyttävä selvittämään systemaattisesti.

Korkeakouluympäristössä ja mediaympäristössä yksityisen ja julkisen kirjoittamisen raja on vaikeasti hahmotettava. Yksityisyyden suoja, esteettömyys, tekijänoikeudet ja monet muut seikat ohjaavat ja määrittävät toimintaa verkkoalustoilla ja verkkoympäristöissä. Tietoisuus omista oikeuksista ja

velvollisuuksista tekstien ja medioiden maailmassa vaatii paljon osaamista, ymmärrystä ja tervettä asennetta. Lukeminen ja kirjoittaminen nivoutuvat verkko-oppimisympäristöissä toisiinsa tavalla, jossa lainaamisen ja varastamisen väliset erot ovat pieniä, mutta niiden tunnistaminen entistäkin tärkeämpää.

Kirjasto- ja julkaisupalvelut ovat osa ammattikorkeakoulun tukipalveluita. Ammattikorkeakoulussa opetus ja opiskelu ovat tekemisen ytimessä ja niiden perusteella ammattikorkeakoulu saa suurimman osan perusrahoituksestaan. Ammattikorkeakoulut ovat ensisijaisesti tiedon soveltajia ja muualla, esimerkiksi yliopistoissa, tuotettua tietoa hyödynnetään osana opetusta. Ammattikorkeakouluissakin julkaisetaan, mutta niiden julkaisemisen käytännöt eivät ole ainakaan toistaiseksi kovin omaperäisiä tai selkeästi ammatillaisia tai tuota ammattikorkeakoulun omaa opetusta palvelevaa ammatillista kirjallisuutta. Opettajien opetusmateriaali jää usein suljettuihin oppimisympäristöihin suuren yleisön ulottumattomiin, eikä ammattikorkeakoulun omissa sarjoissa julkaiseminen aina ota parhaalla tavalla lukijakunnan tarpeita huomioon. Uusia medioita hyödynnetään kohtalaisen vähän.

Kirjastopalveluiden tehtävä kaupallisen julkaisutoiminnan palveluiden välittäjänä julkisesti rahoitetun korkeakoulutuksen tarpeisiin on hyvin selkeä. Sen kirjastot osaavat erinomaisesti, eikä nykyaikaisia kirjastopalveluita voi juuri paremmiksi virittää. Sen sijaan korkeakoulutuksessa ja uuden tiedon julkaisemisessa tapahtuvat muutokset saattavat muuttaa perusteellisesti tai tehdä jopa tyhjäksi kustannusliiketoiminnan, korkeakoulu-

kirjaston ja korkeakouluopetuksen suhteen. Korkeakoulukirjaston ja korkeakoulun julkaisutoiminnan asemaa ja tehtävää pitäisikin tarkastella ensisijaisesti lukemisen ja kirjoittamisen – laajasti ymmärrettynä – palveluna ja vasta toissijaisesti kustannustoiminnan ja korkeakoulun välittäjäpalveluna, jonka lopputuloksena on kokoelma.

Näiden muutosten kääntäminen ammatti-korkeakoulun eduksi vaatii kirjastopalveluilta kehittävä ja tutkivaa otetta, mahdollisesti uusia palveluja ja joistakin vanhoista palveluista luopumista.

NÄIN SELVITYS TEHTIIN

Tutkimuksen taustaa

Kirjastoissa on vahva perinne erityisesti määrällisen tiedon keräämisessä ja kirjastopalveluiden laadun arvioinnissa. Sen sijaan kirjaston tarjoamien palveluiden yhteys asiakkaiden arkikokemukseen (esimerkiksi opiskeluun tai opetukseen) jää usein vähäisemmälle huomiolle. Kirjastotoiminnan vaikutusten ja merkitysten arviointi asiakkaiden käyttökokemuksia tarkastelemalla on kohtalaisen uusi ja vähän käytetty näkökulma kirjastotoiminnan tutkimisessa (Priestner & Borg 2016).

Kirjastojen asiakkaiden kokemuksista ammattikorkeakoulukirjastot ovat keränneet tietoa muun muassa kyselyillä. Yksittäisillä korkeakouluilla on omia korkeakoulupalvelujen käyttöä ja käyttökokemuksia luotaavia laatu- ja asiakaskyselyjä. Lisäksi on saatavilla paljon kansainvälisiä ja kansallisia tietoja yleensä kirjastopalveluista. Kyselyt luovat hyvää pohjaa sille, miten yleensä kirjastot onnistuvat palveluidensa tarjoamisessa.

Tilastotietoa Suomen tieteellisissä kirjastoissa on kerätty pitkään. Yhteismitallista KITT-tilastoa varten saatiin tietoa muun muassa kokoelmien laajuudesta, asiakas- ja lainausmääristä ja muista kirjastojen suoritteista. Viimeinen tieteellisten kirjastojen yhteistilasto julkaistiin toukokuussa 2021, mutta useimmat kirjastot keräävät edelleen samankaltaista tietoa kirjastojärjestelmistään.

Kirjastotilastot kertovat jollakin tasolla koelman käytön määristä, mutta eivät siitä, miten ja miksi aineistoa käytetään.

Kirjaston perimmäinen tehtävä ammattikorkeakoulussa lienee opiskelun, opettamisen ja tutkimuksen edistäminen. Vahvana ennako-oletuksena tässä selvityksessä on se, että kirjaston palvelut kohdentuvat lukemiseen ja kirjoittamiseen, jotka puolestaan ovat osa opiskelua, opettamista ja tutkimista. Kysymykset siitä, miten ja miksi lukeminen ja kirjoittaminen ovat osa ammattikorkeakouluja, kuulostavat ehkä itsestään selviltä, mutta toisaalta kirjaston kehittämisen kannalta näihin kysymyksiin vastaaminen saattaisi tuoda uudenlaisia näkökulmia kirjaston toiminnan pohdintaan.

Tässä selvityksessä tarkoituksena oli selvittää ensisijaisesti lukemisen ja kirjoittamisen käytäntöjä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun opettajien ja opiskelijoiden keskuudessa ja pohtia niiden yhteyttä kirjastopalveluihin. Kirjastoja tutkitaan melko vähän riippumattomissa tutkimuksissa varsinkaan Suomen kaltaisella pienellä kiialueella. Siksi tämänkaltaisen selvittely lankeaa usein kirjastojen omaksi tehtäväksi. Tarkoituksena on pyrkiä tekemään sellainen laadullinen selvitys, joka saattaisi olla kiinnostava muillekin suomalaisille ammattikorkeakouluille. Oman organisaation sisällä toimimisen etuna on ainakin se, että selvitykseen on helppo liittää organisaatio-

ta koskevaa taustoittavaa tietoa, selvityksen käytännön järjestelyt onnistuvat sujuvasti ja työaika tällaiseen työhön voidaan sisällyttää osaksi kirjastojen yleisestä kehittämistä. Toisaalta omassa organisaatiossa selvityksen tekeminen, ”sisäpiirissä” toimiminen, ei ole riippumatonta ja siksi selvityksessä saatetaan ainakin tiedostamatta tarkastella asioita yksipuolisesti tai muuten vinoutuneesti.

Selvitys perustuu suurelta osin pienryhmissä käytyihin keskusteluihin, oikeastaan haastatteluihin. Koska tavoitteena oli saada tietoa ammattikorkeakouluopettajien ja opiskelijoiden kokemuksista ja näkemyksistä lukemisen ja kirjoittamisen merkityksestä opetuksessa ja opiskelussa, ryhmähaastattelu vaikutti kiinnostavalta tavalta saada kohtuullisen nopeasti valittuihin teemoihin liittyviä melko vapaa-muotoisia näkemyksiä suurehkolta määrältä ihmisiä. Muiden töiden ohessa ei myöskään ollut mahdollista käyttää aikaa kovin moneen haastattelukertaan. Lisäksi vertaisten kesken saattaa olla helpompi kertoa omista näkemyksistään kuin pelkästään yhdelle haastattelijalle (Ramsden 2016, 16).

Haastatteluja järjestettiin erikseen opettajille vuonna 2018 ja opiskelijoille vuonna 2019 ja 2020. Vuoden 2018 neljä haastattelua opettajien kanssa toteutettiin neljällä eri kampuksella kasvokkain. Opiskelijoiden kanssa tehtiin kolme haastattelua, joista kaksi ehdittiin toteuttaa kasvokkain. Yksi haastattelu toteutettiin verkkovälitteisesti videoneuvotteluyhteydellä. Koska opettajien ja opiskelijoiden haastattelut toteutettiin erikseen, on luultavaa, että eri ryhmien näkemykset toistensa lukemis- ja kirjoitustottumuksista ovat kärjistetympiä, kuin jos haastatteluissa olisi ollut läsnä sekä opiskelijoita että opettajia.

Opettajien haastatteluihin koottiin haastateltavia eräänlaisella ”lumipallo-otannalla” siten, että jokaiselta kampukselta valittiin kolme, neljä tiedettyä aktiivista kirjastoa käyttävää opettajaa, joita pyydettiin nimeämään kaksi opettajakollegaa, joiden he arvioisivat olevan kiinnostuneita osallistumaan tällaiseen ryhmähaastatteluun. Opiskelijoiden osalta haastattelu-ryhmiä koottiin siten, että kunkin kampuspaikkakunnan opiskelijajärjestöjä pyydettiin kokoamaan eri aloja edustavia opiskelija-aktiiveja haastatteluihin. Opettajien ryhmähaastatteluihin osallistui lopulta 23 henkilöä. Vähimmillään haastatteluissa oli neljä opettajaa, enimmillään kahdeksan. Hyvinvointialalta haastatteluihin osallistui kaikkiaan seitsemän opettajaa, muotoilun ja liiketalouden alalta seitsemän, tekniikan alalta kolme. Viestinnän ja kielen opettajia haastatteluissa oli mukana seitsemän. Työkokemus opettajan ammatissa vaihteli muutamasta vuodesta muutamaan vuosikymmeneen. Osallistujia oli Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kaikilta kampuspaikkakunnilta: Kotkasta, Kouvola, Mikkelistä ja Savonlinnasta.

Opiskelijoiden haastatteluihin osallistui 13 henkilöä. Yhdessä haastatteluissa oli kolme henkilöä, toisessa neljä ja kolmannessa kuusi. Seitsemän opiskelijaa oli tekniikan eri aloilta ja kuusi hyvinvoinnin eri koulutuksista. Opiskelijat olivat enimmäkseen ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoita, yksi opiskeli kolmatta vuotta. Kaikki opiskelijat olivat päätoimisia ja opiskelivat tuolloin enimmäkseen lähiopetuksessa.

Opiskelijoista suurin osa oli tekniikan alalta, kun taas opettajista tekniikan alaa edusti vähiten opettajia. Liiketalouden ja muotoilun

alalta ei ryhmähaastatteluihin osallistunut yhtään opiskelijaa.

Haastattelut kestivät noin puolitoista tuntia. Haastatteluissa oli paikalla kirjastonjohtaja, joka toimi haastattelijana, ja muistiinpanoja tekevä tarkkailija. Tarkkailija oli aina jollakin muulla paikkakunnalla työskentelevä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun tietoasiantuntija. Tilaisuuksissa oli kahvitarjoilu, ja haastattelut järjestettiin yleensä myöhään iltapäivällä työ- ja opiskelupäivän päätteeksi.

Haastattelut etenivät siten, että aluksi haastateltaville esiteltiin selvityksen tarkoitus, toteutustapa, aineiston käyttö ja analyysi. Kaikilta haastateltavilta pyydettiin kirjallinen suostumus. Aluksi haastateltavia pyy-

dettiin esittäytymään ja sitten haastatteluissa edettiin seinälle heijastettujen kolmen teeman ja niihin liitettyjen apukysymysten avulla. Haastattelijajako puheenvuoroja, mutta haastattelut etenivät melko vapaamuotoisesti ja haastateltavat jatkoivat usein toistensa puheenvuoroja.

Teemat olivat lukeminen, kirjoittaminen, kirjaston palvelut ja muut asiat. Opettajien haastatteluissa ja opiskelijoiden haastatteluissa käytetyt teemat muotoiltiin hieman eri tavoin. Haastattelut nauhoitettiin ja kirjoitettiin puhtaaksi sanatarkasti. Aineistoa oli noin 10 tuntia. Tavoitteena oli sisältöjen analyysi, joten tarkempaa litterointia ei tässä yhteydessä koettu tarpeelliseksi.

Taulukko 1. Opettajien ryhmähaastatteluissa käytetyt teemat ja teemoihin liittyneet apukysymykset.

Opettajien ryhmähaastatteluissa käytetyt teemat ja apukysymykset

Lukeminen ja tekstit työssä

1. Mikä merkitys tai käyttötarkoitus teksteillä* on omalla alallasi ja opettajan työssäsi?
2. Miten käytät tekstejä? Mitä tekstejä luet tai selaillet omassa työssäsi? Onko kirjoitetun tekstin asema jotenkin muuttunut urasi aikana?
3. Mistä hankit luettavan aineiston omaan tai opiskelijoitteesi käyttöön?
4. Millaisia kokemuksia sinulla on sähköisten aineistojen käytöstä?
5. Millaisia ongelmia aineistojen käyttöön liittyy opetuksessa?

*Tässä kaikki, mitä luetaan: kirjat, artikkelit, ohjeet, oppaat, sähköiset mediat jne.

Kirjoittaminen* ja julkaiseminen

1. Mitä kirjoitat työssäsi ja mitä varten kirjoitat? Kuinka paljon kirjoitat omassa työssäsi?
2. Kuka näkee tekstejäsi, kuinka julkisia tekstisi ovat, jaatko tekstejäsi muiden kanssa?
3. Liittykö kirjoittamiseen tai julkaisemiseen jotain ongelmia?

* Kirjoittaminen laajasti ymmärrettynä, kaikki mikä päättyy tekstiksi, sähköpostit jne.

Kirjaston palvelut

1. Mitkä ovat mielestäsi kirjaston tärkeimmät palvelut?
2. Kuinka hyvin kirjaston palvelut toimivat?
3. Millaisia uusia palveluja tarvitset?
4. Miten kirjaston palveluja tulisi muuttaa?

ATT ja muu

1. Mitä avoin tiede ja tutkimus merkitsevät omassa työssäsi?
2. Mitä vielä haluaisit kertoa tai sanoa?

Taulukko 2. Opiskelijoiden ryhmähaastattelussa käytetyt teemat ja teemoihin liittyneet apukysymykset.

Opiskelijoiden ryhmähaastattelussa käytetyt teemat ja apukysymykset
<p>Lukeminen ja tekstit opiskelussa (ja työssä) 1/3</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mikä merkitys tai käyttötarkoitus lukemisella* on omalla alallasi ja opinnoissasi? 2. Miten paljon opinnoissasi luetaan? 3. Millaisiin tehtäviin tai suorituksiin lukeminen liittyy? 4. Mikä lukemisen asema on ollut opiskeluhistoriasi aikana? 5. Koetko lukemisen tärkeäksi oman alasi opinnoissa ja oman alasi työssä? <p>* Tässä kaikki, mitä luetaan: kirjat, artikkelit, ohjeet, oppaat, sähköiset mediat jne.</p>
<p>Lukeminen ja tekstit opiskelussa (ja työssä) 2/3</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mitä luet ja mistä hankit luettavan aineiston? 2. Tiedätkö, mistä etsiä alaasi liittyvää tietoa? 3. Mitä tekstejä luet tai selaillet opinnoissasi? 4. Millaisia lähteitä käytät? 5. Käytätkö mieluummin painettuja vai sähköisiä aineistoja? Miksi? 6. Onko käymilläsi kursseilla suosituslukemistona e-kirjoja tai muita e-aineistoja (esim. e-lehtien artikkeleita tai sivustoja)? <p>* Tässä kaikki, mitä luetaan: kirjat, artikkelit, ohjeet, oppaat, sähköiset mediat jne.</p>
<p>Lukeminen ja tekstit opiskelussa (ja työssä) 3/3</p> <p>Millaisia ongelmia lukemiseen / aineistojen käyttöön liittyy opinnoissasi?</p>
<p>Kirjoittaminen*</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mitä kirjoitit opinnoissasi ja mitä varten kirjoitat? Kuinka paljon kirjoitat opinnoissasi? 2. Kuka näkee tekstejäsi, kuinka julkisia tekstisi ovat, jaatko tekstejäsi muiden kanssa? 3. Liittyykö kirjoittamiseen jotain ongelmia? <p>* Kirjoittaminen laajasti ymmärrettyinä, kaikki mikä päättyy tekstiksi, sähköpostit jne.</p>
<p>Miten kirjoittamista ja lukemista pitäisi muuttaa ammattikorkeakoulussa?</p> <p>Onko jotain, mitä pitäisi tehdä toisin?</p>
<p>Kirjaston palvelut</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mitkä ovat mielestäsi kirjaston tärkeimmät palvelut? 2. Kuinka hyvin kirjaston palvelut toimivat? 3. Millaisia uusia palveluja tarvitsit? 4. Miten kirjaston palveluja tulisi muuttaa?

Sekä opettajien että opiskelijoiden haastatte- luista raportoidaan tässä julkaisussa anonyymi- sti. Halusimme rohkaista sekä opettajia että opiskelijoita ilmaisemaan itseään mah- dollisimman vapaasti. Haastateltavien henkilöllisyydet ovat ainoastaan raportin tekijöiden tiedossa. Haastateltaviin viitataan ainoastaan ”opettajana” tai ”opiskelijana”. Sekä opettajat että opiskelijat on yksilöity juoksevilla numeroinnilla.

Selvityksen rajoitteet ja edut

Aiemmin jo mainittiin tämänkaltaiseen sisäiseen selvitykseen liittyviä rajoitteita. Hel- posti kirjaston järjestämään haastatteluun kutsutaan tai hakeutuu henkilöitä, joilla saattaa olla valmiiksi myönteinen tai ”tiedet- ty” näkemys kirjastopalveluista. Tässä selvi- tyksessä tätä vinoumaa pyrittiin välttämään kutsumalla suoraan joitakin henkilöitä, jotka

sitten itse valitsivat muita haastateltavia. Lisäksi pyrittiin tietoisesti välttämään suoraan kirjaston palveluista puhumista ja keskityttiin lukemisen sekä kirjoittamisen teemoihin. Kun haastattelija on kirjastonjohtaja, joka kuuluu organisaation esimiehiin, voi asetelma rajoittaa tai sävyttää vastauksia.

Opettajat eivätkä varsinkaan opiskelijat edustaneet haastatteluissa tasaisesti aivan samassa suhteessa niitä aloja, joita Kaakois-Suomen ammattikorkeakoulussa opetetaan. Lisäksi opiskelijoissa on selvästi enemmän tekniikan alan opiskelijoita, kun taas opettajissa tekniikan ala on aliedustettuna. Opiskelijoissa ei ollut edustettuna lainkaan kokonaan verkko-opintoina opiskelevia tai avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoita, joiden määrä koko korkeakoulun opiskelijamäärästä on huomattavan suuri.

Ryhmähaastattelussa vaikuttaa ryhmän koostumuksen lisäksi myös ryhmässä keskustelu yleensä. Jotkut saattavat ottaa ryhmässä enemmän tilaa itselleen ja toisten puheenvuorot voivat jäädä vähäisemmiksi. Näissä haastatteluissa haastattelija huolehti siitä, että jokainen vastasi jotakin kaikkiin teemoihin. Luonnollisesti on eri asia vastata samaan teemaan kierroksen lopussa kuin alussa.

Haastattelun teemat tulevat hieman eri laajuudella käsitellyksi. Ensimmäinen tema (lukeminen) tuli kaikissa ryhmissä käsiteltyksi perusteellisimmin ja lukemisteemaan käytettiin kaikissa ryhmissä noin puolet koko haastatteluajasta. Viimeisiin teemoihin, kirjaston palveluihin, avoimeen tieteseen ja muihin asioihin ei enää keskusteluissa juuri jaksettu paneutua. Toisaalta haastatteluissa käsiteltiin teemoja ”ristiin” niin, että

lukemisesta keskusteltaessa käsiteltiin myös kirjoittamiseen tai kirjastopalveluihin liittyviä asioita ja päinvastoin.

Selvityksen aineisto on kerätty yhdessä ammattikorkeakoulussa, joten tuloksia ei pidä yleistää. Selvitys tehtiin omien töiden ohella ja osittain vapaa-ajalla, ja siksi laajahkon aineiston analyysi ja raportin kirjoittaminen venyivät ja aineistosta olisi varmasti saatu perusteellisemmalla työstämisellä enemmän irti.

Rajoitukset huomioiden selvityksellä pystyttiin syventämään aikaisempaa ymmärrystä lukemisen ja kirjoittamisen käytännöistä ammattikorkeakoulussa kirjaston näkökulmasta. Haastattelussa nousi esiin monia sellaisia kokemuksia, käytäntöjä ja merkityksiä, joita on vaikea saada kuuluviin esimerkiksi kyselyjen avulla. Haastateltavien omin sanoin tehdyt kuvaukset lukemisen ja kirjoittamisen käytännöistä lisäävät sävyä kuvaan ammattikorkeakoulun lukemisen ja kirjoittamisen ekosysteemistä.

Analyysi ja raportointi

Tämän selvityksen kirjoittajat lukivat aineiston ja luokittelivat aineistoa verkossa jaetuissa tiedostoissa. Luokkien (tai koodien) perusteella haastattelussa esille nousseita teemoja ryhmiteltiin. Aineistoa ei analysoitu määrällisesti. Raporttiin nostettiin sellaisia haastattelussa esille tulleita teemoja, jotka kuvaavat kirjoittajien mielestä käsiteltyjä aiheita mielenkiintoisesti tai osuvasti. Osa haastattelun sisällöstä koostuu annettuihin teemoihin ja niihin liittyvien apukysymysten vastauksista, mutta haastatteluissa ote-

tiin puheeksi myös sellaisia teemoja, joita ei erikseen kysytty, kuten esimerkiksi opiskelijoiden näkemykset ryhmätöistä ja opettajien puhe resurssien puutteesta.

Raportti perustuu haastattelun teemoihin, mutta tavoitteena on ollut jäsentää raportti ensisijaisesti vastausten sisällön, ei niinkään kysymysten sisällön perusteella. Lisäksi raporttiin on sisällytetty paljon haastatteluista riippumatonta aineistoa, eikä raportti ole vain tehtyjen haastattelujen raportointia, haastattelujen kulun kuvaamista, haastatteltavien välisten suhteiden analyysiä, saati keskustelun dynamiikkaa huomioivaa. Aika paljon haastattelujen lausumia on raportista irrotettu yhteydestään ja asetettu toiseen - tarkoituksellisesti. Esimerkiksi kolmannessa osassa haastattelussa esille tulleita pedagogisiin käytäntöihin kohdentuvia teemoja tarkasteltiin suhteessa pedagogiseen strategiaan, vaikka haastatteluissa ei strategiaa käsitelty. Ratkaisulla pyritään havainnollistamaan kokemustason keskustelun sisältöjä suhteessa organisaation strategiseen puheeseen.

Raportin sisällöstä vastaavat kirjoittajat yhdessä, pääasiallisesti raportin viimeisen version kirjoittamisesta ja yhdenmukaistamisesta vastasi Pekka Uotila. Raportti heijastelee haastattelujen painotuksia. Esimerkiksi kirjaston palveluista on raportissa melko niukasti haastatteluihin perustuvaa tietoa, kun taas lukemisesta ja kirjoittamisesta tietoa melko paljon, koska haastatteluissa näistä teemoista keskusteltiin enemmän.

Raporttiin lisättiin haastatteluteemoihin liittyviä tilastotietoja ja muuhun kirjallisuuteen perustuvaa tietoa, jotka ovat tulleet kirjoittajien tietoon vasta haastattelujen tekemisen jälkeen. Näitä tietoja koottiin erillisiksi ”tietolaatikoiksi” raportin yhteyteen. Niiden tarkoituksena on koettaa liittää haastattelussa esille tulleita seikkoja osaksi laajempaa ammattikorkeakouluja ja niiden kirjastoja koskevaa keskustelua.

Kiitokset

Selvitykseen osallistuvia opettajia ja opiskelijoita kiitämme antoisista keskusteluista! Haastatteluihin osallistuivat kirjoittajien lisäksi myös tietoasiantuntijat Terhi Kaipainen, Pekka Malvela ja Oili Valtonen, kiitoksia hyvistä ideoista ja haastattelujen järjestelyistä! Suunnittelija Hanna Vartio teki suuren työn litterooidessaan haastatteluja ja julkaisuasiantuntija Ulla Koivukankaalle kiitokset asiantuntevasta ja osuvista parannusehdotuksista raportin toimittamisen yhteydessä!

Erityiset kiitokset hyvistä huomiosta ja parannusehdotuksista ansaitsevat käsikirjoituksen arvioineet FT Ari Haasio Seinäjoen ammattikorkeakoulusta ja FT Miia Karttunen Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta.

LÄHTEET

Arene 2010. Suositus tutkintojen kansallisen viitekehyksen (NGF) ja tukintojen yhteisten kompetenssien soveltamisesta ammattikorkeakouluissa. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_nqf.pdf [viitattu 4.9.2023].

Bonato, S. 2018. Searching the gray literature. A handbook for Searching reports, working papers, and other unpublished research. Lanham: Rowman & Littlefield.

Dempsey, L. 2017. Library Collections in the Life of the User: Two Directions. *Liber Quarterly* 4, 338–359.

Harjulahti, E., Tuohi, R. & Metsävuori, L. 2010. Mitoitussuositus. Teoksessa: Harjulahti Eeva, Metsävuori Leena. Miten meni mitoitus, onnistuiko oppiminen? OPMITKU-hankkeen loppuraportti. Turun ammattikorkeakoulu. 97–105. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522161512.pdf> [viitattu 4.9.2023].

Huhtanen, A. 2019. Verkko-oppimisen muotoilukirja. Käytännön työkaluja laadukkaan verkko-oppimisen muotoiluun. Aalto-yliopiston julkaisu. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://fitech.io/app/uploads/2019/09/Verkko-oppimisen-muotoilukirja-v-1.4.1-web.pdf> [viitattu 4.9.2023].

Miettinen, R., Lang T., Pehkonen L. & Pihlainen, K. 2021. Euroopan Unionin elinikäisen oppimisen avaintaidot, Eurooppalainen tutkintoviitekehys ja oppilaitosten opetus suunnitelmien kehittäminen. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 2, 13–31.

Nykysuomen sanakirja. 2021. Näköisjulkaisu vuoden 1954 painoksesta. Kotimaisten kielten keskus. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kotus.fi/nykysuomensanakirja> [viitattu 4.9.2023].

Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen. Opiskelijapalaute. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://vipunen.fi/fi-fi/amk> [viitattu 4.9.2023].

Opetushallitus. 2019. Osaaminen 2035. Osaamisen ennakointifoorumin ensimmäisiä ennakoititulosia. Raportit ja selvitykset 2019:3. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/osaaminen-2035> [viitattu 4.9.2023].

Opetus- ja koulutussanasto (OKSA). 2. laitos. 2021. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:10. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-908-0> [viitattu 4.9.2023].

Pecorari, D., Shaw, P., Irvine A., Malmström, H. & Mežek Š. 2012. Reading in tertiary education: undergraduate student practices and attitudes, *Quality in Higher Education* 2, 235–256.

Pekkarinen E. & Myllyniemi S. (toim.) 2018. Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017. Valtion nuorisoneuvosto. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf [viitattu 4.9.2023].

Pitkänen-Huhta, A. 2000. Lukeminen ja kirjoittaminen tilanteeseen sidottuna toimintana. Teoksessa: Kalaja, P. & L. Nieminen (toim.) *Kielikoulussa – kieli koulussa*. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 121–137.

Priestner, A. & Borg, M. 2016. Uncovering complexity and detail. The UX proposition. Teoksessa: Riestner, A. & Borg, M. 2016. *User Experience in Libraries. Applying ethnography and human-centered design*. New York: Routledge 1–8.

Ramsden, B. 2016. Using ethnographic methods to study library use. Teoksessa: Riestner, A. & Borg, M. 2016. *User Experience in Libraries. Applying ethnography and human-centered design*. New York: Routledge, 9–20.

Salasuo M. (toim.) 2021. Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 68. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2021/05/lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-2020-web.pdf> [viitattu 4.9.2023].

Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen. Lukemisen Muutokset 2017, 1. Kirjojen lukeminen lisääntynyt – luettujen kirjojen määrä pienentynyt. WWW-dokumentti. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/vpa/2017/03/vpa_2017_03_2019-04-25_kat_001_fi.html [viitattu 4.9.2023].

Tieteellisten kirjastojen yhteistilastot 2010–2019. Tietoarkiston Aila-palveluportaali. WWW-dokumentti. Saatavissa <https://services.fsd.tuni.fi> [viitattu 4.9.2023].

Ursin J., Hyytiäinen, H. & Silvennoinen K. (toim.). 2021. Korkeakouluopiskelijoiden geneeristen taitojen arviointi – Kappas!-hankkeen tuloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:6. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-892-2> [viitattu 4.9.2023].

Varonen, M. & Hohenthal, T. 2020. Verkkoroteutuksen laatukriteerit. eAMK – Oppimisen uusi ekosysteemi. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://urn.fi/urn:nbn:fi:oer-fi-202209_00022672_2 [viitattu 4.9.2023].

Xamkin pedagoginen kehittämisohjelma 2018–2022. 2018. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. WWW-dokumentti. Päivitetty 6.9.2018. Saatavissa: <https://www.xamk.fi/xamkin-pedagoginen-kehittamisohjelma-2018-2022> [viitattu 4.9.2023].

Kuinka lukeminen ja kirjoittaminen nykyään nivoutuvat osaksi ammattikorkeakoulun opetusta ja opiskelua? Entä kirjastopalvelut? Tämä teos pyrkii ymmärtämään aihetta korkeakoulukirjaston näkökulmasta, jotta kirjasto pysyisi jatkossakin relevanttina toimijana opiskelun keskiössä.

**XAMK
KEHITTÄÄ**